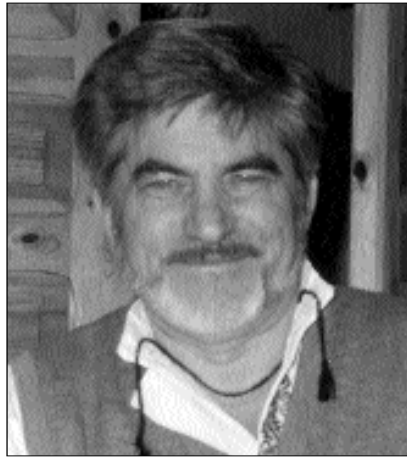

ВИТОКИ

Глибокі передріздвяні сніги ніби сповили саме життя, затамували час. Ялинка, зрубана в погребському лісі, примотується до санчат, залишає на сизуватій пухнатості снігу свої сліди. Потрібно якнайшвидше перетнути погребське поле, спуститись в яругу, що носить назву відстрашуючу, але не страшнішу від самого лісника: Чортиха. Тут сходяться до широкого берега три гори, посередині між ними — Чортова гора. Кажуть люди, що, коли дідько крав землю, то останню шапку він ухопив найродючішою, але не встиг викрасти, як заспівали у Вільшанці півні. Ось вона, ця шапка землі — височіє кругленько, шпильсто — її з трьох боків обперізують струмки.

Це біжить вода з Великого Верем'я. Розгалужується, вбирає в себе ще один потічок і квапиться впасти до річки Стугни. Якщо ти в цю припізнену пору відбився од гурту, то тебе неодмінно буде наздоганяти присмерковий вершник. Тобі зсудомлює шию і ти боїшся обернутися назад. Але чуєш, як кінь слідом за тобою шурхає копитами в сніг... Озирнутися потрібно, просто необхідно, коли подолаєш страх, рвучко смикнувши головою назад, ти неодмінно побачиш білого вершника на білому коні. І переляк тебе кине вперед і ти будеш бігти че-

рез усю яругу, через вільшанське поле, і, забачивши стовпчики димів над хатами, переведеш подих і почувеш неодмінно: Добрий вечір, Щедрий вечір, Добрим людям На здоров'я...

Звідки цей голос?... Ні, не голос, а наростаюча до кресендо симфонія?.. Серце калатає, душа розмикається, аби вбирати радісні і завжди рятівні слова.

Співає земля... Білосизість снігів переходить в сизобілість неба, створюючи нерозривність земля-небо, небо-земля... А поміж ними ти: весь, як сніговий стовпець, що перетворився на суцільний слух і зір.

А ще в тобі відкрились додаткові джерела зору. Ти вже спроможен бачити те, чого раніше в метушні і не міг побачити: над тобою і поперед тебе шугають янголята... Але ж ти знаєш, що позаду тебе — білий вершник, при зустрічі з яким стає моторошно-млосно...

З відстані часу думаєш, наскільки незвичайна наша, насичена різними енергіями земля, яку лише ми і спроможні сприймати у її повноті самопрояву? Вона, земля, зберігає таємниці, зберігає інформацію, яку чужинці-заволоки ніколи не вчитували і не вчитують ані зі снігів, ані з маревних з'яв, ані з розлитих у повітрі голосів...

І я признаюся в любові до неї.

Хоча доводилося бачити й інші землі. На льодовику Федченка, здавалося, можна було рукою сягнути самого Всевишнього, але таких відлунь я не чув; на острові Шпіцберген чув невсучні завивання снігових заметілей, проте не вчував тих різдвяних колядок та щедрівок, що супроводжуються переливанням кришталевих дзвіночків... В пісках пустелі Каракум

чув тонкий поспів пісків, що нагадували поторкання дутару... Але то все чужі землі...

І з віком починаєш розуміти ту тоскную необхідність наших емігрантів, що воліли б померти на рідній землі. Або ж хоча б їхні тлінні рештки були перенесені колись до лона рідної землі.

Так, саме тут одвічний космічний зв'язок людини зі своєю Батьківщиною... Громадянин всесвіту цього ніколи не зрозуміє. Для нього будь-який край є просто територією. А для нас, українців, земля є вітчизною, землею рідною, землею священною, землею пращурів... І зрозумілим стає, чому чужинці такі жорстоко-байдужі до наших звичаїв, до нашої віри, до нашої культури, до нашої мови, до нашої землі. Чому вони вирубували священні діброви, руйнували вівтарі наших храмів, занапащуючи їх, перетворюючи на складські приміщення, буцегарні та місця для розваг. Так само стає зрозумілою та запомадливості деяких науковців, які позбавляли нас права на нашу власну історію, на нашу духовні витоки. Відомий "мовознавець" (в лапках) Н. Марр ще в 1924 р., досліджуючи легенди про походження Куара у Вірменії та Києва на Русі, зазначав: "Чистота етнічного складу слов'янства — міф, але міф не народний, а створений у кабінетах, книжковий постулат лінгвістичної робочої теорії, побудований на спорідненості мовних явищ, які побутують, вони не пояснювані генетично, але й не можуть бути пояснені безжиттєвою гіпотетичною схемою".

Закінчення на с. 6

омері:

писав би
дні

Чубинський? —
стор. 4

Ольга Герасим'юк:
"Обов'язок
бути адекватним
своїй
популярності" —
стор. 7

Сергій Квіт:
"Наш час — для
створення
текстів" —
3
стор. 8

**Добрий
чаклун
Володимир
Нероденко —**
стор. 14

У колі родини, у колі однодумців. Фото О. Кутлахметова

З РОСИ Й ВОДИ, НАРОДНИЙ ПРО- ФЕСОРЕ!

Такого вечора — багатолюдного, щиросердного, рідного і громадянського водночас, — столичний Будинок вчителя не бачив давно. Кияни, а також просвітяни з багатьох областей віншували з 60-літтям видатного письменника, публіциста, просвітянина, професора Анатолія Погрібного. Здається, що вечір 9 січня став продовженням дзвінкої коляди, адже кожному присутньому — від Патріарха Філарета до наймолодшої учасниці "Берегиньки" хотілося побажати Анатолію Григоровичу щастя-здоров'я, творчого натхнення, добра і сили його родині.

Центральне правління "Просвіти", Спілка письменників, Інститут журналістики Національного університету, земляки-чернігівці, ведучі вечора Павло Мовчан та Володимир Яворівський, професори Петро Кононенко, Тарас Гунчак, Віталій Радчук, голова УКВР Михайло Горинь, головний редактор журналу "Жіночий світ" Ольга Кобець у своїх виступах склали колективний портрет видатного громадського діяча, воістину народного професора Анатолія Погрібного. На пропозицію професора Віталія Карпенка учасники вечора прийняли звернення до комітету національної премії ім. Т. Шевченка про одностайну підтримку книги "По зачарованому колу століть, або Нові розмови про наболіле", що заслуговує найвищої відзнаки.

Талант Анатолія Погрібного, його п'ятирічна праця в українському радіоєфірі, наче Цар-копос на полі української справи, надихає мільйони. Щастя Вам, пане Анатолію!

Редакція

Як же то приємно, до щемкої радості, опинитися знову в стінах рідної Alma-Mater, Київського Шевченківського університету, де пройшли п'ять щасливих, найкращих у житті, незабутніх студентських років! Уславлений університетський фольклорно-етнографічний ансамбль "Веснянка" віншує з 50-літтям творчої діяльності свого, ось уже понад сорок років, незмінного керівника і натхненника, народного артиста України, доцента кафедри геології родовищ корисних копалин Володимира Миновича Нероденка. А для нас усіх, особливо "веснянчат" старших поколінь, він залишається просто Володею. І з перших хвилин вечора відчувалося, що режисюра його проста й щира, вся в кращих традиціях добрих українських звичаїв.

На сходах, що ведуть до великого актового залу, гостей зустрічають вродливі, усміхнені, вбрані в барвисті українські строї хлопці й дівчата з ансамблю. А вже біля входу в зал, за столом, заставленим маленькими філіжанками з водою й горілкою, тарілками з канапками, веселі й привітні "веснянчата" вітають вас: "Пригощайтесь, гості дорогі, хто чим бажає, просимо від усього серця" — все, як велить добрий український звичай: дорогих жаданих гостей вшановують уже на порозі хати.

Веселий гомін, вітальні вигукі... Тут зібралися "веснянчата" всіх поколінь, від найперших, шістдесятих років, до нинішніх, зовсім молоденьких, які тільки-но поповнили ряди студентства і вже встигли прилучитися до ансамблю "Веснянка". На стендах — фото з історії ансамблю, родинні фото Нероденків, адже вся вона, аж до онуків, то серцевина "Веснянки". Роздивляємось себе на фото, таких молодих, завзятих. Пізнаємо одне одного тут, при зустрічі. Радісна, хоч і з присмаком смутку ця зустріч: адже стільки часу не бачились, і не кожного з нас пощадили роки...

Вирує святковий зал. На авансцені у кріслі сидить винуваець цього урочистого зібрання, такий же молодий і стрункий, лиш вуса козацькі відрости та голова памороззю взялася. Та ось на сцену виходить дівочий хоровод. Як завжди, традиційною "Весняночка, паняночка, де ти зимувала" — цією візитною карткою ансамблю, від якого й пішла його назва, відкривається концерт.

Щось тьохнуло в серці від цієї милої знайомої мелодії обрядової весняної пісні. І в уяві пам'яті, мов на екрані, почали розгортатися давні дні "веснянської" студентської юності.

Я співала в хорі ансамблю. Двічі на тиждень ми тренували свої голоси, розучували пісні, а в неділю збиралися разом із танцювальною групою ансамблю, аби розучити, поставити композиції веснянок, народних гулянь, вечорниць. Ми в ті роки були першим таким ансамблем. І бурхливе життя, яке вирувало в університеті в роки "відлиги", і відродження народних традицій, яке розпочалося в Україні, — все це ставило нашу "Веснянку" в особливе, навіть привілейоване становище. Ми стали гордістю університету, тож старалися з усіх сил, аби не осоромити наш рідний вуз. Тому на репетиціях Володя ганяв нас до сьомого поту! Ми розучували фігури вальсу, танго, фокстроту, румби, чарльстону, аби виробити в собі пластику, відчуття ритму. Адже й ми, хористи, не стояли стовпами на сцені, а водили хороводи, пританцюювали, розігрували мізансцени.

"А роки летять, мов розсідлані коні..."

Випускник університету, відомий поет і народний депутат Борис Олійник вручає ювілярові Грамоту Верховної ради України — "За духовне подвижництво". Бо він один із тих диваків, на яких тримається світ. Він навчає молодих прекрасного, він несе у світ культурне надбання талановитого і незнищенного українського народу.

Зачитується вітальна телеграма від Уряду, Почесною відзнакою нагороджує Нероденка Міністерство культури і мистецтв, звучить вітання від Київського міського управління культури. Українська Нотаріальна Палата нагороджує ювіляра "Золотим парграфом". Не злічити, ще стільки вітань, дарунків, обіймів, цілунків і квітів, квіти, квіти... А найкращий дарунок — це блискучі виступи його вихованців під бурхливі оплески залу. І поруч з юніми "веснянчатами" танцюють і співають сивочолі ветерани, доценти і професори, кандидати і доктори наук, танцюють з молодечим завзяттям, не поступаючись молодим.

Ось на сцені запальна "Тропотанька"... Дивлюсь, пізнаю своїх ровесниць: Світланка Мальцева,

багатьох куточках колишнього Союзу і за кордоном. Уся Європа дивувалась і захоплювалась не повторною красою українського народного мистецтва, вся Європа співала українських пісень.

Після гастролей до Львова і того величезного фурору, якого наробила "Веснянка" у галичан, тоді ще студент консерваторії Борис Антків організував ансамбль "Черемош". Нині він народний артист України і ось іде на сцену, щоб обійняти свого колегу і вчителя.

Люба "Веснянка", виплекана Нероденком! Ти впродовж десятиліть неслася у світі народну пісню і танок, ти ж здружувала і з'єднувала в подружні пари молодих. Шістдесят щасливих подружніх пар повинчала "Веснянка", відкривши дорогу в ансамбль їхнім дітям і внукам. А започаткували цей шлюбний ряд аспірант-геолог Володимир Нероденко і студентка-філолог Галина Шумська. Чарівна Галинка, однокурсниця, що перейняла естафету любові до мистецтва у свого знаменитого діда, народного артиста України Юрія Шумського, а тепер передає її дітям, внукам і "веснянчатам", де працює хормейстером.

Коли, скінчивши черговий та-

ком з'являються його троє внучат, дві дівчинки і хлопчик, які несуть гетьманські атрибути: шапку гетьманську, шиту золотом червоного оксамиту кирею і булаву: одягайся як годиться, діду!

— А де сидить гетьман? — продовжує далі пан полковник. — Не годиться сидіти гетьманові в простому кріслі. Гей, джуро! Сідало гетьману!

Джуро, один із хлопців ансамблю, виносить на авансцену крісло, уквітчане гірляндами квітів,

пенка-Карого "На перші гулі". І в кіно він залишив сліди свого мистецького дару. Для фільму "Тіні забутих предків" разом зі своїми "веснянчатами" поставив для павільйонних зйомок обряд посаження. Ставив танці та обряди до фільмів "Ніч під Івана Купала", "Ой, не ходи, Грицю", "Москаль-чарівник". В українсько-канадському фільмі "Ніч у маю" "Веснянка" виконувала веснянські обряди. А скільки весільних обрядів, купальських веснянок, поліських судимських відтворив ансамбль! І багато змоги "Веснянка" панакхиди

благословений багато життя України, іри отець Олег, ат богослов'я, ого права ду-семінарії Київ-

ського патріархату відзначив, що з легкої руки Нероденка на Дніпрі в Гідропарку відродилося свято Водохрещі. Він же був ініціатором заснування церкви Івана Богослова на Володимирівій горі. "Веснянка" першою відтворила і обряд Масниці.

А ще ж Володимир Минович — прекрасний фахівець-геолог.

За 48 років геологічної практики Володимир Минович зібрав силу-силенну колекції, яким немає ціни. Він зібрав найбільшу в світі колекцію білімітів, предків сучасних кальмарів. А хто ж може нині, в наш час, пройтися вздовж усіх річок Північного Кавказу, пройти по Волзі, в Туркменістані?.. Володимир це зробив. Пройшов він і всю Україну. Тисячі кілометрів зміряв невтомний геолог, несучи в серці українську пісню.

Пошановуючи численні цінні відкриття Володимира Миновича в геології, колеги з Москви й Петербурга (тоді ще Ленінграда) зафіксували його ім'я в палеонтологічній номенклатурі. А в Карпатах його ім'ям названо потік.

Схвилювано, зі сльозами на очах дякував Володимир Нероденко за те велике свято, за той сплеск любові й пошани, який влаштували йому "Веснянка", колеги і всі ті, хто не перестає захоплюватися невичерпній силі його мистецького, наукового і людського таланту. Університетські стіни слухали щирі слова подяки і побажання здоров'я і щастя на многі літа цій незвичайній людині за те, що через усі труднощі й незгоди він мужньо проніс прапор української культури, в найгірші часи плекав нашу мову і пісню. За те, що зароджував у молодих душах українську ідею, прилучав до цілющих джерел народної творчості, за те, що вчив і вчить любити Україну.

Людмила КОЧЕВСЬКА

СВЯТО ЗРІДНЕНИХ СЕРДЕЦЬ

Леночка Безпалова, Женя Циба... Як легко, граційно, темпераментно. Ох, дівчата! А якими чудовими голосами виводять привітальну жартівливу коломийку Женя Хотян, Ліля Манза, Ізоляда Пархоменко!.. А хлопці — Коля Величко, Борис Мандрик, Віля Лаунець... Орли! Воістину, хто пізнав "Веснянку", пив із цілющого джерела її життєдайної енергії, від того втікає старість.

Чи давно були перші гастролі і навколишні села Київщини? Коли клуби, холодні, нетоплені, не вмщали всіх бажаючих побачити "такий гарний концерт та ще й задурно, не те, що та хвілармонія, здере гроші, а таке, ні се, ні те покаже". А сиві бабусі змахували сльозу: "Господи, як добре, що хоч на старості довелось побачити, як ми дідували, як виспівували на вечорницях"...

А далі — незабутні гастролі в

нок, виконавці виставили щитки із числами, скільки років кожен із них віддав "Веснянці", зал заgrimів оваціями: серед учасників ансамблю були артисти з 25-літнім стажем!

Того грудневого вечора в університетському актовому вирувало свято зріднених весноспівних сердець. Упродовж майже чотирьох годин тривало це веселе дійство, але ніхто не відчував утоми... Тоді ж мені розповів хтось із "веснянчат"-ветеранів, що недавно один недолугий чоловік спробував стверджувати, ніби

"Веснянка" себе віджила, вже не потрібна. Мені таких людей просто шкода. Вони або нічого не хочуть розуміти, або, що набагато гірше, ненавидять Україну.

Гримлять акорди "веснянського" оркестру (в мої часи не було такого). Музики виконують улюблений Нероденком "Козацький марш". А на сцену виходить бравий полковник міліції, випускник юридичного факультету і теж "веснянчанин" Анатолій Гусак.

— А чому це ти, гетьмане, без гетьманських клейнодів у таке свято? Я ж сам вручав їх тобі на 40-річчя "Веснянки"!

— Та вдома клейноди, — якось ніяково відповів Володимир Минович.

— Так не годиться. Гей, онуки, — командує далі пан полковник, — а винесіть гетьманські клейноди!

Перед здивованим Нероден-

вінками і стрічками. Але вигадники і дотепники "веснянчата" озули кожну ніжку того "сідала гетьманського" в червоні чобітки! Оплески, захоплені вигукі і дружне клацання фотоапаратів — дотепна вигадка гідно оцінена.

"Веснянчата" із вдячністю назвали імена тих, хто допомагав Нероденкові вести ансамбль до визнання і триумфу — Василя Уманця, Елеонору Виноградову, Олександра Швиденка, Ліну Кримську... Не всі з них змогли прийти на свято, деякого вже немає.

А роки летять... Чи давно були малесенькими доньки, Лада і Ярослава? У цей святковий вечір вони, дві тонкостанні й стрункі красуні, витанцюють на сцені запальний "Гонимітер" разом з батьком, Володимиром Нероденком. А мама Галія, Галина Іванівна, увесь концерт стоїть за лаштунками, переживаючи і контролюючи кожен черговий вихід "веснянчат".

Свято сердець... Народна артистка України Євдокія Колесник, вітаючи ювіляра від Національного оперного, виконала пісню "Чотири воли пасу я". Вона не могла приховати радісного здивування від свого шаленого успіху: "Я не чекала такої вдячної аудиторії..."

Скільки Бог дав одній людині, цьому простому і чудовому хлопцеві Володі Нероденку, цьому доброму чаклунові з села Малої Бугаївки, що у Васильківському районі на Київщині! Народний артист України, керівник "Веснянки", член художньої ради при Київському міському відділі культури, доцент геологічного факультету. А впродовж багатьох років він як хореограф ставить мізансцени в оперному театрі у виставах "Наймичка", "Ярославна — королева Франції", "Купало". У дитячому музичному ставить "Зиму і весну" Миколи Лисенка. Ставить танці до вистави КДІТМУ ім. Кар-

СМАК РІЗДВА МАРІЇ БУРМАКИ

Намагаюся заперечити собі, але згадую, що саме смак різдвяного свята я зрозуміла і збагнула, коли почула про нього розповідь співачки Марії Бурмаки. Тоді ще зовсім юнкою Марічка з таким запалом, апетитом розповідала про всі традиції, які вона вивчала як філолог-фольклорист під час навчання чи практики, чи просто закохавшись у це свято з усіма його атрибутами. І часничок під скатертину, і вербички, і кутя, щоб була запашною та на медах, і дванадцять страв на столі, які, на глибоке переконання Марічки, готувати мусить господарю дому. Так робить вона, і спогади про свято від цього не набувають мелодій мученицької долі. Закоханий у життя і все живе Близнюк (а це зодіакальна доля співачки) має природну потребу і на альтернативне життя-буття. Для Марічки подорожі в Інтернет і накопичення інформації планетарного масштабу — це також потреба її інтелекту, який за станом свідомості є, у всіх аспектах, непересічним. Погодьтеся, Марічка Бурмака, яку більшість шанувальників ніколи не забудуть, як дівчинку з Харкова, з гітарою, що так щиро співала про волю і незалежність на барикадах у Києві під час студентського голодування, росте і продовжує дивувати. Назва попереднього альбому "MIA" — це інтернет-версія імені співачки і музичний матеріал, що побудований на глибинній українській мелодії, вражає стильністю і неповторністю, якої можливо досягнути лише у випадку, коли людина глибоко відчуває своє коріння і тягнеться до світла знань. Саме такою ненаситною до пізнання світу і життя є Марічка. Крок за кроком і рік за роком вона нарощувала поверхні своїх духовних замків на міцному фундаменті знань.

Згадавши про минуле і сьогодення, тобто свята і будні, слід зауважити, що слава не зіпсувала характер і

не зробила з неї особу, яка може претендувати..., на одіозну і амбіційну жінку. Марічка й досі з ангелом у душі, що по-дружньому щиро сів на її плече напередодні Різдва Христового і порадив заспокоїтися, бо йти далі видно куди. А просто кажучи, напередодні свят вийшов її альбом "Із ангелом на плечі", що став подарунком до свят її шанувальникам. Частину пісень співачка мала нагоду презентувати у концертній програмі "Нові мелодії різдвяної ночі" і її участь стала найорганічнішим моментом концертної вистави. Вона не співала... Молилася піснями своєї душі. Одним словом, улюблене свято, Різдво Христове, 2002-го стало підсумком, своєрідним духовним звітом співачки, бо і презентувати пісні, що увійшли до цього альбому, довелося на сцені Національної опери. З її тремливим, затишним голосом, схожим на неповторний тембр Анни Герман, схожим, але впізнаваним і магічним тембром Марії Бурмаки, певнішої, конкурентоспроможної, тої, що колись від імені свого покоління заявила: "Ми йдемо!" і почала робити все для того, щоб самоствердитися і збутися, а спроможність конкурентам доводити не мітинговими аргументами, а конкретними справами. На сьогодні вона — аспірантка Інституту журналістики і сподівається через деякий час захистити дисертацію й ще міцніше і солідніше утвердитися. На "Продакшн студії" виходить програма "Створи себе", автором і ведучою якої є заслужена співачка України Марія Бурмака. Два альбоми за рік ("Mia" та "Із янголом на плечі") — це також не просто багато — суперуспішна робота. Готувалася сольна програма, яка буде наступним кроком у кар'єрі співачки. Знято два відеокліпи на пісні з альбому "Mia" і відбулися проби Марії Бурмаки як польської співачки, що дуже сподоба-

Фото О. Кутлякметова

лося і їй і полякам. На фестивалі "Мальви", що проходив у польському місті Плоць, її виконання пісні "Янголохоронець" дуже сподобалося полякам і надалі планується запис альбому "польської" Марії.

Погодьтеся, немало зроблено лише за один рік, тому і настрої у співачки різдвяно-ангельський і в гості до редакції газети "Слово Просвіти" погодилася завітати і засіяти, і заспівати, і від щирого серця побажати "збільшити тираж, і захопити читачів побільше, і "розкрутитися", і не заблукати серед лісу, у хащах жовтої преси, стати газетою з газет і частіше звертати увагу на популярних українських виконавців, яким іноді не вистачає просто теплого журналістського слова".

У різдвяні дні спілкувалася з Марією Бурмакою
ЛЕСЯ САМІЛЕНКО

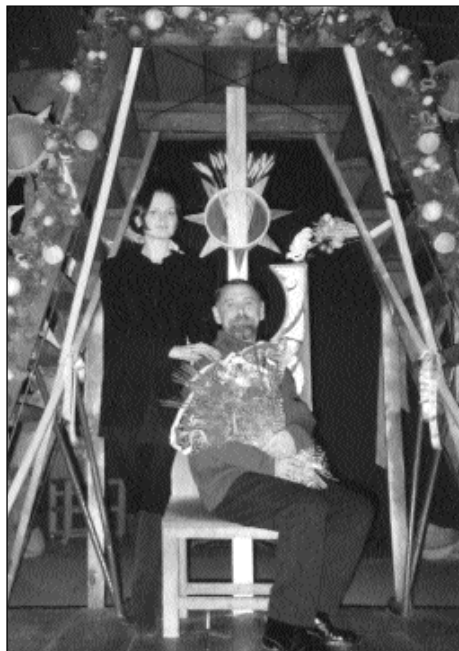
НОВИНИ ВІД ОЛЕКСАНДРА ЄВТУШЕНКА

"Королівські зайці", "Казки королівства А'Мазох". Атлантик, 2001

Протягом двох останніх років ця львівська група здійснила декілька вдалих живих акцій у столицю. Минулого року в рамках кінофестивалю "Молодість" "Зайці" представили свій дебютний альбом "Undlugged. Український альтернативний романс". Альбом і виступ були прийняті "на ура" і навіть хтось із журналістів назвав солістку (і лідера групи) Лесю Герасимчук "нашою українською Земфірою". Причиною, вірогідно, стало те, що Лесині пісні звучать дивовижно пронизливо і лірично, водночас — це абсолютно сучасний саунд. Другий альбом "Казки королівства А'Мазох" з'явився якраз перед початком чергової "Молодості" і також був представлений у рамках культурної програми кінофестивалю. Назва диска викликана позицією самої групи: вони грають альтернативний рок у сполученні з віршами українських класиків і роблять настільки по-своєму, що все це збоку виглядає як культурний мазохізм. Сімнадцять пісень із "Казок" — це своєрідний мікс із студійного матеріалу, записів, зроблених на концертах в київському блюз-клубі "Баді Гай", і пісень, записаних у режимі "Undlugged" (тобто без електричних інструментів). Все разом сприймається як повна пісенна сюїта чи як музична подорож у світ високих щирих почуттів і переживань. Ловиш себе на думці: як мало таких музичних одкровенень у наших теперішніх діячів поп-культури...

"Брати блюзу", "Vienna woods", Атлантик, 2001

Нещодавно в Українському Домі був презентований міжнародний музичний проект "Брати блюзу — музика без кордонів". Дивно, але факт: паралельно з розкрученими комерційними шоу відбуваються музичні акції вищої художньої якості. І відбуваються вони якось "у тіні", в суперкласній атмосфері і без ажіотажу. Саме такою була "Музика без кордонів", авторами якої є гітарист-віртуоз із Нідерландів Ренс Ньюленд, швед і гітарист із Канади Лайанел Лодж та клавішник групи "Брати блюзу" Мирослав Левицький. Усі втрое створюють прекрасну музику, та вся сіль проекту полягає в поєднанні класичного, рокового та джазово-етнічного напрямків в один потужний звук, звуковий потік. Крім того — це поєднання трьох шкіл — західноєвропейської, яку представляв Ренс, північноамериканської — відповідно Лайонел і східноєвропейської у виконанні Мирослава. Диск "Віденський ліс" — це тільки якась частина проекту "Музика без кордонів". Цей матеріал виник як результат спонтанної студійної сесії у Відні (Австрія), був спродюсований Ренсом і Мирославом. "Віденський ліс" — це ніжна пасторальна музична медитація у стилі нью-ейдж, у процесі якої й відбувається таїна з'єднання різноманітних музичних культур і шкіл. Емоції від прослуховування ті самі, що і після концерту — хочеться ще!

О. Дзекун та О. Дробна після прем'єри

Чи читали ви "Ніч перед Різдвом" Миколи Гоголя? Із чим запитанням я, під враженням переглянутої вистави, зверталася майже до всіх своїх знайомих. Відповідь була практично однозначною: авжеж, це та історія про коваля Вакулу, що закохався у вередливу Оксану, та про Солоху, та ще про Пузатого Пацюка, якому вареники самі до рота лізли. Одним словом, звичайна собі різдвяна казочка. Я, власне, і сама так думала. До зустрічі з Олександром Дзекун, який висловив дещо інші думки з цього приводу.

Усі звикли дивитися на Гоголя як на ре-

«СОН У РІЗДВЯНУ НІЧ», АБО Ж ВЕРТЕП ОЛЕКСАНДРА ДЗЕКУ-

Чудовим різдвяним подарунком театрам стала нова прем'єра Київського Державного театру оперети "Сон у різдвяну ніч". Успіх вистави — результат співпраці чотирьох митців: композитора Ігоря Поклада, автора римованого тексту Олександра Вратарьова, режисера-постановника та автора лібрето Олександра Дзекун і молоді художниці Олени Дробної. Незаперечно, що тільки тоді традиції будуть живучими, коли вони природно вплітаються в канву сьогодення.

аліста, — говорить Олександр Іванович, — адже провідною темою його творчості є чорт. Загадковість потойбічного життя, слабкості людські, одвічна боротьба світла й темряви — ось що найбільше хвилює письменника. "Ніч перед Різдвом" — це дуже релігійний твір, це містерія, — заявив Олександр Дзекун, і, власне, створив містерію. Велика драбина, що розташувалася по центру сцени, мала символізувати духовне сходження людини (до речі, драбина — за зізнанням О. Дзекун — є невід'ємним атрибутом усіх його гоголівських вистав).

А чи можете ви уявити собі вертеп без українських колядок і щедрівок? І тут ми підійшли до того, з чого варто було б і розпочати — до музики Ігоря Поклада. Адже традиційно саме композитора вважають автором музичної вистави. Він просто зачарував своїми мелодіями, що настільки злилися, зріднилися з українською піснею. Розкішний хор став окрасою вистави, свою яскраву музичну характеристику отримав кожен персонаж, а сучасне естрад-

не аранжування напрочуд легко й емоційно сприймалося глядачами. Словом, музика стала головною "винуватицею" незаперечного успіху нової постановки.

Благодать. Ніби ви й самі стали учасником містерії і прилучилися до найбільшої й найщасливішої події в історії людства — народження Сина Божого. Але одразу відчувається й присутність гоголівського чорта, котрий "ніде й усюди". Спершу він зовсім не здається страшним, а навіть лірично-сентиментальним, як і "відьма на мітлі дивної краси". Наступна за цим сцена відьомського шабашу не віщує нічого поганого і ви із задоволенням поринаєте у чаклунство різдвяної казки, в якій Катерина II починає співати напрочуд солодко, галантно й мелодійно. Але не йміть віри цим солов'иним речам — про це попереджає режисер, коли зодягає імператрицю точнісінько у відьомське убрання і кладе чорта їй до ніг.

А що ж "славна козацька старшина"? Може, обурилася на те? Таж ні. Схилила й голову, й коліна, ще й подякувала, як годиться. А у відповідь на владне: "Встань-

те!", — пролунало: "Не встанемо, мамо, ніколи!"

Зізнатися, невітішне це видовище (особливо, коли так наочно) — відважні запорожці, що розпростерлись під імперським каблучком. Ось тобі й різдвяна казочка, ось тобі й Микола Гоголь. Виявляється, зовсім не про Вакулу він хотів розказати, і не про Солоху, і не про вареники. А про те, як малороси державу свою, свободу і волю на срібні черевки проміняли! І тут-таки схилиєшся перед талантом великого письменника: так влучно і так безжально міг висміяти лише він. І скільки тут болю, і скільки любові до своєї України.

В основу лібрето нової постановки ліг україномовний оригінальний текст (а ніяк не переклад) нашого з вами сучасника Олександра Вратарьова, вистава не стала від цього менш гоголівською. Гоголівський дух, гоголівська суть, його біль та любов зробили лише більш явними, близькими й зрозумілими. Бо автори нового "Сну у різдвяну ніч" ще раз довели просту істину: важливі не слова (як часто вони бувають оманливими!), важливий той прихований зміст, що криється поміж рядками.

Оксана ХРИСТОЛЮБСЬКА

Немає на світі двох однакових людей, як немає двох однакових листочків. У своїй суті кожна річ неповторна. Тому будь-яке порівняння хибує на неточність. Однак з порівняння хочеться почати свою розповідь.

У природі зустрічаються коштовні камені, що справжню цінність здобувають лише після копітного шліфування. Нові форми і зміст вражають відтак своєю невідомістю, багатством кольорів і тонів, а іноді, розгортаючи породу людських особистостей, — осліплюєшся — перед тобою безцінний скарб чаруючої людської обдарованості і таланту. Цей скарб, на відміну від коштовних каменів, людина шліфує сама, залишаючи лише успадковану від природи основу, як і трапилося з людиною, чиє життя було зіткане з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого, до своєї сім'ї. По небутті його сплив час. Зайвою окалиною відпали невизнання, невіра в його непересічний талант і зайві емоції. Незалежно від наших побажань виблискують нині і виблискуватимуть і майбутні грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як сказав би Іван Франко, сили.

Спадає на пам'ять перша зустріч з автором "Червоної руги" Володимиром Івасюком. Це був молодий, міцно збитий хлопець у синій спортивній куртці, з красивими і по-гуцульськи гордими рисами обличчя. Здоровий рум'янець підкреслював весело-спостережливий його блиск очей, а були вони, наче небо після зливи — голубими, очей, на які спадало каштанове сипке волосся. Різьблене підборіддя свідчило про твердий і рішучий характер. Володя невіддивно дивився на поля зеленої Буковини, впливався спостережливим поглядом у зелені вруна свого краю, що миготіли у вікні автобуса. Поля поволі переходили в мрійливі пагорби, віщуючи наближення справжніх синіх гір. Як писала про нього одна канадська газета, Володимир Івасюк — співак синіх гір. Він нестямно любив свої гори. В його піснях вони ставали одухотвореними героями, мріяли, співпереживали і печалилися разом зі своїм автором. У горах він знайшов червону ругу, що полум'янітиме вічно у серцях людських вічним вогнем його щедрої і доброї душі, його зачарованості і любові.

Лише вчора-позавчора я став студентом Чернівецького держуніверситету, а того дня вертав додому, з радістю наспівуючи пісні "Смерічки", де брав участь. На щастя, нагодився знайомий журналіст із місцевого телебачення — Жан Макаренко. На зупинці у Вашківцях він познайомив мене з Володею. То було у серпні 1970 року. На час нашого знайомства Володя уже був автором "Червоної руги", яку запропонував редакції телебачення. Головний режисер його В. М. Селезінка, який знав його як здібного скрипаля і співака, був здивований. Хлопець приніс пісню. Селезінка проникся текстом пісні і запропонував "оправити" її у видовий ролик з краєвидами Карпат і водограїв. На цей час ми вже в "Смерічки" співали одну з Івасюкових пісень — "Я піду в далекі гори" — надзвичайно імпульсивну й життєрадісну співанку. Виявляється, їхали вони до Косова, де пініться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти той видовий ролик, і Володя із захватом розписував кожен кадр, кожен куплет. Отож знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди. Зустріч і знайомство, однак, перевершили всі мої сподівання. На все життя вразила його особливість характеру — не викладати себе одразу, не обрушувати на голову співрозмовника масу інформації і лавину інтелектуальних резюмувань. Він уводив мене у свій неповторний людський світ поволі, розкриваючись щоразу несподіваними закусками захопленої у гори, в людей душі, ще більше несподіваного і жаданого залишав на потім. До кінця не розкриваючись, він не давав найменшого приводу пізнати себе у всій своїй складності. Можу лише з впевненістю судити, що Володимир Івасюк жив у чотирьох вимірах. Це був Поет, Композитор, Художник, Людина. Віддати перевагу якомусь одному важко, як і не легко знайти кожному точне формулювання. Залишається крок за кроком відтворювати його будні і свята. Цим короткочас-

ним святам, власне, більше передували будні, мозольні і напружені, для яких напружена праця залишала короткі години перепочинку.

Першими виконавцями "Червоної руги" критики, музикознавці і звичайні шанувальники естрадного мистецтва вважають мене і Василя Зінкевича. Це твердження пішло гуляти між людей з легкої руки самого Володимира Івасюка, який завжди зичив популярності своїм колегам і друзям, але пальма першості належить не нам, а самому авторові популярного твору. Композитор і поет Володимир Івасюк сам володів чудового тембру і краси голосом, який і окрилив "Червону ругу" з підмостків Чернівецької студії телебачення. Цей варіант і слід вважати оригіналом. Наш — просто відомий ширшому загалові слухачів. Свого часу пісня на фоні падаючої бистрої води з-під Гука, водограю побіля Косова в Карпатах, обійшла екрани України і надовго заповонила серця людей.

Непомітно ніби, але впевнено і дуже сходила його зоря. Шкода лише, що була вона серпневою, короткочасною на життєдайне світло. Однак на небі творчості залишила вона незгасний світ. Зоря ця горіла тільки для людей.

Екран багато сприяв його популярності. Добре пригадую жовтневий день 1970 року, після третьої пари відкликають мене на Театральну площу, де готувалася вистава "Камертон доброго настрою". На ву-

лиці "Залишені квіти"! Я ніскільки не обмовився — поезія найвищої проби.

*Не знаю я, коли сюди
прийду,
Та залишаю замість
себе квіти,
Ті квіти, що знайшов
у саду
Для тебе, для тебе
я...*

Не зітреться ніколи у пам'яті найбільш творчий і тому напружений до неможливого період перед зйомками фільму, коли безсонними ночами сиділи ми на телестудії. Запис фонограми робив знайомий вже Василь Стріхович. Репетиції. Оркестри. Апаратура. Сотні дублів. Переспівано стільки ж пісень. Не знали спочинку не тільки режисери фільму, але й Володя, Софія, Левко, Василь і Марійка Ісак. Над ранок буквально валилися з ніг, але, ледь вийшовши на вулицю, почувши щебет невгамовного птаства, ми ніби відроджувалися. Володя наспівував фінальну пісню про

НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК СПОГАДИ ПРО ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

лиці стояв погожий осінній день, день, коли люди вперше почули у Володиному виконанні "Червону ругу" і "Водограй". До самої площі було не пройти. Її обступили сотні людей. З вікон медінституту, де на той час навчався Володя, визирали студенти, сонце сяяло у променях бабиного літа, а над Чернівцями лунали пісні Володимира Івасюка, що сидів на лаві під деревами — смерічками, ялинками (їх недавно викопали і пересадили на інше місце) та розмовляв із дівчиною. Для камери він був недосяжним. Увага операторів зосереджувалась на безпосередніх учасниках передачі, на Софії Ротару, скажімо. Вона співала пісню "Валентина". Співала натхненно, вражаюче. Подальший злет її тісно пов'язаний з іменем Володимира Івасюка.

Зі сходки на площі я співав, пригадую, "Юність смерек, мов незрівнянний світ краси...". Оддалік стояли добре знайомі мені Валерій Громцев, Левко Дутківський, Марія Ісак, Софія Ротару, Василь Зінкевич, Василь Селезінка, Василь Стріхович. Останній, тон-режисер місцевої студії телебачення першим записував на плівку пісні композитора Володимира Івасюка і всіх тих, хто був на площі. Через камеру ми несли глядачам світ не лише краси, але й своїх почувань і мрій. Багато хто з імпровізованих підмостків передачі "Камертон доброго настрою" виглядав своє майбутнє. Не один пов'язував його з людиною, що все ще сиділа на лаві під ялинами. Отже, 13 жовтня 1970 року — це день народження "Червоної руги" і "Водограю", що дивно, пісні прозвучали одночасно, а визнання їх людьми було різне. "Червона руга" одразу затьмарила не лише "Водограй", але й інші пісні.

Після "Камертону доброго настрою" друге життя "Червоної руги" дав однойменний фільм режисера Романа Олексіва. Це своєрідна стрічка з участю цілого сузір'я талантів нашого краю. На першому чільному місці стояв, звичайно ж, Володя, чийми піснями — "Я піду в далекі гори", "Водограй", "На швидких поїздах" — стали справжньою окрасою стрічки. А чого тільки варта його поезія до пісні Валерія Гром-

поїзд.

*На швидких поїздах
Подолаю свій шлях.
Хай летить до мети,
І легка моя путь —
Здогадалися, мабуть, —
Нових друзів я хочу знайти...*

Нарешті, у сінокошному серпні, учасники зйомок зібралися в Яремчі. Володя приїхав з нерозлучною гітарою, разом з якою він перейшов на одну мою фотографію. На композиторові джинси, синій спортивного крою светр. Володя стоїть у колі друзів, перед якими стелиться чарівний світ Карпат. Погляд його ледь замріяний. Голова горділиво відкинута назад...

У Яремчі він часто наспівував одну мінорну французьку пісню. Інтерпретував її напрочуд вдало. Цю пісню співав він в автобусі, коли ми вертались зі зйомок. Співав, задумливо вдвляючись через заплакані від дощу вікна на присмирнілі гори.

Якщо дотримуватися строгої хронології подій, згаданим зйомкам передували наші зустрічі у Вишніці. До гірського райцентру він приїжджав ранковим поїздом, проводив з нами не одну годину. В результаті народилося чимало оркестрових пісень, цікавих задумів. Наприклад, пісня "Відлуння твоїх кроків", котру згадую я у хвилини душевного сум'яття. Заспівавши її Володя запропонував Василю і мені. Після прослуховування зійшлися на думці віддати твір моєму напарникові по сцені. Вона й прижилася в репертуарі Зінкевича.

З вишницьких зустрічей Володю пам'ятаю завжди веселим і переповненим задумами. Він носив при собі нерозлучний кавового кольору портфель, у якому, крім книг, зошитів, білого халата і стетоскопа, завжди лежав чистий нотний папір. Любив Володя свій портфель по-особливому. Завжди з якимось побожним трепетом клацав замком, витягаючи нові твори. Згодом придбав складний польський чомоданчик, але запам'ятався він чомусь менше, хоч теж вигодував його задуми, супроводжував у дорозі. Не менше валіз дорозі мені спогади про його появу в Будинку культури, ручкався і сідав за стареньке

фортепіано. Починав наспівувати...

Одного разу Володя приїхав до Вишніці як ніколи веселий, викликав нас з Василем з Будинку культури і дорогою мовив: "Ану, хлопці, послухаєте зараз..."

Володя сів на найближчу лавку і заспівав:

*Ой зробив хлопчина та й дві красні
скрипки,*

Розділив надвоє снів своїх красу...

Я не відривав погляду від обличчя композитора. Воно було одухотвореним і непроникним. За його настроїв більше промовляв голос — напрочуд міцний, сталевий і водночас ніжний та розлогий. Цей голос проникав у всі закопелки серця, оживляв легендою і віддалявся-віддалявся, залишаючи по собі біль і терпкий щем.

Де тільки і за яких обставин не доводилося нам зустрічатися, але жодного разу не бачив його за робочим столом у чернівецькій квартирі. Складалося враження, що Володя, вічно рухливий, палкий любитель мандрівок, ніколи не замикає себе у чотирьох стінах. Побувавши перший раз у помешканні, я щиро поспівував йому. Жила сім'я Івасюків по вулиці Маяковського. У Львові йому теж випала вулиця з такою назвою. Телефонний апарат не переставав дзвонити. Добрі знайомі і люди, яких він часто і в очі не бачив, не давали йому спокою. Де тут було до праці!..

Цього разу Володя запросив мене і Василя Зінкевича. Сім'я Івасюків отримала нову квартиру, приводила її до ладу. Донедавна композитор невгамовно бігав по гадівству, шукаючи то замки, то шпаклівку, то фарбу, а тепер чекав нас із таємничою посмішкою.

— Так що, діду, треба їхати до Москви. Викликають на "Пісню-71", всесоюзний фінал. Під оркестр Силантьєва ти, Василь і я повинні заспівати "Червону ругу". Аранжувати пісню доведеться мені особисто. Для великого складу не пробував ніколи, але треба...

Побачивши в наших очах радість і схвалення, Володя сів за свій рояль. Взяв ля-мінорний акорд.

— Отут, я думаю, — сказав він, — кра-

ще буде, якщо замість жіночого голосу прозвучить гобой...

До Володі на квартиру ми приходили кілька днів поспіль. На телефонні дзвінки просто не зважали, поринувши з головою у роботу. На своєрідних репетиціях Зінкевич і я наспівували пісню, а він звиряв оркестровку.

Майже усі оркестровки, до речі, Володя завжди писав сам. Кожну він сприймав, наче "уберу" людини. Часто любив повторювати: "Від того, як одягнеш пісню, значною мірою залежатиме її звучання". Йому як авторові легко було знаходити найпотрібніші шати. Особливо він полюбляв писати партії "для дерева", тобто для дерев'яних духових інструментів — гобоя, флейти, фагота. Під час наших репетицій на його роялі лежали також томи для оркестрування великих симфонічних оркестрів. Вони ніби виявляли його давні наміри підкріпити свої знання консерваторською освітою.

До Москви вилітали ми грудневим холодним ранком. У літаку, тримаючи ноти на портфелі, Володя дописував оркестровку. До надсадного реву двигунів його пам'ять долучала голос флейти, гобоя, скрипок і... хвилювання, хвилювання...

На Буковині ми залишили справжню золоту осінь. Москва зустрічала снігом. Він збивав нас з ніг на аеродромі в Биково. Лець дотягнулися до електрички. Впавши у крісла, полегшено зітхнули.

Фінал конкурсу "Пісня-71" зібрав чимало зірок тодішньої естради: Магомаєв, Хіль, Кобзон, Зікіна, початкуючий Лещенко... Десятки відомих імен. До участі у конкурсі допускалися навіть композитори без консерваторських дипломів. Тепер їм чомусь закрито дорогу. Через необдумане, як на мене, обмеження, скільки чудових пісень ми не почули взагалі або ж почули з непростимим запізненням.

Наш вихід на сцену. Ми з Василем з'явилися у білих, стилізованих гуцульських костюмах. Сліпуче сяяли прожектори. Телевізійні камери, наближення хвилюючої хвилини відчутно зв'язували поведінку. Та ще великий симфонічний оркестр. Після заключного голосу гобоя ми взяли перші ноти. Після конкурсу критика назвала наш виступ визначним. Володимирові Івасюку було вручено диплом лауреата фестивалю і мініатюрний рояль з написом "Пісня-71". Усім нам ще подарували метрові макети Останкінської вежі, де ми залишили один одному автографи. Це немеркнуча пам'ять про наше перше перебування у столиці.

Не пройшло і року після виступу на "Пісні-71", як "Смерічка" на крилах "Водограй" і "Горянки" Левка Дутківського стала лауреатом Всесоюзного телеконкурсу "Алло, ми шукаємо таланти". Йому передувало, до речі, не менш хвилююча для нас подія — півфінал у Чернівцях. Він проходив у Мармуровій залі університету. З мікрофоном у руках до Володі підійшов ведучий програми Саша Масляков. Композитор від хвилювання почав було червоніти, але швидко опанував себе:

— Вчуся в медінституті. Пишу пісні. Мій улюблений ансамбль "Смерічка"...

Володя говорив повільно, виважуючи кожне слово. Дехто пам'ятає, напевне, його інтерв'ю в телепередачі. Немає сенсу його повторювати. Залишається лише додати, що говорив він чистісіньку правду. Не загравав із глядачем. Дивуватися не доводиться, бо акторства він не терпів, хоч популярність серед шанувальників естрадного мистецтва, специфіка творчості композитора створюють відповідно сприятливий ґрунт.

Виступали ми також на заключному концерті "Пісня-72". Наш "Водограй" здобув популярність. Володі, з-поміж інших маститих композиторів, було вручено знайомий мініатюрний рояль — другу нагороду за участь у фестивалі всесоюзного рангу.

"Смерічка" на якийсь час згорнула свою діяльність. Здавалося б, мало запанувати затишшя, але то тільки здавалося. За ансамблем закріпилася слава першого ВІА України. Пісня і фільм "Червона рута" дали назву колективові Чернівецької філармонії на чолі з Софією Ротару. Через рік у Дніпропетровську виник ансамбль "Водограй", а про любов глядачів вже й говорити не доводиться — "Смерічка" пустила в нашу землю, людські серця глибоко

коріння.

З якогось часу обласна філармонія почала вести переговори з окремими учасниками ансамблю. Левко, Василь та я по-ривати з Вишницею не захотіли. На професійну сцену подалася лише Софія Ротару, яка включила до свого репертуару чимало наших пісень. Це, крім "Червоної рути", "Водограй", "Відлуння твоїх кроків", "Залишені квіти", "У Карпатах ходить осінь" Левка Дутківського, згодом надійшла черга і до "Двох перстенів", "Пісні...", "Двох скрипок".

Але спокуса "великої сцени" взяла все-таки гору. З першого квітня, після довгих "торгів" і обіцянок з боку тодішнього заступника директора філармонії Фаліка, "Смерічка" офіційно почала вважатися колективом філармонії. День сміху обернувся для нас майже плачевно. Жодна з умов не була виконана. Попри все, любов до мистецтва та можливість нести зі сцени кращі твори естради примусила забути про тимчасові труднощі. Ми спалили мости до повернення у Вишницю на самодіяльну сцену. Попереду були нові зустрічі із самотніми і талановитим композитором Володимиром Івасюком.

По довгій перерві Володя зустрівся зі "Смерічкою" у Києві, де ми готувалися до відповідальних концертів. Натхненний, як завжди з гумором, він завжди любив смачно посміятися і своєю веселістю заряджав інших; споряджений ластами і підводною рушницею, затримався з нами, щоб показати кілька нових пісень, хоча його чекали у Бердянську, на батьківщині матері, батьки.

У Київській філармонії є дуже гарний старовинний зал і чудовий рояль, не знаю, який вигляд має той зал після реконструкції зараз, але коли Володя загравав нову пісню "Два перстені", він став у стократ кращий. Ця пісня і понині у моєму репертуарі у віночку популярності на теми пісень "Смерічки". Там є і "Червона рута", "Водограй", "Золотоволоска", яку він чомусь не любив і завжди просив зняти її, не записувати на платівку, не співати на телебаченні, але на диво, ця пісня завжди подобалася людям, і понині приходять на сцену записки, листи, щоб виконати цю пісню або прислати ноти і слова.

Того ж літа в Криму проводив перший всесоюзний фестиваль "Кримські зорі", який пізніше перетворено у міжнародний, і на закінчення його до Сімферополя засмаглий, чорний як негр, приїхав Володя. Колектив поїхав додому поїздом, а я і Володя летіли літаком. Ми поспішали вулицями полуденного, спекотного міста до філармонії, у прохолодний затишок залу, де було фортепіано. На той час у мене було кілька задумів по вокалу, по манері виконання голосового діапазону, і я вдячний йому, що у скрутний момент одержав потрібну пораду і допомогу.

Раптом він своїми немусичними пальцями зробив стрімкий пасаж на фортепіано і заспівав нову пісню, яку я, на жаль, не заспівав:

Коли між нами не було нічого...

То був уже новий Володя. Відчувалася філософія як у віршах, так і у музиці, тонке відображення високих нюансів любові, переживання пронизувало твір невидимими променями справжньої поезії, поезії-музики.

Володя з сестрою Галиною перевелися на навчання до Львова. Наші зустрічі стали нечастими. Доля залишилась до нас прихильною. І він попросив нас допомогти в організації концерту для студентів Львівського медінституту.

Число 13 мала квартира у Львові, куди Володя невдовзі переїхав, вступивши до тамтешньої консерваторії і заочно закінчуючи медінститут. Незважаючи на свою так звану "нещасливість", воно не принесло студентові-композитору несподіваних прикрас. Навпаки, зі Львовом пов'язав

ний більш плідний період його творчості. Що могло дати навчання у Чернівцях? Одні неприємності. Його натура не вкладалася у звичні рамки вузу, надто вже "випірала" пристрасть до творчості. Нікому не секрет, що навіть до медінституту, крім людей, покликаних до медицини, приймають спортсменів і артистів, на різні необхідні випадки. Володя був приємним винятком, по-справжньому творчою людиною, якій наука давалася також легко. Це зможе підтвердити кожен з викладачів інституту, що зараз живі-здорові. Однак вчитися йому було важко. Вислів "у своєму краї пророків нема" спрацював безвідмовно. Популярність композитора і клопоти звичайного студента зжитися не могли, були добрим підґрунтям для заздрисників. Дехто аж надто ревниво дбав за честь вузу, замість любові і доброзичливості створював йому байдужість, а почасті і відверте глузування з покликання. А у Львові Володя чекали умови, сприятливі для закінчення інституту і вступу до консерваторії. Табличка з цифрою 13 на дверях його квартири вигідно підкреслювала справжню турботу про талант.

Володимир Івасюк та Софія Ротару під час концерту. Фото з музею Володимира Івасюка, м. Чернівці

І ось під вечір ми виїхали у напрямку Галичини. Першою перешкодою на шляху був міст через бурхливий Черемош. Нинішнього мосту з Вишниці на Кути ще не було, транспорт, навіть пасажирський, йшов убрід. Ніколи не забути відчуття, коли переповнений автобус натужно долав дикий опір води, перевалювався з каменя на камінь і досить прозоро обіцяв перекинутися. Ще скоріше мав заглухнути двигун. Не одному з нас, як ми згодом дізнавалися, думалося: "Зупинись техніка перед течією — прощай щасливе майбутнє ансамблю". На щастя, все обійшлося гаразд, але шлях "Смерічки" потому був не з легких, схожим на дорогу через оспіваний Черемош.

Древній Львів зустрів трохи ніби похмуро. Згодом ми переконалися, що за його похмурістю, як у людей, ховається не підробна краса і велика щирість. Люди міста Лева зустріли наш виступ, ба ще раніше прибуття, несподівано приязно. Концерт проходив в академічному театрі ім. М. Заньковецької. Ставлення львів'ян до ансамблю ми зауважили вже з того, що до зали було ніяк пройти. Перед дверима юрилися сотні людей. На сторожі нашої безпеки стояв наряд міліції. Вдавалися до службових заходів. Любов до улюблених артистів прокладала дорогу ще не через такі "пробки". Ця любов часто супроводжувалася дружніми оплесками. Концерт, що називається, пройшов "на ура". Наприкінці спалахнули справжні овації, особливо піс-

ля того, коли на сцену вийшов Володя. Вдячність публіки невдовзі змусила взагалі забути про тимчасові наші труднощі. Це найвища оцінка, яку тільки може бажати собі служитель сцени. Вона не зрівняється навіть з найвищими відзнаками і захолюваннями преси.

Не могу не пригадати виступ "Смерічки" після присвоєння їй обласної комсомольської премії ім. Героя Радянського Союзу Кузьми Галкіна. 1972 рік. Звітний концерт з нагоди знаменної всім події. Проведення його пропонувалося у актовому залі університету. Ще задовго до концерту п'ятачок по сусідству був заповнений ушент. Найбільш енергійні шанувальники "Смерічки" рвуться у двері. Чергові з обкому комсомолу розгублені. Зал не може вмістити навіть п'ятої частини бажаючих. Якись спритники почали дертися на другий поверх, аби проникнути всередину через розбите вікно по водостічній ринві. Досі не пам'ятаю яким чином, все-таки мені вдалося пройти крізь двері. Найкраще було, звичайно, сховатися у тиші роздягальні. Відносній, звичайно, бо зовсім поруч інструктор обкому комсомолу викликав наряд міліції, а наша чергова адміністратор ще не приїхала, та чи допомогла б і вона навести порядок. Відсутність квитків і малі розміри залу — напевно такі аргументи подіяли б на бажаючих потрапити на концерт.

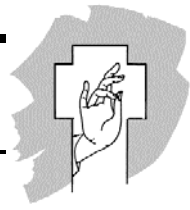
Невдовзі у засклені двері службового входу постукав розпашілий Володя Івасюк. Не знаючи його в обличчя, чергова навідріз відмовилася його впускати. Довелося все пояснити. Композитор зайшов до середини без жодного гудзика на пласі. Сестра Галія ступала йому крок у крок. "Що ж то діється, діду — запитав він зі своїм традиційним зверненням, — так, чого доброго, солістів навіть не пропустять. Ви всі у зборі?".

Невдоволення у голосі не було. Володя радів прихильності глядачів, але не тією радістю, яка заважає людині бачити різницю між прихильником "за переконаннями" і "за модою".

Володимир Івасюк був переконаний, що справжня цінність ансамблю перебуває у прямій залежності від тривалості глядацької любові. Ділив публіку на секундних і справжніх, котрі не відкидаються від улюбленого колективу навіть тоді, коли загал скидає його з п'єдесталу, на який сам його зніс. До творців сценічного дива прихильники його часто ставляться сліпо. Ці прихильники приходять і пропадають, до зали веде кожного менше потяг, більше — мода, тотальне визнання або ж випадковість. Вмостившись зручніше у кріслі, вони хочуть — і край тут! — чути лише те, що їм до вподоби, не роблячи знижок, але Володя ніколи не йшов і не радив їти нам на компроміс із глядачем. Передусім — мистецтво. А воно — річ примхлива, виключає з себе "золоту серединку", названу кимось рятівною.

Володимира Івасюка визнавали як талановитого композитора і водночас любими. Не кожному дано поєднувати в собі часто діаметральні поняття. Йому вдавалося. Його оголошували "улюбленцем", але він особисто такого підходу не сприймав. Шануючи любов і похвалу людей, яких цінував, автор "Червоної рути" досить поблажливо ставився до ажіотажу збоку. Володя добре знав про жорстокість глядача. Застілля, зустрічі, компліменти і часте зловживання спиртними напоями позначаються неодмінно на вимогливості до себе, призводять до переоцінки власних можливостей. Поволі ідея втрачає непересічні якості і прописується в межах досяжності. Непростимо боляче, коли поблажливості і вино взаємозв'язані.

"...Що ж то робиться, діду? — промовив Володя, потираючи синець під лівим оком. Обернувшись до сестри, він додав, — ось тобі, Галю, і "Смерічка"! Ти коли-небудь сподівалася на подібне?!...". Це був не тільки успіх "Смерічки". Можливо, лише на третину. Дві частини його Володя міг приписати собі, своїм пісням, за які часом

ІЗ НАЩАДА СВІТА!

Світлодайна сила українських колядок

Найдавніші релігії нашої планети в основі своєї життєдії мали астрологію — науку про небесний рух. Протистояння Світла і Темряви у космічних масштабах, Добра і Зла, їхня одвічна боротьба складали

відновлення животворної Сили Небес земного сонячного року.

Колядки й колядники витворювали атмосферу величі зимових свят. У найстаріших колядках українців господарський двір хлібороба оспівується як незміряні обшири, — власне, безмежний Усесвіт, а його сім'я — то осяйна небесна родина (сонце, місяць, зірки). Колядницькі гімни означають людину космічною величиною, тотожною небесним світилам, і постає вона органічною часткою всієї Світобудови.

*Господарський двір
На семи стовпах,
Стовпи точені, позолочені,
А на самім дворі
Стоять три тереми.
Ой дай Боже!*

*Що перший терем —
Красное сонце,
А другий терем —
Ясен місяцю,
А третій терем —
Дробні зізвездочки.
Красное сонце — сам пан господар,
Ясен місяць — то жона його,
Дробні зізвездочки — їхні діточки.*

Возвеличування нашими предками Різдва Всесвіту було їхньою потребою примножити космотворчі потуги найвищого неба.

Саме у найдавнішому колядницькому міфів про Створення Світу — Різдво Світла (Вогню) і Води (він записаний у середині XIX ст. у Карпатах) поетично виображено первісні обшири Всесвіту: "синое море" — то Правда, тобто Першооснова Світу, "зелений явір" — Райське Древо, а воно і Світове Прадреве або астральна тріада, словом, Чумацький (Молочний) Шлях, що постійно зумовлює з'яву все нових світлотворчих імпульсів у планетарних масштабах для творення нових галактик. "Три голубоньки радоньку радят" — то вищі духовні ества, відастральні сили, що творять нові планети й нові космічні простори навколо них, Святим Духом Творця пройняті. Ось так про світове буття образно мислив наш прапредок-хлібороб ще з незапам'ятної давнини.

Коли не било з нащада світа,
Подуй же, подуй, Господи,
із Святим Духом по землі.

Тогди не било неба, ні землі.
А но лем било синое море.
А серед моря зелений явір.
На явороньку три голубоньки.
Три голубоньки радоньку радят.
Радоньку радят, як Світ сновати:
— Та спустімеся на дно до моря
Та дістанеме дрібного піску.
Дрібний пісочок посіме ми:
Та нам ся стане чорна землиця.
Та дістанеме золотий камінь,
Золотий камінь посіме ми:
Та нам ся стане ясне небонько,
Ясне небонько, красне сонінько,
Красне сонінько, ясен місячик,
Ясен місячик, світла зірниця,
Світла зірниця, дробні зізвездочки.

Та не лише урочистим співом колядники спрадавен уславляють Небесні Високості (Творця Неба, Сонце, Місяць, зорі, рясний дощ). Й по сьогодні колядницькі ватаги Карпат, зокрема у Верховинському районі (а багато років ще за тоталітаризму це вершилося під орудою знаного мольфара Михайла Ничая) розпочинаються різдвяні дійства перед дверима господи

особливим танком — "круглеком" на пошану Сонцеві ясному. Танцюючи по колу — ритмічно похитуючись, вони раптом спинаються, враз упадають на коліна, складають топірцями перед собою хрести — гострими лезами (бартками) до середини кола, а топирісками до себе, в такий спосіб утворюючи блискучий центр, що уподібнюється сонцю, і кладуть на них свої шапки, куди ґаздиня всипає добірної пшениці. У танцюючому вихорі за сонячним рухом вони освячують те зерно, яке таким чином отримує сонячну силу.

Колядування як форма світославлення — це не тільки натхненний спів пісень величальних — найдавніших молитов до Високих Небес, гімнів світових та віншування стихії Сонця, але й такого ж змісту образи колядницькі, оздобі, вбрання їхні. Білі свити, вимережані сакральними знаками, сяючі зорі на шапках колядницьких, палиці храмовидні, символами вирізьблені, з дзвониками... Все це шляхетно узгоджується з урочистим співом, віншуваннями, побажаннями колядницькими. Зосереджені й задивлені вгору — в Космічні Безмежжя, лица колядників, мов зоряний осяйний ряд, постають як символізована таїна одвічної космічної дії. І цілком уречевлені творчі Потуги Небесних Сил і Землі — у колядницькій ватазі священнодіють образи Маланки (Біланки), Кози, сяючої Зорі, Орача з Плугом золотим, Звіздаря.

Колядники, неначе сонячне проміння, що долає незміряні космічні простори, йдуть через доли і гори, через відстані й час, йдуть од віку до віку, з року в рік, від двору до двору, від душі до душі, несучи світлодайну силу величальних гімнів світових. Вони, колядники, є уособленням найдавніших українських традицій та образної персоналізації міфів про посланців небесних, які щороку звіщають народів велику Космічну таїну Різдва Всесвіту, з'яву Творця Всевишнього. За народним космогонічним баченням колядники (їх називають часто) — це: "Божі служеньки", "гості рокові", "три товариші", "троє братів", "три королі", цебто світлоносна тріада — сонце, місяць і зірки (чи сонце, місяць і дощик), — оповиті таємним німбом святості; вони, колядники, заходять у гостину до всемогного господаря і самі собою виявляють оті щороку сподівані на землі небесні благодаті, всліяке добро і щастя од Господаря Світу — Бога на літо нове.

Народна пам'ять відтворює їхній образ тріади — космічної триєдності:

*Пане господар, застеляй столи!
Славен, ясен наш милий Боже
на небесі.*

*Клади калачі з ярої пшениці.
Будуть до тебе з неба гостоньки.
Що перший гостю — краснее сонце.
А другий гостю — ясен місяцю.
А третій гостю — дрібен дощик йде.*

Визнаний дослідник української звичаєвості і народних обрядів дохристиянської доби поет Юрій Федькович зазначив, що прапращури наші ясне сонечко називали Ладом, а свята на його честь — Ко-Ладу (тобто теперішнє свято Різдва). Тих, хто співали величальних пісень Ко-Ладу, звідтоді іменували "ко-ладниками" — колядниками. (А не з латинських сатурналій чи з грецької термінології, бачте, нами позичене!) Ю. Федькович писав: "Коляда — ясна, велична і свята пам'ятка", а про посланців Світла при цьому зауважував: "...колядники образують тих лицарів, що в старовіцьких часах Божеству служили і святі его контини (церкви) вартували. Для того і тепер мусять бути колядники так світло і хорошо убрані, як тільки може бути".

Колядники завжди були каноном релігійної святості, посланої з Небес нести межі людей вічні благодаті: Світло, Радість, Любов, Добро, Злагоду. За різних історичних епох — доби неоліту, трипілля і в часи пізніші — із глибини пратисячоліть і понині, — за найскладніших умов, триває неперервний світлоносний етнопохід українців у вічність, у якому Дух Нації цілеспрямовано утверджується у своїй Любові, Єдності з Усесвітом, запричетнюється до Творчих Потуг Неба, до його Божественної дії. У цьому космогонічному священнодіянні — наше духовне збагачення і постійне вивіщення світоглядних ідеалів, невпинний розвиток культури українського народу.

Завдяки колядуванню наш народ, протягом віків зазнавши численних експансій, зберіг свою ідентичність як космогенетичну субстанцію. Західний учений світ змушений визнати, що українські колядки за художніми ознаками й космологічним змістом не мають аналогів у народній творчості націй планети.

*Нова Рада стала,
Яка не бувала...*

Сьогодні лине по наших містах і селах, в кожній господі найвеличніше вітання. Це Україна у найвищому летові своєму до Високих небес сяє дорожцями перлами своєї безсмертної Душі.

*Задивленої у Всесвіт.
Зачудованої...*

Олександр ФИСУН

Богдан-Ігор АНТОНІЧ
(1909 — 1937)

РІЗДВО

Народився бог на санях
в лемківськмі містечку Дуклі.
Прийшли лемки у крисанях
і принесли місяць круглий.

Ніч у сніговій завії
крутиться довкола стріх.
У долоні у Марії
місяць — золотий горіх.

КОЛЯДА

Тешуть теслі з срібла сани,
стелиться сніжиста путь.
На тих санях в синь незнану
Дитя Боже повезуть.

Тешуть теслі з срібла сани,
сняться весняні сні.
На тих санях Ясна Пані,
очі наче у сарни.

Ходить сонце у крисані,
спить слов'янське Дитя.
Їдуть сани, плаче Пані,
снігом стелиться життя.

(З книги
"Три перстені", 1934)

засади релігійних ідеологій. Перемога Світла над Темрявою, Тепла над Холодом у космічному Безмежжі, Добра над Злом — у людських вимірах і зумовлює невпинний Рух Світобуття — власне, одвічні космотворчі процеси.

З давніх-давен життя предків наших велося за сонячним річним колообігом. Коли приходив найдовша груднева ніч (вона припадає на зимове сонцестояння 22—24 грудня), у глибинах космічної Теміні потужно розсвітлюється наймогутніше Світло Світового Безмежжя. Цебто, ступивши в сузір'я Перуна-Стрільця, яке є центром Усесвіту, наше Сонце наново "народжується" — починає зростати його теплова потуга. Настає очікуване свято Різдва. Подальший шлях Сонце проходить за 12 діб і посередині цієї відстані — рівно через 6 діб народжується Зоря і Місяць (новорічне свято Маланки—Василя), а закінчується всенародженням Води (свято Водохрестя — Ор-Дани).

Свято Різдва відбувається і як символ усвідомлення видимого і невидимого, людини і душ предків, планетарного засівання нового життя та народження й духовне висвітлення — вивищення кожного, хто опиняється у магнетичній атмосфері святочних дійств. Виходження людської душі у світотворчі ритми, відчуття нею Небесних Благодатей — втіленого і всекосмічного Начала породжує в людині невимовної сили святість. Душа прагне долучитися до одвічних процесів Світотворення, стаючи органічною його часткою.

Вогнями — запаленим світлом ("живим вогнем" — од тертя двох палиць, як це робилося з передвіку) для готування ритуальних страв, свічок на святочних столах у світлицях осель — наші пращури славили

За якоюсь потребою пристав він до берега, велетенський човен деснянського бакенщика. Не міг прогавити цю хвилину, бо вже кілька днів спостерігав за ним і звик, що з'являється човен на обрії десь перед вечором, о п'ятій пропливає повз Остер, а потім, коли вже сонце сідає, повертається назад і невдовзі зникає за тим же поворотом річки, з-за якого й випливав, і звідки мав постати завтра — у той же час.

З берега мені видно три бакени. Два — вдалині, на поворотах річки, де русло закривають дерева; один — посередині, між ними, якраз навпроти містечка й пристані.

Люблю це місце над Десною і завжди, коли вдається опинитися в Острі, ввечері очікую, коли зайде сонце, пізні літні сутінки огорнуть землю, і засвітяться бакени — три вогні, які давно вже знаю.

Вони засвічуються, зрозуміло, самі собою, але й бакенщика у цю хвилину згадаєш — отого невідомого чоловіка, котрий опікується ними, щось там удень мудрує, зупиняючи біля кожного бакена свого човна, і коли зникає з очей, знаєш, пливе він зараз до інших бакенів, але скільки їх у нього на Десні?..

Зрозуміло, не по всій річці, але ось тут, біля Остра, вище й нижче од містечка?.. Хто він, той бакенщик, і що це, власне, за професія — бакенщик?.. З ким я тільки не розмовляв за свого життя (навіть з трьома патріархами пощастило!), але от з бакенщиком — ніколи!..

Отже, уперше випала нагода і я, звісно, не міг нею не скористатися. Порозумітися із власником човна треба було швидко, бо він вже заходився відштовхувати свого металевого велетня од берега, і я замахав йому рукою, щоб зачекав.

У човні ж опинився раніше, ніж встиг пояснити, чого я, власне, хочу. Чоловік махнув рукою — сідай, мовляв, бо поспішаю. За хвилину керманіч спрямував човна на середину річки й повертався за течією, а про мене мовби забув, аж поки не вивів свій корабель на фарватер.

— То вам під'їхати треба? — запитав першим і голосно, щоб перекрити шум мотора, додав: — Де зупинитися, скажете, та зараз, щоб я знав.

Зрозумів: він мене прийняв за людину, що поспішає до якогось придеснянського села, що буде на його шляху, і, видно, звично йому когось підвозити, якщо вже ніякої особливої уваги й допитливості до мене не виявив: хочеш під'їхати — їдь, хіба човна шкода?!

Пливли навпроти сонця, я — на передній лавці (тобто, банці, як її називають моряки), бакенщик — ззаду, біля керма та мотора, обличчям до сонця. Сонце його засліплювало, тож картуза насунув на очі, і очей я його не бачив, тільки засмагле, аж наче мідне обличчя. Обличчя не розніженої, трудящої людини, сухор-

ляве, видублене вітрами.

— То куди ж ви їдете? — запитав мене так, наче човен належав не йому, а мені, і не він, а я спрямовував того човна до мети.

Заходився пояснювати, що цікавить мене, власне, його робота, як вогні світять, доглядає бакени.

— А хіба цікаво?

Чоловік вже немолодий, років під шістдесят, він закинув голову назад і я уперше побачив його очі, притінені козирком картуза, й від того, можливо, вони здалися такими світлими, наче із вогників.

Пропливали мимо остерських околиць, мимо бакена, який видно з пристані, під новим мостом, збудованим на тому місці, де багато років тому був поромний перевіз, на який я уперше потрапив ще у студентські роки, отже, дуже давно.

Літа-літа, тільки зітхнеш, буває, услід їм... Але Десна не перемінилася!.. і все така ж прекрасна, як у юності, і кожного разу бачиш її, наче уперше, і думаєш: слава Богу, все міняється, а Десна не перемінилася. Отже, й ти сам не змінився, бо,

дігнав його до бакена і потім вже рукою, ухопивши за металеву скобу, притягнув бакен до борту. Однією рукою тримав бакена, іншою — скручував скляний ковпак над лампочкою. Скрутив, поклав на мішковину, розстелену по дну човна, прикривши очі долонею, став роздивлятися лампочку. Розчаровано зітхнув, став її викручувати. Викрутив. Ще раз роздивився — і так, і так, аби напевне переконалися, що вона таки згоріла.

— Часто горять, — сказав мені, — не настачиш, а треба ж, щоб скрізь горіли. Вони й не сильні, на два з половиною вольти, як у холодильнику, але "летять" одна за одною, тільки й дивись, щоб зразу поміняти.

Він ще раз невдоволено подивився на лампочку, маленьку, слабосильну, причорнілу з одного боку — згоріла ж!.., і по виразу його обличчя було зрозуміло, що саме ці лампочки спричиняють найбільше клопотів, і це, мабуть, найістотніше в його роботі.

Але я помилився. Лампочки лампочками, без них не обійде-ся, але праця бакенщика різно-

мілину. Якщо ж бакен підвів моряків (ота сама лампочка, що згоріла й не замінена вчасно) — то, зрозуміло, провина бакенщика.

Ще одна турбота і вже не з технікою, а з самою природою пов'язана. Десна — мінлива, неровниста річка. Глибина фарватеру (особливо на поворотах) постійно міняється, отже, повсякчас з'являються нові мілини, небезпечні для кораблів. Бакенщику треба постійно промірювати гли-

снівбесідником, що воно так: на старості роботи більшає, можливо тому, що часу на неї нам все менше лишається.

Сонце вже торкнулося землі і ми, оглянувши останнього бакена, ввіреного бакенщику, повернули назад, до Остра. Він знову згадав хатину-пост: гарно там, у лугах, над Десною, і риба ловиться — судак, щука, окунь, чехонь, а знамениті остерські рибаки беруть навіть сома й товстолобика.

— А ви, коли буде можливість, приїжджайте на пост. Спитаєте, як дядька Олейника знайти, люди розкажуть, а вудки у нас є, то, може, щось вловите, та й відпочинете.

...Не випало мені досі побувати у хатині бакенщиків, що стоїть у лугах, неподалік села Карпилівки, на деснянському березі. Але запрошення вряди-годи згадається — і в уяві постане Десна, човни на березі, вже перекрита хатиною, і, зрозуміло, в негоду над нею в'ється теплий такий, веселий димок, а ввечері, уночі — із вікна світиться вогник у безмежний простір. Видно його на рівнині за кілька кілометрів, і з річки теж далеко видно, і може вийти на нього котрийсь пізній заблукалець і з води, і з суші.

Уява, знаю, мене не зраджує — вогник справді-таки світиться. Хоча й розташований пост за селом і, звісно, що електрики тут немає. Користуються у хатині лампочками й акумуляторами, які ставляться на бакенах і запаса яких (на заміну тим, що вибувають із ладу) саме тут і зберігаються. Отже, зі світлом — усе гаразд, світліть надійно, як бакени над Десною.

Часто, у тихі хвилини роздумів, уявляю, як іду на той вогник поміж високими травами, що сягають у сінокоші роки й до плечей, черевики давно вже зняв, і відчуваю на дотик теплу піщану стежку, і небо стоїть наді мною зоряне, безмежне зоряне небо, і тиша переймає і небо, і світ, і мою душу, ще, мабуть, не зовсім стомлену, здатну приймати велику красу землі й життя.

Може, й забув про мене старий бакенщик, може, відробив своє — не світить вогні на Десні. Все може статися і за недовгий час з немолодою людиною, але пам'ять чи не найбільше береже нас од розчарувань і знову на-вертає до сподівань на краще.

Отже, виходжу я на той вогник у мріях, хоча все менше часу залишається і мені на мрії.

А, можливо, інколи подумую: ще встигну, стану колись і сам я бакенщиком, хай старим і сивим, але світлиту вогні на Десні, коситиму сіно в лугах і слухатиму велику тишу неба, землі і води. Можливо, саме таке життя мені й треба було прожити — інше... Хто знає?.. Адже про інше життя мріє кожна людина, хай не зрікаючись власної долі, а тому, що не мріяти вона не може й, долаючи розчарування, поривається до останнього зіграти у світі якусь особливу й нарешті — справжню,

Анатолій СКРИПНИК

ІНШЕ ЖИТТЯ

Спогади

як колись, захоплюєшся її красою і так само віддихаєш перехоплює од свіжості й чистоти плеса, безмежних лугових просторів, що розкинулися повздовж річки од Києва і аж до Новгород-Сіверського, і як давно, так і зараз не можеш збагнути таємниці отого вічного сріблястого марева, яке завжди стоїть над рівнинами Придесення. Можна порівняти його хіба що з першими осінніми туманами, але це — не туман, це якась незбагненна ілюзія зору, марево. Воно завжди нагадує мені про древність польської землі, князівські часи (знову необачний Ігор Святославич збирається на половців!), наче сивина з минулого пливе над землею, і саме з неї, здалося, вплив і мій новий подорожній.

Поки я витав у деснянських маревах, чоловік заглушив мотор, повернув човна, веслами пі-

манітніша, ніж собі уявляв. Слово за словом, коли зупинилися біля чергового бакена і шум мотора стихав, бакенщик повідував мені про інші подробиці своєї роботи.

Човен завжди має бути на ходу. Якщо вчасно пофарбований і не тече, то з ним все гаразд, а от з мотором клопотів не оберешся, за ним треба ока й ока, бо ж найгірше, коли заглухне мотор десь у дорозі, на воді, й доведеться пхати залізного бовдура на веслах, важко й за течією, а проти неї — зовсім біда. Тож бакенщик має бути й тямковитим механіком, і вправним керманічем. Але як би не пильнував за човном, не впадав би за мотором, весла завжди з ним у дорозі, все може трапитися на воді, і найдревніший, ще із часів древнього Єгипту, засіб судноплавства — весло, може стати необхідним будь-якої хвилини.

Має бакенщик свою підзвітну дільницю на річці, десять кілометрів, і на цих десятих кілометрах — сорок бакенів. Сорок вогнів!.. Зрозуміло, бакени — і ті, що показують межі фарватеру, і ходові, по фарватеру, потрібні і вдень, але вночі стають єдиним орієнтиром для тих, хто пливе по Десні. Отже, кожен вогник повинен світити. Тим паче тут, на Десні, де русло повсякчас повертає, вигинається між берегами, а всі повороти на річці (надто ж у темені!) — небезпечні. Прогавив капітан чи рульовий — і пароплав вріжеться у берег, сяде на

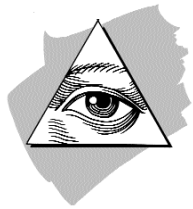
біну річки, а отже, й переставляти бакени, застерігаючи ними про зміни фарватеру, тобто позначати ту частину русла, по якій може пройти пароплав, не зачепивши мілководдя.

Нелегко "тягати" бакени. Кожен, разом із якорем, важить близько сімдесяти кілограмів. У човен за один раз можна взяти два — не більше. Щовесни їх треба розставляти на річці, а пізньої осені, коли закінчиться навігація, стягують їх бакенщики на берег, до своїх хаток-постів, де тримають вони і човни, і різноманітний реманент, необхідний для роботи, і відпочивають, і в негоду, повернувшись із річки, відігріваються, просушують робочий одяг. Мокрий же і вимерзлий додому не підеш.

— Вітруга зніметься, — розповідав бакенщик, — дощ сіє, робу одягаєш та й їдеш... Весна починається, тільки крига пішла, я вже готуюсь, мотор рихтую, день-другий, і поїхав. Сезон почався, то все на річці крутишся, аж до холодів. За літо ще вудки у руки не брав!.. А знаєте, — посміхнувся, — воно такі правди, що на старості роботи більшає... Скільки вже того життя лишилося, а роботи все більшає й більшає. І коли її всю поробиш?.. Ось змурував на посту грубку, а дах потік, перекивати треба, випросили з напарником у прораба бляхи, і знову — робота, і встигнути до дощу треба. Сіна накопив, у стійки покладав, кручусь-кручусь, а перевезти додому ніколи...

Згодився я з турботливим

Закінчення. Початок на с. 1

Пояснювані не схемою, а дитячим еством, — це я розумів ще задовго до прочитання Марра. Які мені потрібні аргументи, коли я чую ось цю коляду: “Ой до цього дому, ой до веселого, Святая. Ой у цім домі золотий столик, Святая. На тім столику лежить отавка, Святая. На тій отавці золота скатерка, Святая. На тій скатерці Тайна вечере, Святая”. Глибоко переконаний, що Тайна вечере прийшла в цей розспів разом із християнством, бо логічно було чути “Свята вечере”... І українці задовго до прийняття віри Христової збиралися по своїх оселях на святу вечере. Це священнодійство відбувалося і відбувається понині в найурочистішу ніч при священному вогні свічки та при дванадцяти обрядових стравах на святвечірньому столі. Ця Тайна чи Свята вечере гуртувала багато віків тому і гуртує донині цілий народ. Це святвечірне всенародне духовне єднання на дванадцяти стравах покликане було оновлювати родові та родинні зв'язки, коли онучата носили до своїх дідухів святкові калачі, коли кликали до оселі Мороза їсти куті, аби згодом, на Водохрещу, виганяти його і качалками, і рушницями. Ця містерія весняного сонцевороту, народження злаку, зрозуміла річ, збіглася з Новим Космічним явищем — Різдом Христовим.

Цікавість наша до свого родоводу, до своїх духовних витоків цілком зрозуміла і властива всім народам на землі. Як і зрозуміло те, чому нас позбавляли права на це історичне підґрунтя, аби витворити скоріше гомо советікус з кожного українця: безкореневого, слухняного, отакого собі біробота, який необхідний для утвердження панування окремої касты, що тільки вчора йменувалася партноменклатурою, сьогодні ж — олігархами...

Проблеми нашого походження і нашої минувшини є штучними проблемами і суто ідеологічними. І коли у серпні 1899 р. видатний український археолог, чех за походженням, Вікентій Хвойка на археологічному з'їзді у Києві, підбивши підсумки своїм дослідженням Трипільської культури, оголосив, що “народ, якому належали описані пам'ятки, був ніхто інший, як та гілка арійського племені, якій по всій справедливості належить ім'я протослов'ян, нащадки якої і донині населяють Південно-Західну Росію”, то це пролунало як вибух. Бо були перекреслені всі теорії Погодіних, Фроловських, Каткових, Шульгіних...

Хвойка оголосив, що нащадками цієї гілки є українці... І хіба мені потрібні докази, коли я беру до рук трипільський гончарний виріб, що формою нагадує сьогоднішні глечики, горщики чи куманці, викопані з товщі рідної землі?! І починається миттєвий енергетичний перетік у моє ество тієї сили, ім'я якій — спокревшість...

І ось чому виникає відчуття, що “на цій землі я вже не вперше...”

Реконструйована археологами та істориками Трипільська культура виявляє чимало тих реалій, які властиві нашим пращурам протягом тривалих віків — це й орне землеробство, металургія, укріплені поселення, складна суспільна ієрархія та патріархальність. Отже, твердження батька історії Геродота про те, що Бог послав з неба золотого плуга, золоту сокиру та золоту чашу нашим пращурам, є підставовими. За його ж твердженнями скіфи-оратаї (одне з найменувань протоукраїнців) сіють пшеницю не лише для їжі, а й на продаж. Четвертий том Геродота, присвячений нашій землі, є неспростовним доказом нашої давності й тягlosti розвитку нашої культури.

Не можу не зупинити уваги на окремих деталях, на характеристиках Геродота, які потім підтверджувалися через тисячоліття уже іншими істориками-мандрівниками. “Ця ріка, — пише Геродот, — найбільш корисна для людей не лише серед інших рік скіфів, але і взагалі всіх інших, крім єгипетського Нілу. Отже, серед інших рік Борисфен найбільш корисний людям, бо навко-

по той бік річки Раковки, вже називалося Степом. Мене й досі вражають ці циклопічні споруди, вибравшись на вершину однієї з яких, можна було літньої сонячної днини розгледіти — за допомогою уяви! — золоту баню дзвіниці Печерської лаври...

Скільки потрібно було людських рук, а скільки вирубати тису і сосон, щоб виставити ці хребці валу, які згодом засипалися “шапками” будівничих цих оборонних споруд! Дослідник Зміювих валів В. Бугай стверджував ще у 80-ті роки, що при застосуванні сучасної техніки потрібні десятки років, аби спорудити їх....

Нам ніби перемкнули пам'ять із глибочезної давнини на Козачий період.

Тому і вали називають козацькими, і могили разом зі степовою дзвонковою криницею, до якої, щоб дійти, необхідно перейти мостами, Вом'янкою, урвищем і зупинитися у степу... Ось там та Могила, що також названа Братською. На рівній-прерівній

рі, але й у сфері, створюваній нею самою, її культурною діяльністю.

Людина опановує надовколишній світ, змінює ґрунт, рослинність, — про це свідчить уже Геродот, — створює свою власну культуру, мову, писемність, усі види мистецтв, звичаї та науку.

І наші обсерваторії — це ті могили-кургани, які й називалися Братськими.

Традиції, що передаються з покоління в покоління, у свою чергу, формують уже поведінку людей, впливають на психіку, на моральні та естетичні уявлення людини, формують, зрештою, світогляд, його гомосферу (вираз академіка Д. С. Ліхачова).

І у кожного народу своя, властива лише йому гомосфера, що розшифровується, як “людинооточення”. Аби сприймати культурну спадщину в її повноті, необхідно знати її походження, процес її створення та історичних змін, що відбувалися б в історичній пам'яті народу, і зафіксувалися б передовсім у обрядових піснях.

І не випадково згадуваний мною Ксенофонт Сосенко коляди пов'язує з культом астральних світил та вогню, в яких розкривається ідея Різдва часу. “Цей старовинний релігійний мотив долучила християнська Церква до своїх найсвятіших містерій: культ творчого принципу злучила

ВИТОКИ

ло нього найкращі і найбільші поживні пасовища для худоби і дуже багато в ньому риби, приємної на смак, і вода в ньому дуже чиста, порівняно до інших, і ниви навколо нього чудові, а там, де не засіяно, виростає висока трава... Для харчування ця ріка дає ще багато чого іншого, гідного всякої уваги...” (Геродот, IV. 53). Історія нашої землі, а, отже, і наша, родова.

Городища скіфської доби сягали від ста гектарів до двох тисяч, як, наприклад, Велике Ходосівське на Київщині з потужними оборонними спорудами, які були розраховані на постійне перебування значних мас населення.

Більшість городищ з вражачими оборонними спорудами за своїми розмірами розташовувалися у відносно ізольованих і важкодоступних місцях і сягали висоти до 11 м від дна рову при ширині основи до 15–20 м. А ширина ж давала можливість пересуватися по дніщу навіть вершинами цілою лавою.

У дитинстві ми цілою ватагою однолітків інколи прокрадалися через уже згадане Велике Верем'я і доходили до Барахтянського валу, що перпендикулярно перетинав поле поміж двома глибокими ярами, аби саперними лопатками, що позосталися від часів Другої світової війни, врізатися у товщу того височезного рукотворного масиву. Аби, пробуривши глину, пісок і ще раз глину, і ще раз пісок, натрапити на “поклади вугілля”, — так нам думалося. Це вугілля використовувалося для металевих прасок, в які засипалися ці вуглини і роздмухувались повільним розгойдуванням у руці, після чого можна було прасувати полотняні сорочки, керсетки та грубововняні штани. Ми й гадки не мали, що вибираємо із шарів “козацького”, — так тоді його називали, — валу звуглілі крокви, що скріплювали колись ці високі споруди. Саме аналіз вуглецю визначив у 60-ті роки минулого століття вік цих валів. І з'ясувалося, що ці Зміюві вали є ровесниками Єгипетських пірамід. За українською легендою, ці вали утворилися внаслідок того, що велетень Микула Селянинович упіймав багатоголового Змія, впріг його в плуга і оборав усю землю надовкола Києва. І я тишився, що народжений по цей бік Зміювого валу, бо все, що було за нами

фото О. Кутлякметова

площині ця могила, де і подосі село Красне ховає своїх небіжчиків... Вона, могила, ніби захована за лісами та ярами. І, напевне, не випадково. Тут колись випасав коней і мій дід, і мій батько. Тут і мене не раз жахали привиди, коли повертався пізньої літньої пори від своїх родичів.

То ніби віз загуркоче, то лошатка пролетять табунцем — аж волосся затерпне на голові, то старий дід прогунявить щось нерозбірливе з висоти воза, наладованого снопами пшениці... Весь білим-білий.

І це не лише моя уява населяла цими примарами нічні білявільшанські краєвиди, бо з цими привидами зустрічалися чи не всі мешканці села... І варто було лише покласти на себе хреста, як вони зникли так само миттєво, як і з'являлися...

Світ міфів, світ легенд, світ “нечистої сили”, світ особливих звуків, як наприклад, живого дерева, що при наблизненні до нього раптом починає ворухитися, якщо ти повертався після перших півнів додома, — світ нерозгаданий, але який, я переконаний, пов'язаний з величезною і глибочезною нашою історією. Так званий світ тонких матерій, що оповивають не виключно людину, а й наші ландшафти. Адже історія не тільки в нас, а й поза нами, в надовколишньому світові.

Людина живе не лише в певній біосфе-

космогонію творення всесвіту трьома голубами, які сидять на прадереві чемерушці серед космічного моря.

Порадившись поміж собою, один з голубів виніс з дна моря піску, а другий розсіяв його “на чотири часточки”:

*Перша часточка — світанячко раннє,
Другая часточка — сонце правдненьке,
Третя часточка — ясен місяченько,
Четверта часточка — дробен дощик сіє.*

Або в іншій коляді, яку ми вже згадували: “Що місячик — то господарик, Що сонечко — то господинька, Ясні зірки — його дітки”, — антропогенний принцип світобудови свідчить, що Всесвіт нашими пращурами узгоджувався на всіх рівнях з людиною.

Людина в цих містеріях ставала справді космічною, і вона немовби одночасно жила у двох вимірах, у двох світах. Один з яких ми з наступом цивілізації вже втратили і намагаємось компенсувати вигаданим світом віртуальності, обмеживши себе досить суттєво. Адже людина не лише істота мисляча, любляча, гнівлива, радісна і сумуюча, вона, за свідченнями біофізиків, ще й людина випромінююча: десять випромінювань властиві їй плюс гравітація.

Ми наділені тяжінням, ми відчуваємо своє тіло, але не бачимо власного випромінювання і не фіксуємо тих космічних променів, які проходять наше ество, що, напевне, нагадує пульсуючий глибокий хвиль та антихвиль. І ці ж хвилі, я глибоко переконаний, йдуть і від рідної землі.

Зримі зоряні пульсування зливаються з незримими спектрами променів від землі, окремі з яких ми спроможні сприймати у вигляді привидів, марень, звукових чи світлових сигналів. І такі імпульси фіксуються тими, хто споріднений зі своєю землею. А з іншого боку, з Всесвіту долинали ті інформаційні імпульси, які для відкритих Великих душ оформлюються в безсмертні рядки Махабхарати, Упанішад, Біблії, Корану чи Книги перемін “Іцзин”... Ці імпульси закладені в наших невмирущих колядках та щедрівках. Ці імпульси лягали на папір видатним нашим поетам, авторам “Слова о полку Ігоревім”, “Слова про Закон і Благодать”, творцям, дійсним, а не імітаторам, наснажуючи вже інших, хто прилучався і прилучається до цих пер-

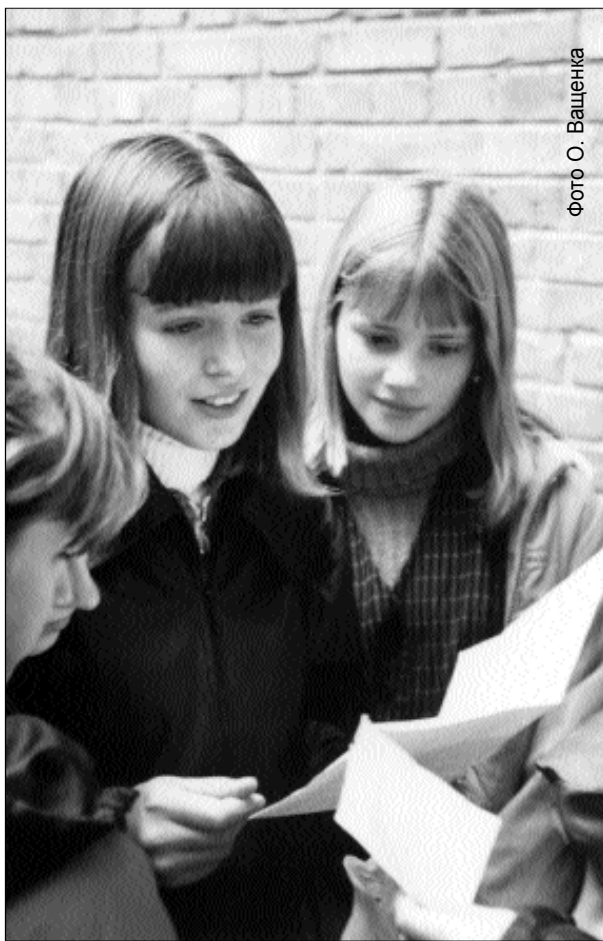
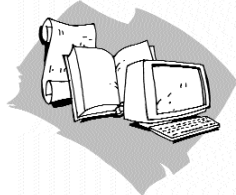

фото О. Ващенко

У НОВОВОЛИНСЬКУ РАДІОДИКТАНТ ПИСАЛИ БАБУСІ Й ОНУКИ

Другий етап конкурсу з української мови виявив приховані резерви

Ще за тиждень до цього дня афіші по шахтарському Нововолинську запрошували всіх до міського Палацу культури на свято мови, організоване міською адміністрацією. Афіша промовляла авторитетними іменами запрошених на цей захід, яким підсумовується другий етап Другого міжнародного конкурсу з української мови ім. Петра Яцика: Анатолій Погрібний — доктор філологічних наук, професор Київського університету ім. Т. Г. Шевченка, Михайло Слабошпицький — письменник, виконавчий директор Ліги українських меценатів, Любов Мацько — академік АПН, професор педагогічного університету ім. М. Драгоманова, професор того ж університету Галина Козачук, Валентина Стрілько — голова Наглядової ради конкурсу, президент Міжнародного освітнього фонду ім. Ярослава Мудрого, Юнус Кандим — кримськотатарський поет, перекладач української літератури, заслужений діяч мистецтв, Василь Гей — голова Волинської організації Національної Спільки письменників, Олександр Рисак — професор Волинського уні-

особливості свята мови коментують:

Михайло Слабошпицький, виконавчий директор Ліги українських меценатів:

— Свято у Нововолинську промовисто підтверджує: ідея конкурсу Петра Яцика справді пішла в маси. Подекуди вона починає завойовувати і владу. Кажучи це, маю на увазі передовсім голову міської адміністрації Володимира Сапожнікова, який зумів знайти і гроші (в той час, коли три чверті шахт у місті не працюють!), і час, щоб особисто зацікавитися патріотичним марфоном. Це добрий знак на майбутнє.

Володимир Загорій, президент Ліги:

— Останнім часом з'явилася велика зацікавленість до нашого конкурсу і з боку деяких політичних партій, які хотіли б використати його для своєї популяризації і передвиборчої агітації. Але, на наше глибоке переконання, політика і партійщина не повинні прийти в стіни школи. У нас не буде жодної премії від жодної партії. (Іх уже почали нам активно пропонувати).

Так, ми співпрацюємо з владою. Подекуди особливо успішно. На фінальному етапі конкурсу в ритуалі нагородження призерів брав участь Президент держави, але Освітня фундація Петра Яцика і Ліга українських меценатів не гукали собі на допомогу жодні політичні сили в першому конкурсі, наша позиція незмінна і в другому, і в усіх наступних. Інша річ, коли до нас захочуть долучитися приватні особи, установи чи підприємства, які вирішили встановити свої премії для дітей чи для вчителів. Ласкаво просимо. Тут вакансії є завжди.

Як солідаризацію з конкурсом, у місті було проведено радіодиктант, у якому взяли участь сотні людей. Переможців і призерів радіодиктанту також нагороджували разом із тими, хто показав найкращі знання з української мови в конкурсі. Радіодиктант вивів на сцену людей віком від 8 до 80-ти років, які почувалися такими ж іменинниками, як і учасники турніру ім. П. Яцика.

Уроочистий ритуал нагородження. До грошових премій міської адміністрації від Ліги меценатів додаються цінні подарунки й

бібліотеки — твори П. Загребельного, Григора Тютюнника, І. Дзюби, Ліни Костенко, А. Дімарова, А. Погрібного, М. Слабошпицького, подарункові видання різних енциклопедій, праці з історії України й української культури, Біблії. З пристрасними словами про рідну землю і рідну мову звертаються до переповненої зали автор популярної радіопередачі "Якби ви вчилися так, як треба...", секретар Національної Спільки письменників України Анатолій Погрібний, голова Наглядової ради цього конкурсу, добре знайомий ко-

лись директор Гнідинської школи на Київщині, де вперше в країні постала мала народознавча академія, Валентина Стрілько, поет Василь Гей, поетеса й генеральний директор Всеукраїнського інформаційно-культурного центру в м. Сімферополь Галина Хмельовська. Глибоко схвилюваним були виступи дітей і вчителів. Практично кожен говорив про те, що без любові до рідної мови не буває патріотизму, а без патріотизму людину не можна назвати порядною.

Рівень конкурсу в Нововолинську й

АНДРІЙ ТАВПАШ, ГЕНЕРАЛЬНИЙ ДИРЕКТОР КОНДИТЕРСЬКОЇ ФІРМИ "СВІТОЧ": Я — ВІДБИТОК ДОЛІ ЛЕМКІВСЬКОГО ПЛЕМЕНІ

— Андрію Івановичу, ця книга лише на перший погляд є публіцистичним портретом сучасного керівника, президента фірми "Світоч". Насправді ж вона зачіпає такі пласти нашого буття, про які раніше намагалися не говорити...

— У цієї книжки непроста історія. Якщо ви вже встигли її переглянути, то побачили, що в ній є праця Дмитра Ступака "Причинки до історії лемківського села Святкова". Вона про моє рідне село на Лемківщині — про його розташування на географічній карті, його історію, історію його церкви, школи, економічний стан у різні періоди існування. Начебто звичайна красенна праця, якби не одне "але". Цього села немає і його історія написана ще напередодні Другої Світової війни, — у мене давно лежав рукопис мого односельця, священика Дмитра Ступака. До речі, він його писав тоді, коли я вже народився, і навіть публікація мала з'явитися у "Віснику" Наукового товариства імені Шевченка у Львові, але цюому завадила війна. Згодом загубився у вирі лихоліть і сам рукопис. На початку 60-х Дмитро Ступак передав заново написану статтю в скороченому варіанті вченому, історико-етнографу Івану Красовському для одного видання про Лемківщину, але хрущівська "відліга" виявилася короткочасною — книга була знята з тематичного плану видавництва, і матеріал надовго заліг у шухляді домашнього архіву Івана Дмитровича. Дивно, як його не вилучили під час неодноразових обшуків квартири вченого. Лише згодом, вже за часів Незалежності, Іван Красовський завітав до мене з цим рукописом, і мені вже давно хотілося його оприлюднити, але як?

Нещодавно в київському міському Будинку вчителя відбулася презентація книги "Святкова незнищенність добра; Андрій Тавпаш. Публіцистичний портрет" ("Астрон", Львів, 2001), організована Лігою українських меценатів та Загальноукраїнським об'єднанням лемків. На презентації говорилося про охоплену цією книгою проблематику і драматичну

історію лемківської гілки українського народу. Це не традиційна біографічна книга — Андрій Тавпаш, керівник одного з найуспішніших підприємств України — кондитерської фірми "Світоч", постав перед читачами одним із тих, кого було депортовано з Лемківщини в ході проведення зніщувальної Москвою і Варшавою операції "Вісла" і хто сьогодні прагне, аби правда про ту давню кривду стала відомою найширшому загалу.

На допомогу прийшов професор Львівського університету, відповідальний секретар Світової Федерації українських лемківських об'єднань Іван Щерба. Він сказав: треба друкувати в одній книжці й історію села, й біографію його уродженця Андрія Тавпаши. І хоч я все ще сумнівався, роботу над цією книгою розпочав її автор і упорядник Микола Миколук.

— Коли читаш цю книжку, стає моторошно від того, що пережили мешканці села Святкова під час сумнозвісної операції "Вісла"...

— Наша родина була багатодітна — п'ятеро дітей, але ми не бідували: мали сім гектарів землі, половину — орної, тримали коня, корову, телят, свиней, овець, кіз, птицю. І хоч тяжко працювали, але до столу мали все. Згодом батьки згадували той час, як час, коли жили як у Бога за пазухом. Але одного страшного дня все село посадили у вагони-телятники і повезли кудись. Дорога була дуже довгою і саме там я вперше дізнався, що таке справжній голод. З тих часів пам'ятаю, що їсти хочеться в перші три дні, далі голод вже не відчувається.

— Вашу родину викинули у чистому полі — виживайте, як можете. А все ж родину вижила — завдяки працелюбнос-

ті і терплячості...

— Та мандрівка тривала кілька місяців. Наш товарняк переганяли з одного станційного тупика в інший, аж поки не висадили на станції Дружковка Донецької області. Наша родина опинилася в жалюгідній, кинутій напризволяще хатині-саманці. Схема виживання для новоселів була проста: робота — в колгоспі, платня — на трудодні і, звичайно, не грошима. Але нам до сільської роботи було не звикати. В 1947 році, коли на сході почався голод, ми втекли на Львівщину, де також довелось кочувати з району в район, від села до села, мешкати по три родини в одній хаті, до морозів спати на сні...

— Схоже, Ваш характер гартувався змалку, хоча враження Ви справляєте людини легкої, спокійної, у якої все само собою виходить без особливих зусиль... Сьогодні Ви очолюєте "Світоч", який немає потреби представляти.

— Так, тоді, навесні 1985 року, коли я, орденносець, повернувся з Афгану, міг би задовольнитися якоюсь "тихою" і "непильною" посадою... Все ж таки заслужив... Та в лютому 1988-го, на конкурсній основі, загальними зборами колективу я був обраний генеральним директором, 1996-го — президентом, генеральним дирек-

тором акціонерного товариства "Фірма "Світоч". І нині можу похвалитися, що саме фірма "Світоч" — найбільший платник податків у регіоні. Досить сказати, що у 2001 році відрахування у держбюджет перевищили 60 млн. гривень. А найближчим часом, згідно з умовами Інвестиційної угоди, наша фірма залучить ще 21 мільйон доларів США інвестиційних коштів, значна частина яких буде освоєна до 120-річчя виробничої діяльності "Світоча", що припадає на 2002 рік. Ясна річ, за цими сухими цифрами — море задоволення для найменших українців. І не тільки для них! Продукція фірми "Світоч" вже не перший рік святкує успіх у родинях, на святкових столах, як найсмачніша і найпривабливіша.

— У книжці "Святкова незнищенність добра" багато фотодокументів. Це світлини і родичів, і друзів, і місць, де колись була розташована батьківська хата. За цими фотоматеріалами можна простежити долю лемка Андрія Тавпаши. Але чи не найзворушливіші світлини, де ви з родиною біля порогу рідної хати...

— До Святкової я зміг поїхати лише через сорок чотири роки після виселення, в часи перебудови, 1988 року. Ми мали добрі зв'язки з польською бісквітною фабрикою

"Сан" в Ярославі. І час від часу обмінювалися досвідом, групами спеціалістів. Якось я сказав директору фабрики Яну Пайді, що моя мала батьківщина Святкова Велика недалеко звідси. Він одразу запропонував — поїхали! Складно навіть змалювати почуття, які охопили, коли підійшов до колишнього подвір'я батьків — замість хати, стодоли, стайні, студні лише кілька дерев та врослі в ґрунт залишки фундаменту. Наступного року ми поїхали до Святкової разом із родиною.

— Чи очікували Ви такого успіху цієї книжки? На її презентації у Київському Будинку вчителя не було де яблуку впасти, а книжки просто не вистачило для всіх бажаючих.

— Схоже, що давня проблема лемків не стала менш болючою і сьогодні є потреба говорити й писати про неї. У грудні цього року виповнюється десять років від часу заснування Фундації дослідження Лемківщини. У її планах — видання ґрунтовної праці "Енциклопедія Лемківщини", до друку якої вже приступили у Варшаві, створення Архіву Лемківщини і Бібліотеки лемкознавчих видань у Львові. А фірма "Світоч" час від часу надає їм допомогу. Ми повинні знати наші першовитоки і маємо нарешті почути всю правду про трагедію лемків, бо вона й сьогодні все ще замовчується...

Сторінку підготувала
Світлана КОРОНЕНКО

ДІДУХ — НА ТЕПЛІЙ ДУХ!

Мабуть, жоден народ не має такого багатющого розмаїття святкових різдвяно-новорічних празників, як наш. Цьому, як на мене, сприяли історичні реалії: упродовж століть, незважаючи на протиборство дохристиянських і власне християнських елементів, у повсякденному побуті співіснували три догмати: анімізм, себто оживлення, анінізм, тобто одухотворення, і, нарешті, антропоморфізм — своєрідне олюднення. Все це разом узятє тісно поєднувало людину з довколишнім світом, робило її невід'ємною часткою природи, серед якої вона жила, яку відповідно шанувала й одухотворювала.

Найповніше це простежується в обрядодіях Новолітвання. Щоправда, наші далекі пращури Новий рік відсвятковували в березні — під цю пору вже оживала природа: сокорушили дерева, таловодили пагорби, озвучували довкілля голосисті поклики невідлїтних в ірій птахів. Однак з упровадженням християнства на наших землях Новоліття перенесли на вересень, а згодом — на січень, щоб уніфікувати загальноєвропейське, а відтак і вселенське літочислення.

Що там та як, але кілька поколінь призвичаїлися до сучасних різдвяно-новорічних обрядодій — Різдва, Василів (старого Нового року) та Водохрещя. Упродовж двох тижнів наші пращури пишно відсвятковували їх. Варто пригадати одну з колядок:

*Та прийдуть до тебе
Три празники в гості:
Що перший же празник —
Святеє Роддество.
А другий же празник —
Святого Василя,
А третій же празник —
Святе Водохреще.*

Тому спробуймо бодай коротко відновити в пам'яті наші давні традиції.

МЕЛАНКИ, ВАСИЛЯ АБО СТАРИЙ НОВИЙ РІК. Напередодні Василів, себто ввечері 13 січня, дівчачі гурти обходили сільчан і під вікнами наспівували величальні щедрівки на честь господарів та їхніх дітей, за що їх прищачали смаковитими віддарунками. Опівночі чи вдосвіта господар із сином відносили в сад дідуха (солон'яного куля, котрого ставили на покуті перед Різдвом), частину спалювали, а з решти робили перевесла, якими підв'язували фруктові дерева — щоб щедро родили яблуні та груші.

Традиційно було зазвичай удосвіта засівати зерном оселі сільчанам. Переважно це робили підлітки або ж парубки. Зайшовши до хати, полазник — а саме так називали засівачів —

накликав:

*Сійся, родися, жито, пше-
ниця,
Всяка пашниця,
На щастя, на здоровля
Та на Новий рік,
Щоб уродило краще, ніж
торік!*

Юних посівальників ощерували яблуками, грішми чи смаковитими пиріжками, котрі спеціально випікали й називали василями. Вважалося, що чим більше полазників перевідувало оселю, то щасливішим буде грядущий рік. Вірили також: якщо у Новому році до хати першим завітає чоловіча стаття, то у родині будуть статки, а коли жіноча — на лихе. Ось чому засівальниками мають бути хлопчики чи чоловіки.

На Василів також готували кутю, яку називали щедрою, бо вже можна було вживати м'ясні страви: передріздвяна, як ви знаєте, називається багатою.

ВОДОХРЕЩА. Цим празником, яке припадає на 19 січня і пов'язаний з освяченням води, завершуються так звані різдвяно-новорічні святки. Напередодні готували третю кутю, яка називається голодною. Після вечери горщика чи казанця, в якому варилася страва, виносили на подвір'я, вишкрібали залишки під постук макогонів, приказуючи:

*Тікай, кутя, із покутя,
А узвар йди на базар,
Паляниці, лишайтесь на
полиці,
А дідух — на теплий дух,
Щоб покинути кожу!*

Обрядодія "Проганняння куті" супроводжувалася символічними пострілами з рушниць. Кожен мисливець вважав за честь зробити це тричі — "щоб вовки не нападали на коней та овець". Відтак це дійство мало ще одну назву — "Розстрілювання куті".

Вранці на річці чи ставку біля ополонки ставили витесаний з льоду хрест, обливали червоним буряковим квасом і батюшка освячував воду. Така джерелиця вважається вельми цілющою од всіляких хвороб, а тому майже в усіх оселях тримали водохрещанку до наступного дійства.

На цьому, власне, й завершувався найпоетичніший цикл трьох значущих свят. Звісна річ, я лише контурно зупинився на них, хоч у побуті існувало значно більше дійств. Тому напередодні цих празників хочу побажати всім вам смачної куті і дзвінкої коляди.

Василь СКУРАТІВСЬКИЙ

Фото О. Ващенко

ГОСТЮЄМО І ГОСТИМО

У львівському часопису "Просвіта" найкращі поради читачам дає пані Климентина. Сьогодні ми запросили її на сторінки нашого тижневика. Отож: як приймати гостей по-львівськи, радить усезнаюча Климентина.

Прийняття бувають різні, отож різні й вимоги до столу.

Невелика дружня вечірка з обмеженою кількістю осіб. Можна подати канапки до горілки чи вина і солодке до кави чи чаю.

"Тематичне" запрошення. Можна запросити "на фаршировану рибу" чи "новий рецепт піци". Тоді подаємо лише одну — обіцяну — страву, можна щось солодке на десерт.

Прийняття на іменини на 15–20 осіб передбачає трохи більше (але не обов'язково). Звичайно починаємо з канапок чи холодних закусок, потім — гаряча страва і солодке.

Свята мають свої закони. Після тривалого посту — наприклад, передріздвяного — частуємось шинками, ковбасами, паштетами, традиційним медівником, маківником.

Колись мене запитали, чи добре, коли столи вгинаються від надміру страв. Отож відповідаю: надмір у подаванні на стіл, як і в одязі, прикрасах, косметиці — ознака відсутності смаку.

Перша засада святкового столу — гарне і раціональне накриття.

Якщо подаватимемо тільки холодне м'ясо, салати — ставимо одну тарілку з ножом (праворуч) і виделкою (ліворуч). Якщо плануємо ще гаряче — дві тарілки (менша на більшій), два ножі і дві виделки (їх кладемо в порядку використання: скраю менші, ближче до тарілки — більші). Келихи ставимо перед тарілками, найправіше — малий на горілку, ближче до центру — на вино, зліва — на воду. Щодо господи-

ні:

- не слід заставляти стіл великою кількістю полумисків, салатниць (подана риба стоїть на столі, доки її їдять, подаємо холодне м'ясо і салати до нього — рибу забираємо, подаємо гаряче — холодне забираємо, подаємо солодке — забираємо все, що було перед тим).

- пляшок на столі не ставимо або ж ставимо якнайменше;

- ввічлива господиня ніколи не чіпляється до когось одного із проханням щось з'їсти, вона звертається із загальним проханням: "Дорогі гості, частуйтеся";

- не можна настирливо припрошувати, подаючи комусь полумисок, після одного "дякую" полумисок передаємо далі;

- до алкоголю ніколи не можна припрошувати, тим більше силувати, це — дуже поганий тон.

Варто знати деякі умовності, прийняті не тільки в галицьких домівках, а й у Європі. Кладучи на тарілку ніж і виделку навхрест, даємо зрозуміти, що ще повернемося до частування, кладучи паралельно —

КОШИЧКИ З ГРИБАМИ

З крихкого (пісочного) тіста спекти у формочках солоні "кошички".

Фарш: 4-5 сушених грибів, 0,5 скл. рису, велика цибулина. Зварити гриби в малій кількості води до м'якості. Рис, навпаки, у великій кількості води (1л) до повної готовності. Дрібно посічену цибулю засмажити на олії до ясно-жовтого кольору. Все змолоти на м'ясорубці, додаючи сіль і перець до смаку. Додати навар від грибів, ложку-дві сметани, збити міксером — ножам для пюре.

Подавати підігрітими до борщу, прикрасивши кожен кошичок листочком зеленої петрушки.

ОСЕЛЕДЦІ МАРИНОВАНІ "РОЛЬМОПСИ"

Почищені оселедці порізати вздовж на смужки 2 x 8 см (1,5 x 6). Змастити дуже тонко гірчицею і покрити тонким шаром дуже дрібно січеної цибулі. Скрутити і скріпити (проколоти наскрізь) шпичкою. Скласти в літровий слоїк, залити маринадом.

Маринад. Вода, оцет (до смаку), цукор (1 ч. л. на 0,5 л рідини), лавровий листок, чорний перець горошком і англійський перець.

що трапеза закінчена, і припрошувати нас більше не треба. Якщо в келиху залишається ще хоча б краплина — це сигнал, що більше наливати не треба.

Існує тверде правило: за столом про страви не говоримо. На закінченні треба подякувати за гостину, можна додати щось на зразок: "У цьому домі на столі завше дуже смачні страви", але тривалий час нахвалювати за столом — поганий тон. Застільна розмова має бути світською, і господарі повинні дбати, щоб тем не забракло.

Як сідаємо за стіл і встаємо з-за нього? Першими сідають найстарші гості. Якщо гостей багато — перед тарілками розставляємо картки з іменами та прізвищами. Якщо гостей небагато — розсаджують господарі, підводячи гостей до їхніх місць, дбаючи, щоб посадити поруч людей, які будуть взаємно задоволені цим товариством. Найпочесніше місце — напроти вхідних дверей, там садовлять найповажніших гостей. Далі — приблизно "по старшині". Частування починається від найстарших. Ніхто не встає з-за столу, доки всі не закінчили трапезу.

На закінчення — кілька святкових рецептів.

- Веселих Свят!

СЛОВО Просвіти

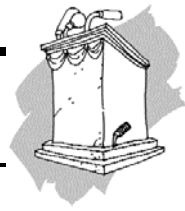
Засновник Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

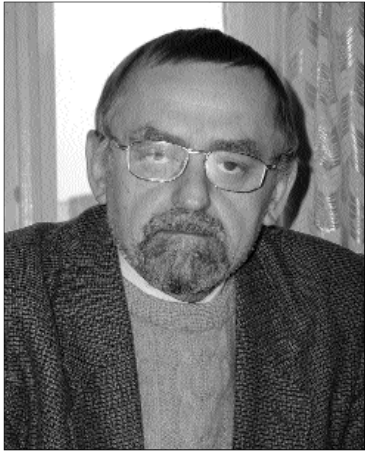
Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан,
А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка:
Ірина Шевчук та Олег Бесський.

Адреса редакції: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
Передплатний індекс 30617.
Зам. № 3301202. Наклад 5000.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

ЗДРАСТУЙТЕ, ВИБОРИ. ПРОЩАВАЙ, ДЕМОКРАТІЄ?

Політичний рік 2002 від свого попередника відрізнятиметься передусім парламентськими виборами і ще більшим рухом назад від демократії. Хоча підстави для оптимізму (вельми незначні) є, — вважає політолог Володимир Полохало.

— Ключова подія — вибори — визначатиме парадигму не лише цього року, а й найближчого періоду. Аналізуючи події з вересня по грудень і першого тижня січня, все менше сподіваємося демократичності цих виборів. Ми не побачимо вільного волевиявлення громадян чи відповідності стандартам, що властиві європейським країнам, в тому числі постсоціалістичним. Якщо говорити про вибори, наприклад, у Польщі, можна сказати, що ми віддаляємося од демократії. Класик сказав, що демократія — це погана річ, але нічого кращого людство ще не вигадало.

Особливість українського життя — суспільство не стало самостійним політичним автором. Громадяни не виявили себе тією силою, яка визначає характер політичної влади. Тому Володимир Литвин, не соромлячись, говорить про те, що 25 % виборців завжди підтримують владу — якою б вона не була. І тут не йдеться про її результативність чи неконкурентоспроможність — усе одно їй довіряють. Це означає, що критичної маси громадянського суспільства в Україні не утворилося.

У державі ведеться неприхована передвиборча агітація, закон про вибори не діє, хоч це основний закон на даному етапі. Що ж тоді говорити про те, як це відбуватиметься в березні? Сумнозвісний адмінресурс — це повсякденна реальність — це по-перше. А по-друге — політична культура українських еліт є недемократичною за всіма ознаками. Йдеться лише про утримання влади — не про

оновлення чи ротацію. Утримання насамперед у руках Президента, який є головним учасником виборів, хоч і нелегітимним.

— Один із похмурих прогнозів наслідків виборів — громадянська війна. Ви можете погодитися з таким передбаченням?

— Громадянська війна в Україні відбувається вже багато років — у верхах. Громадяни ж між собою не воюють. Але характер конкуренції між політичними елітами має всі ознаки — убивства, шантаж, найбрудніший компромат, і це можна назвати малою громадянською війною. У велику вона не переросте — українське суспільство не є суспільством незадоволених. Як не парадоксально, це суспільство задоволених. Невдоволення може мати різні типи — демократичної частини громадян, це призводить до самоорганізації суспільства, механізмів тиску на владу тощо. Є невдоволення пасивно демократичне — коли людина все ж таки хотіла б змін на краще, але не є активною у виявленні цих політичних інтенцій. Нараз, невдоволення радикальне або люмпенське, до якого в Україні апелюють такі політики, як Вітренко чи Симоненко. Але жоден з цих виявів незадоволення не є настільки виразним, щоб викликати соціальну конфліктність. Наше суспільство є консервативно стабільним з вираженням пасивним громадянством.

— Отже, після виборів Захід остаточно махне на Україну рукою.

— Він уже це зробив. Україна утвердилася на Заході як недемократична країна — з корумпованою політичною елітою, яка віддаляється од Європи. Щоб похитнути цей образ чи якось зняти індекс негативності, потрібно багато років, сьогоднішнім лідерам це не під

силу. Але їм і байдуже, до речі.

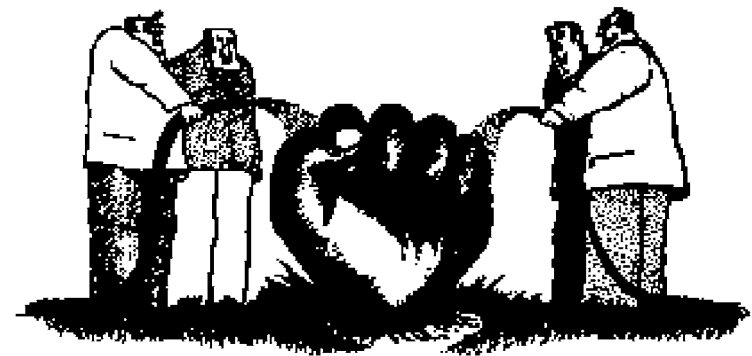
Нарешті, маємо імідж держави, у якій не панує верховенство права. Це усталено і на рівні масмедіа, і на рівні оцінок зарубіжних політиків. Я не можу знайти позитивних відгуків про Україну в закордонній пресі.

На теренах пострадянського простору утверджується президентський авторитаризм. У Казахстані, Білорусі, Росії — Україна не є винятком. З точки зору спільності і характеру тенденцій, перспектив розвитку, Україна дуже близька до Росії — на 90 %. Але російський авторитаризм має явні національні ознаки, російські люди консолідовані навколо національної ідеї у широкому спектрі — від суспільства до еліт. Від правих до лівих, від Зюганова до Жириновського. Українська ж політична еліта відрізняється тим, що у цьому розумінні неконсолідована. Кланові інтереси беруть гору над національними.

Та попри все мені здається, що є певний шанс для демократичного розвитку. Я все ж таки сподіваюся, що в парламенті буде неліва демократична опозиція. Хоч не знаю, з кого вона складатиметься. Можливо, хоч маловірогідно, що відбудуться якісь демократичні метаморфози з Ющенком, можливо, потрапить до парламенту блок Юлії Тимошенко. Поки що при усьому радикалізмі вона демонструє демократичні симптоми, властиві нелівій опозиції. А, можливо, відбудуться якісь соціал-демократичні метаморфози з Морозом.

Інакше буде гомогенний парламент, якого хоче Президент. Йдеться про спадковість влади — чи це буде від Кучми до Кучми чи від Кучми до Литвина, Медведчука чи Кінаха — не має значення.

● Людмила ПУСТЕЛЬНИК

Малюнок О. Євтушенка

КИЯНИ НЕ ВІРЯТЬ ПАРТІЯМ І ГЛАВІ ДЕРЖАВИ

Напередодні зимових свят Інститут трансформації суспільства провів опитування 2100 киян на тему їхнього ставлення до партійних блоків і Президента. Мешканці столиці оригінальністю не відзначилися — переважна більшість симпатизує “Нашій Україні” і висловлюється за відставку Леоніда Кучми.

На запитання “чи повинен Президент піти у відставку?” ствердно відповіли 43,7 % респондентів. Ремарки на полях анкет ще красномовніші: “Мені важко судити Президента — нехай Бог його судить”, “Він бандит”, “Кучмі небагато залишилось”.

Як і раніше, лідер рейтингів — блок “Наша Україна”, хоча його популярність знижується — ще півроку тому В. Ющенку висловлювали підтримку 40 %, зараз — 17,5 %.

Однозначно втратили позиції комуністи, набрав-

ши всього 7,5 %, так само, як і зелені — 3,5 %.

Розрекламований блок “За ЄдУ!” в столиці ледве зміг зацепитися за 4 %-ий бар’єр, набравши всього 3,95 % голосів. Так само як і “Яблуко” — 3,86 %. Впевненіше може почуватися у Києві Юлія Тимошенко — за неї проголосують 4,86 % киян. Ще більше — за “Блок Мороза” — 5,62 %. За соціал-демократів об’єднаних — 4,14. Усього 1 % набрала “Українська правниця”. Досі не визначилися з вибором 25,48 %, а не підуть голосувати 10,76 % громадян.

Утім, голос народу — це не тільки цифри. Ось що думають учасники опитування про: “За ЄдУ!” — “накарали грошей, а тепер ідуть за недоторканістю”, “Народний Рух за єдність” — “це не Рух, а розкольників, їх створила влада”, СДПУ(о) — “звідки їхні мільйони?”

●

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ПРЕДСТАВНИКІВ ТВОРЧОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ УКРАЇНИ

п. Ігорю СТОРОЖУКУ,
президенту Національної телекомпанії;
п. Олександр РОДНЯНСЬКОМУ,
генеральному продюсеру студії “1 плюс 1”;
п. Олександр ЗІНЧЕНКУ,
президенту телеканалу “Інтер”

Шановні колеги!

З почуттям сорому і зніяковіння переглянули ми новорічні програми трьох основних українських телеканалів. Ідеться зокрема про новорічний “Вогник” (“1 плюс 1”) та музичний проект “Вечера на хуторі близ Диканьки” (“Інтер”).

Чи не здається вам, що вже давно на українських телевізійних каналах, зокрема в програмах, розрахованих на всеукраїнську аудиторію, мала б у абсолютній більшості звучати українська мова, пісні та музика?

Гадаємо, нас правильно зрозуміють представники кримськотатарської, польської, білоруської, єврейської та інших національних громад — тим більше, що культурні надбання їхніх народів у святкових програмах фактично не були представлені. Гадаємо також, що нас правильно зрозуміють і чесні українські росіяни, які, окрім того, що їхні мовні та культурні права в українському інформаційному просторі задовольняються повною мірою, мають можливість безперешкодно переглядати ряд каналів російського ТБ. Сподіваємося, наші співвітчизники зрозуміють наше занепокоєння тим, що в ролі нащадків на рідній землі опинилися якраз представники українського народу, титульної нації, і наше обурення тим цинічним ляпасом, яким нагородило україномовних українців вітчизняне телебачення. Жодними суржиковими мовними покручами, жодним використанням свиток, шароварів та віночків, навіть окремими “номерами” талановитих українських виконавців не можна зняти відчуття меншовартості українців як окремого народу і України як незалежної держави з прекрасною мовою і великою культурою.

Також, що стосується “Вогника” на “1 плюс 1”, то використання зужитих форм колишнього радянського ТБ викликає великий сумнів і з іншої причини. Ці форми сприймаються нині не просто архаїчно, а як певний ідеологічний хід, розрахований на збудження ностальгії за “добримми” комуністично-радянськими часами. І дивно було спостерігати кволі намагання вписатися у контекст вторинності й залежності від невибагливих смаків радянських пенсіонерів таких фахових журналістів, як Ольга Герасим’юк, Алла Мазур, Юрій Макаров та інші. Нове ж покоління українців, молодь, яка сформувалася уже за часів державної незалежності і падіння тоталітарних псевдощиностей, орієнтується на інші зразки, зокрема й у світовій популярній культурі. Тому досить пристойно і професійно виглядав концерт (трансляований у новорічну ніч УТ-1), присвячений сторіччю Нобелівської премії. Але це, на жаль, не можна вважати вітчизняним інтелектуальним продуктом.

Щодо “Вечорів...”, то цей мюзикл, попри певну вигадливність, мистецькі знахідки та виконавську майстерність українських артистів, залишає дивне враження: невже Україна вже (ще?!) розглядається як одна з російських провінцій? Чи фільм “Тарас Бульба”, можливість якого давно обговорюється на різних рівнях, теж буде йти на українських екранах російською мовою з пафосом утвердження єдиної “православної” нації під егідою доброго російського царя — на тій лукавій підставі, що так, мовляв, у самого Гоголя? Хоча навіть “сам” Гоголь не приписував своїм героям таких лексем, які звучать з уст українських співаків в українському національному вбранні в російськомовних піснях, створених на українській фольклорній основі, як це ми побачили й почули на “Інтері”. Невже ідея єдиного ро-

сійського народу з малоросійською складовою у ньому — це і є надзавдання керівників даного проекту й каналу “Інтер” загалом?

Важко уявити будь-яку країну світу, де в новорічну ніч своїм громадянам демонстрували б такі ненаціональні програми. Посилання на “рік України в Росії”, “спільність” україно-російських проектів (і, зрозуміло, коштів, виділених на них) нам не здаються переконливими. Українську мову в Росії розуміють, та й, зрештою, показати ті програми можна було в інший час. Окрім того, ведмежу посплугу українськїх телевізійників зробили численним громадянам Росії, представникам багатьох народів цієї країни, що також виборюють право на рідну мову і культуру і, очевидно, хотіли б на Новий рік почути з екранів російського телебачення вияв поваги до себе.

Гадаємо, українським телевізійникам і тим, хто стоїть за найбільшими українськими телеканалами, варто припинити розмови про насильницьку українізацію України (!) і надання російській мові статусу державної (офіційної) мови — оскільки те, що вони вже зробили, доводить: програма “взізання в дружні обійми старшого брата” не тільки виконується, а й успішно перевиконується. Йдеться не про поодинокі випадки, а про постійне порушення прав титульної нації — зокрема права на отримання рідною мовою належного обсягу культурної, освітньої та іншої інформації.

З глибоким обуренням мусимо відзначити пасивну, якщо не потуральницьку роль щодо цих питань Державного комітету з інформаційної політики (голова Іван Драч).

Сподіваємося, що колеги з українських телеканалів усе ж згадають, що в Україні, крім російськомовного, є ще й україномовне населення, яке зовсім не є другосортним і яке, віримо, заслуговує на більшу увагу й повагу, ніж та, яку ви виявили у своїх новорічних (та й багатьох інших) програмах. Щиро бажаємо вам успіхів у вашій праці — для всіх, а не лише для мовно упривілейованих вами громадян України.

Віра АГЕСВА,
доктор філологічних наук,
професор Національного університету “Києво-Могилянська академія”;
Наталка БІЛОЦЕРКВЕЦЬ,
поетеса;

Любов ГОЛОТА,
письменниця, головний редактор газети “Слово Просвіти”;

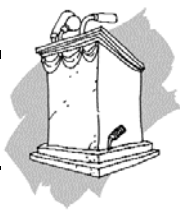
Оксана ЗАБУЖКО,
письменниця, віце-президент Українського Пен-центру, старший науковий співробітник Інституту філософії НАН України;
Олександр ІРВАНЕЦЬ,
письменник;

Софія МАЙДАНСЬКА,
письменниця, лауреат премії імені Олеся Гончара та “Благовіст”;

Микола РЯБЧУК,
журналіст;
Максим СТРИХА,
доктор фізико-математичних наук,

перекладач;
Людмила ТАРАН,
поетеса, кореспондент журналу “Українська культура”;

Григорій ФАЛЬКОВИЧ,
голова Київського єврейського культурно-просвітницького товариства імені Шолом-Алейхеа

КОЛИ ЗЛОЧИН СТАЄ ЗАКОНОМ

Закон і злочин — несумісні речі. Але трапляється, що єднається непеєднуване. І тоді вже край, межа, коли забувається мораль, віднімається розум й усе подальше залежить від віри. Якщо перемагає злочин у масці закону — гинуть люди, паплюжаться душі, інколи занепадають цілі народи.

Високі поняття наповнюються буденністю, життям людей. Скарга Генеральному прокурору п. Потебеньку Харинюк Галини Миколаївни, жительки с. Судобичі Дубенського району Рівненської області — можливо, є однією з тисяч, десятків тисяч подібних звернень. Але не звертати увагу на такі факти нашого життя означає нехтувати життям загалом — своїм, рідних, співгромадян...

Справа (справді кримінальна справа) пані Галини Харинюк, а точніше — її чоловіка Олексія з братом Володимиром Харинюків та ще чотирьох людей нагадує популярний сьогодні у світі демократичний терор проти недемократичного народу. Нагадує також маніакальний фанатизм нашого окупанта у двадцятих роках двадцятого століття, коли був винайдений спосіб ліквідувати селянське повстання в Україні руками тих же селян — "інститут "ответчиків" (директива РНК УРСР № 639 від 22 серпня 1921 р.). Як не абсурдно, ті брати Харинюки, обвинувачені у справі, та чотири експрес-методом знайдені свідки — у ролі тих "ответчиків" 20-х років минулого століття, які відповідали своїм життям та майном (залежно від міри "злочину") за "бандитські" прояви на закріпленій за цими "ответчиками" місцевості.

Усе у підсумку поєдналося у до болю реалістичний кримінальний триллер з відвертими сценами катувань і "бесприделу". Той "беспридел" чинять не якісь місцеві ватажки-окупанти,

а ті, що називають себе "представниками Закону". Народу залишається здогадуватися: або представники — не представники (тоді що вони там роблять?), або Закон — не такий (тоді треба його міняти).

Місце розвитку подій — згадане село Судобичі та сусідське село Панталія на Рівненщині, де брати Тимошуки з Рівного (один — помічник міського прокурора, інший — суддя міського суду) мають дачний будинок. Саме матеріальні інтереси братів Тимошуків і стали центром резонансної справи, яка розкриває "небезпечне злочинне угруповання" (чомусь постійно народ наш ярликується цим кримінальним поняттям). Що ж вчинило злочинне угруповання? Задokumentований (але не доведений) факт викрадення з горезвісної дачі Тимошуків ванни та шести сервізів. Так, закон є закон. І якщо вчинений злочин, він має бути покараний. Але ж коли сімейні інтереси — грошова компенсація викрадених речей — змінює саму суть справедливості, чинячи злочин проти невинних людей... Це уже, погодьтеся, совкові методи розв'язання проблеми.

Про "інтереси" та "хід" правосуддя свідчить і те, що справу у своє ведення взяла рівненська міліція, хоча закон передбачає її у компетенції працівників Дубенського районного відділу МВС. Без жодних підстав, доказів, перевірки достовірного (зі свідками) алібі арештовані не тільки брати Харинюки. Найбільш кумедно і трагічно те, що викликані свідками громадяни Водолян, Шевчук, Буржуй та Гринь у той же день затримані на 15 діб адмінарешту за ст. 173 (дрібне хуліганство). Цікавий поворот, чи не так? Є свідчення, що двоє суддів міського суду відмовилися так чинити, довелося із ліжка витягувати іншого, котрий раптово вилі-

кувався. Далі до рук "сумлінних" правоохоронців за кілька днів "опрацювання" свідків потрапляє "чистосердечна явка з повинною", де свідки зізнаються, що усі вони — члени єдиного "злочинного угруповання".

12 січня закінчується адмінпокарання. Справа, можна буде певним, завершиться на користь братів Тимошуків. Якою ціною? Василь Гринь, свідок-злочинець, на бланку протоколу допиту написав дружині лист, який може коштувати йому життя. Він ладен продати все, аби вийти із в'язниці. Ризикуємо, публікуючи його, але сподіваємося, що він посприяє встановленню істини і знайдуться люди, котрі знають справжню ціну Закону.

"Руслана я пишу до тебе, скажи мамі хай любими способами викупить мене звідси. Я Русланочка нічого не винний, ти знаєш сама, але вже була написана бумага на мене. Але я нічого не знав. Вони питали мене. На перший день я їм нічого не сказав, бо я нічого не знав. То вони у вісім годин вечора вивели мене на другий поверх і мучили дві години, щоб я признався куди возив вану, а я не знав, що то за вану, куди возив. Вони мене дві години не те що били, а замучували, то чиста правда, щоб ти знала. Я вже казав краще застрільте мене. І я нічого не казав, бо нічого й не знав. І так вони помучили дві години і сказали, що через кожних дві години будуть мене мучити, доки я не зізнаюсь. А я нічого не знав, повір мені Русланочка, щоб я розказав як вони мене мучили, то ти б заплакала."

Русланочка, але не переживай, зі мною все добре. Русланочка будь ласка скажи мамі, хай мене викупить якось. Я готовий продати машину свою і поїду до дому і скажу матері, щоб продала корову, і я ще десь позичив би грошей, аби мені звідси вибратися. Але нікому цього листа не показуй, крім матері, бо як тут визнають, що я сказав їм неправду, що вони мене заб'ють. Мене посадили до того з с. Панталії і він мені розказав про все. І я їм сказав, що я там був і возив ту вану з Харенюками. Але це неправда. Все Русланочка кінчаю писати, бо я боюсь

● Як я заскучився за тобою".

НАШ ЛІТАК НЕ ДУЖЕ УКРАЇНСЬКИЙ

ПРИКРО

Перший зліт нового літака Ан-38-200, розробленого в Київському Авіаційному науково-технічному комплексі ім. О. К. Антонова, який відбувся на летовищі Новосибірського авіаційного виробничого об'єднання ім. В. П. Чкалова, не мав великого розголосу в українських ЗМІ. А шкода, бо подія заслуговує на це з кількох причин.

Передусім, через характеристики самого літака, конструкція і експлуатаційні якості якого відповідають останнім світовим вимогам до авіаперевезень. Компактний, економічний і надійний моноплан з двома мотогондоломи, розташованими над крилами, призначений для перевезення на місцевих авіалініях 27 пасажирів або близько 3 тонн вантажу зі швидкістю 380 кілометрів на годину на відстань до 1800 кілометрів.

На відміну від Ан-38-100, оснащеного американськими двигунами, на новій моделі встановлено російські рушії ТВД-20-03, виготовлені на Омському моторобудівному заводі ім. Баранова.

Літак оснащено сучасним пілотажно-навігаційним устаткуванням, що дає змогу виконувати польоти будь-якої доби і пори року, у складних метеорологічних умовах, а також на міжнародних трасах.

Верхнє розташування двигунів гарантує безаварійну експлуатацію літака на летовищах у зонах пустель, ґрунтових та засніжених злітних полосах.

Першим польотом Ан-38-200, який тривав 45 хвилин, керували льотчики-випробувачі В. В. Гончаров (АНТК-Україна) і В. С. Поташов (НАПО-Росія).

Цими днями пілоти приступили до виконання програми сертифікаційних випробувань літака, які триватимуть до листопада 2002 року.

Водночас триває технологічна підготовка виробництва для серійного виготовлення літака в Новосибірську. За попередніми оцінками експертів попит на новий літак тільки в межах СНД становить до 80–120 машин на рік, що

забезпечить роботою до 18 тисяч працюючих на дев'яти підприємствах Росії.

Гадаю, що всі ці подробиці мають зацікавити українців, особливо тих, хто працював у авіабудівній галузі.

Бо одна річ — підписати Закон України "Про державну підтримку літакобудівної промисловості в Україні", що Президент Л. Кучма зробив у липні 2001 року, а зовсім інше — реально виготовляти і продавати літаки. Чи не можна було б виготовити цей літак в Україні? Питання риторичне.

Понад три десятки (!) підприємств української літакобудівної промисловості фактично зачмерли. Підійти хоч би на Київський завод "Авіант", який розташований майже на одній території з АНТК ім. О. К. Антонова, і ви побачите,

якою проблемою є хоча б збереження будівель, зокрема дахів цехів майже непрацюючого авіапідприємства.

Натомість російська авіапромисловість, яка набирає темпів, не в останню чергу, за рахунок наукового і виробничого потенціалу України, не може скаргитися на такий розвиток подій. Зокрема, й у цьому конкретному випадку, коли для продажу нових Ан-38-200 створено товариство з обмеженою відповідальністю "Лізіногая компанія Сібірські самолёты Антонов".

Так що не поспішайте нині називати літаки славетної антонівської марки українськими. Бо вони сибірські.

● Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ

СТВОРЕНО ЦЕНТР «УКРАЇНСЬКА ІДЕЯ»

Керівництво Київського Національного університету імені Тараса Шевченка, Національної Спілки письменників України, Всеукраїнського товариства "Просвіта" ім. Т. Г. Шевченка, усвідомлюючи свою відповідальність за духовне відродження українського народу і втілення в життя національної ідеї в процесі будівництва Української незалежної демократичної держави, певні того, що в цій справі ключову роль покликані відіграти українська книжка і патріотичне виховання молоді, всього населення, виступило в ролі засновників Центру "Українська ідея" при Інституті філології Київського Національного університету імені Тараса Шевченка. З цього приводу підписано Протокол, в якому, зокрема, сказано:

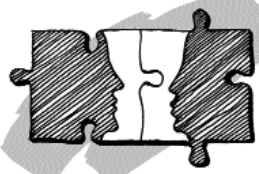
Ми не маємо права примиритися з теперішнім незадовільним станом українського книговидання, коли ще за часів Київської Русі-України в Софіївському соборі була бібліотека, яка налічувала 950 книг. Великокняжий скрепторій, з якого вийшли безцінні пам'ятки давньоруської писемності, звідки поширилася традиція спільної творчої праці писарів і художників на українських землях — ось безсмертні, вічно пульсуючі джерела нашої духовності і національної самобутності, яких не заглушили і не розтоптали ні ординські навали, ні середньовічні спустошливі війни, ні валуєвські й емські укази, ні сталінські криваві репресії, ні цензурні утиски й заборони тоталітарної системи... Не загине наше слово і в теперішню суперечливу добу... Озброєні нетлінною спадщиною своїх попередників, свідомі свого покликання, створюємо Центр "Українська ідея" на базі видавництва Київського Національного університету з тим, аби сприяти розвитку друкованого слова українського народу, примножувати його духовні скарби, допомагати в розвитку освіти й науки, використовувати невичерпні можливості української книги, що була і залишається сьогодні головним інструментом морально-етичного, патріотичного виховання, відновлення історичної пам'яті народу, трансформації суспільства на нових засадах — в ім'я життя, гідного вільних людей на вільній землі.

КІЛЬКОМА РЯДКАМИ

6 січня у Києві розпочато відродження ще однієї святині, зруйнованої у 30-ті роки безбожною владою більшовиків, — на Поштовій площі київський голова Олександр Омельченко та Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет заклали капсулу на відзнаку першого кроку у відтворенні церкви Різдва Христового, відомої в народі як Шевченкова. Тут, у храмі, побудованому за проектом архітектора Андрія Меленського у 1810–1814 роках, у травні 1861 року кияни прощалися з тілом Великого Кобзаря напередодні перевезення його до Канева.

Микола ЦИВІРКО

**"РІЗДВЯНЕ ХРЕЩЕННЯ
"КОЗАЦЬКИХ ЗАБАВ"
відбудеться
16 січня 2002 року
у Будинку вчителя
о 19.00**

Павло Чубинський

16 січня святкуємо малий ювілей Нації: рівно 10 років тому Верховна Рада України прийняла текст Національного Гімну України з посиланням на авторство Павла Чубинського. У вересні нинішнього року також відзначатимемо (чи урочисто?) рівно 140 років з дня написання цього тексту. Проте, чи саме цей текст написав Павло Чубинський І ЧИ НАМ ПОТРІБЕН НИНІ САМЕ ТАКИЙ?

Українська Нація перебуває зараз у підлітковому віці. Але не це є небезпечним. Небезпечно те, що у нації немає чітко визначених, однозначно трактованих і загальновизначених героїчних прикладів, символів, закликів і атрибутів. Власне відсутність чіткості, однозначності трактування і загальнонаціонального (загальнонародного) визнання, а отже й відсутність достатнього розуміння та глибокого усвідомлення цих конче необхідних складових свідомого патріотизму — є важливою перешкодою на шляху розбудови молодієї незалежної держави.

Візьмемо, наприклад, найочевидніший (бо у всіх перед очима і затверджений парламентом) символ Національної Держави — Гімн України.

**Ще не вмерла Україна
І слава, і воля,
Ще нам, браття українці,
Усміхнеться доля.
Згинуть наші вороженьки,
Як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття,
У своїй сторонці.
Душу й тіло ми положим
За нашу свободу
І покажем, що ми, браття,
Козацького роду.**

Уперше в цій редакції тексту Український Національний Гімн зазвучав офіційно на урочистому засіданні Верховної Ради України 5 грудня 1991 року у виконанні Українського народного хору ім. Григорія Верьовки (аранжування Анатолія Авдієвського). Під час виконання цього твору Капелою бандуристів ім. Тараса Шевченка (США), ми почули деяку відмінність у третьому рядку: *“Ще нам, браття молоді...”*. Відмінність суттєва, бо не заперечуючи національної приналежності (“браття” в контексті перших двох рядків), акцентує звернення до молодих українців, а отже, вибудовує у свідомості певний погляд у перспективу, з надією на можливості молоді і молоді держави.

Народний хор Академії Наук України, студентський хор Київської консерваторії під керівництвом Павла Муравського, деякі інші хори також співають *“браття молоді”*. Відомий народний хор “Гомін” під керівництвом Л. Яценка співає *“браття українці”*, замість *“І покажем,”* — *“Та й покажем”*, замість *“вороженьки”* — *“воріженьки”*, а замість *“і слава, і воля,”* — співають (зрештою, цілком слушно за змістом) *“ні слава, ні воля”*. Цей останній варіант знаходимо також в “Енциклопедії українознавства. Т. 1. Мюнхен — Нью-Йорк, 1949 р.”

Існують десятки інших версій з більшими й меншими відмінностями: *“...це нам, браття козаки, ... згинуть наші вороги,”* (збірник “Луна”, упорядник — Кирило Стеценко); *“браття молодці, ...наші вороги, ... запануєм, браття, ми...”* (окреме видання, Київ, 1917 р.). А в збірнику “В. Трембіцький. Український гімн та інші патріотичні пісні. Нью-Йорк — Рим, 1973” знаходимо й такі рядки: *“Ой Богдане, Богдане,*

УПРОДОВЖ ДЕСЯТИ РОКІВ СПІВАЄМО НЕ ТОЙ ГІМН

Славний наш гетьмане, Нащо віддав Україну Москалям поганим?”

У чудовій книжці “Павло Чубинський. Сопілка. — К.: Задруга, 2001. — 79 с.” (упорядник — Дмитро Чередниченко) подано 17 (сімнадцять!) варіантів вірша “Ще не вмерла Україна”. У тому числі й видрук з журналу “Мета”, № 4, Львів, грудень, 1863 р., в якому цей вірш подано в добірці із “Заповітом” Т. Шевченка, та ще й за його підписом.

Але найголовніше, що вдалося встановити Д. Чередниченку на підставі вивчення майже двох десятків архівних і рідкісних літературних джерел, це факт розбіжності між першим рукописом Павла Чубинського і пізнішими варіантами пісні, в тому числі й нинішнім текстом Гімну.

Зокрема, він цитує Павлового побратима — Леоніда Білецького, який був безпосередньо причетним до подій, що супроводжували факт написання: “У пресі мені траплялась вказівка, що пісня *“Ще не вмерла* (увага! — Є. Г.) *України і слава, і воля”* — народна. Я можу засвідчити, що це помилкова думка: її справді створив Павло Платонович за таких обставин...”

І далі розповідається, як на дружній вечірці з сербами, в київському будинку купця Лазарева, на Великій Васильківській, 122 (нині — 106), співали сербську пісню, де були такі слова: *“...Серце біє і кров ліє за свою свободу”*. На Чубинського це справило таке величезне враження, що він вибіг до суміжної кімнати, а через півгодини по тому вже з’явився з текстом *“Ще не вмерла Україна...”*

Цілком очевидно (і не випадково), що слова П. Чубинського *“і слава, і воля”* та *“запануєм і ми, браття...”* перекидають місток до Т. Шевченка, котрий в “Івані Підкові” фразує:

*Було колись — в Україні
Ревіли гармати;
Було колись — запорожці
Вміли панувати.
Панували, добували
І славу, і волю...*

У мене давно склалося враження, що ворогам України **української**, ворогам України справді суверенної і демократичної дуже хочеться, щоб текст нашого Гімну залишався саме таким, як зараз. Тобто перекуренним за формою, абсурдним — за змістом, руйнівним — у сфері національно-патріотичного самоусвідомлення.

Вчитайтесь-вдумайтесь: *“Ще не вмерла Україна...”* Пропоную цілком логічне продовження: *“...але помирає, бо у бідних українців розуму немає!”*

Не поспішайте ображатися на мене. Подумайте. Подумайте і проспівайте від початку (без мого дратливого додатку): *“Ще не вмерла...”* Тобто то — поки ще тримається, але вже дихає на ладан? Причому, разом зі “славою” і “волею”.

Уявіть себе серед тисяч співвітчизників, разом із якими, у злагодженому хорі, у супроводі великого симфонічного оркестру, ви урочисто проголошуєте цю істину: *“Ще не вмерла...”* Хіба це не початок реквієму?! Вдумайтесь: перше дієслово (слово про дію; а оскільки це Гімн Нації, то про нашу з вами дію) дає заявку на смерть: *“вмерла”*. І це нормально? Хіба це Гімн новонародженої країни, яка хоче рости і розвиватися?

Та такого “гімну” добре лише нашим ворогам співати. Тобто, добре для них, коли вони співатимуть для нас. Як попередження і погроза. От приїде російський хор (а такі приїде, бо “Рік України в Росії” — це ж, по суті, черговий рік експансії Росії в Україні) і співатиме перед Вами, “браття-українці”, з триумфом, акцентуючи на тому, що ось-ось їхня “правда” візьме гору: *“Ще не вмерла... і воля”*, але невдовзі. Мовляв, зачекайте, українці, не так довго вам залишалося чекати і ... співати. Тим більше, що і в Гімні вашому не закладено жодних реальних перспектив, а лише дитячі ілюзії та припущення:

**Згинуть наші вороженьки,
Як роса на сонці...**

По-перше, якщо так лагідно називаєте сво-

їх ворогів, суфіксуючи найдорожчим (*неньки — вороженьки*), то яким чином збираєтеся подолати їх — **улюблених**?! А ніяк. Самі *“згинуть”*. Випаруються, *“як роса на сонці”*. Дивина та й годі. І ви хочете, щоб оце гороскопне базікання брали до свідомості громадяни-патріоти?

А по-друге, як маємо розуміти “росу на сонці”? Бо якщо роса **під** сонцем випарується, це зрозуміло, а **на сонці** її просто не буває. Виходить, “нашим вороженькам” нічого не загрожує взагалі?

**Ще нам, браття українці,
Усміхнеться доля.**

Що це за безглузде “пророцтво”, звідки воно, на якій підставі? У Гімні підстав немає! Та й коли воно буде оте “ще”? Ми ж не малі діти, щоб вірити обіцянкам — “От завтра прокинешся, а під подушкою — дари від святого Миколая”. А якщо вірите, тоді чого ви, “браття українці”, не задоволені нинішньою владою, яка те саме вам упродовж десяти років обіцяє: терпіння, чекайте, **ще** вам доля (*колись*) усміхнеться... Тим більше, що самі про це повторюєте у своєму Гімні, як заклинання.

Якби хтось захотів масово зазомбувати українців, то він вигадав би саме такі слова, які замість того, щоб будити патріотичні почуття, спонукали б українців до самоприниження, пригнічували невизначеність, пасивність, лінивими обіцянками сумнівного майбутнього, повною відсутністю мети і — головне — **відсутністю намірів боротьби**, не кажучи вже про методи, засоби і кроки вперед! Тобто повною відсутністю **патріотичного обов’язку**!

Люди добрі, роззуйте очі та розгляньтеся навколо, на інші нації, де давно немає наших проблем (“...чужого начайтесь”). Ось Вам початок німецького Гімну:

*Дойчланд, Дойчланд — убер аллес!“
(Німеччина, Німеччина — понад усе!)*

Тут все чітко і ясно: мета, прагнення і патріотичний обов’язок. **“Понад усе!”** Візьміть початок польського Гімну:

У НОТАТНИК ПАТРІОТА

*Єще Польска не згіне’ла
Кеди ми жиєми.
Цо нам обца пшемоц взе’ла,
Шабльо’ одбежеми!”
(Якщо ми живі,
То Польща не загинула.
Те, що насильно у нас забрали чужинці,
Шаблею відвоюємо!)*

Як бачимо, лексика польського Гімну включає можливість проспівати його для поляків кимось іншим, загрожуючи їм так, як це можливо в разі виконання сучасного Гімну українського. Також не бачимо в польському Гімні жодних погроз, якщо навіть його співають поляки, бо “шаблею відвоюємо” тільки те, “що насильно забрали чужинці”.

Коли восени 1981 року в Москві вирішували: вводити чи не вводити до Польщі війська для придушення “Солідарності”, один із членів Політбюро процитував ці рядки польського Гімну. І це одразу внесло ясність щодо вірогідної реакції поляків на іноземну інтервенцію.

Нам також час внести ясність. Собі й іншим. Не гріх було б нам сформулювати Гімн в рішучішій, динамічнішій редакції, наприклад:

**Піднімаймо Україну,
Її славу й волю,
Щоб нам жодна чужа сила
Не зламала долі.
Нумо, браття, до роботи
Дружно маєм стати,
Разом з Богом, зла супроти
Щастя добувати!**

Жодним чином не претендую цим на досконалість. Нехай читачі пропонують свої варіанти тексту, діляться міркуваннями, надсилають зауваження. У кожному разі, **текст нашого Гімну має бути не аморфний і не плаксивий, а бойовий, урочистий і мобілізуючий**. Такий, що викликає повагу і пошану до Нації. Чого всім Вам щиро бажаю.

Євген ГОЛИБАРД

УКРАЇНА БЕЗ ГІМНУ

Живемо в епоху паліативів. Тобто тимчасовостей, тимчасових, не кращих рішень, які потім переходять у категорію рішень тривалих, якщо не вічних.

На початку другого десятиліття вже незалежної України не маємо ані остаточного варіанта Державного Герба, ані остаточного, затвердженого в законному порядку Національного Гімну.

Цього року вивопнюється 6 років нашої Конституції, у статті 20 якої читаємо:

“Державний Гімн України — національний гімн на музику М. Вербицького із словами, затвердженими законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України”.

Такого закону ще не прийнято, а отже, Україна досі живе без офіційного, але з тимчасовим символом своєї незалежності.

Якщо дивитися на справу з боку символів, побачимо, що й незалежність у нас ніби тимчасова.

Директор Інституту українознавства академік Петро Кононенко вважає, що такий стан речей, на жаль, є типовим для нинішньої української реальності, коли відповідні владні чинники і функціонери нерідко ігнорують ос-

новні положення Конституції і об’єктивні вимоги національного будівництва.

Академік **П. П. Кононенко**:

“Це питання дуже гостре. Дехто хотів би вважати, що слова “Ще не вмерла Україна і слава, і воля” відображають лише прагнення, бажання українців, далекі від реальностей. Мали місце дискусії навколо цього вислову, з різними варіантами слів. Але хто б і як не казався, а Україна не вмерла у найтяжчі часи, поготів не вмере нині.

Був час, коли Костомаров писав: “Лежить у могилі Україна, але не вмерла. Вона пробудиться, вона повстане серед інших держав неподільною землею, Україною”.

Зараз дехто з тих, хто прагне повернути імперське минуле, намагається відмовити Україні в праві на державність, ставить під сумнів її Символи.

От тут мав би виявити свою рішучість гарант Конституції, уряд, парламент, Конституційний Суд і, замість того щоб закликати, — ужити рішучих заходів!

Ви подивіться: у Києві, в кінці Хрещатика стоїть дуга, що на ній написано “На честь 300-річчя возз’єднання України з Росією”. Але це го-

ТОЧКА ЗОРУ

ла пропаганда, яка не має під собою жодної історичної і юридичної основи. На бульварі Шевченка стоїть пам’ятник Леніну, на якому читаємо категоричний і абсурдний вердикт про те, що тільки “за умов спільної дії пролетарів великоруських і українських”, — вільна Україна можлива.

Ми знаємо, що це, у крайньому разі, історична фантастика і, водночас, — московсько-большевицька пропаганда з епохи, яка вже дійсно вмерла і не має жодної перспективи. І така ситуація зберігається не тільки в столиці України.

Байдужість, безвідповідальність, а подекуди й свідоме прагнення керівників у центрі й на місцях не виконувати волю народу і Конституції — сумна, але очевидно яскрава і достатньо переконлива ознака цього перехідного періоду.

Тут і рядовий народ український повинен сказати своє рішуче слово. Тоді й урядові функціонери вчинять за логікою подій.

Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ

У самій назві програми “Версії” закладена ідея авторського погляду, надзвичайно персоніфікованого та особистого ставлення до того, про що в ній йшлося. А йшлося про те, що відбувається на очах не десятка, а тисячі людей, про що більше ніхто не наважувався говорити, до чого всі звикли і що, на думку її ведучої Ольги Герасим'юк, є типовим порушенням прав людини. Авторська програма “Версії” Ольги Герасим'юк — це не новини дня, про які пишуть сьогодні і забувають завтра. Страшні, але правдиві історії з життя героїв програми — драматичні приклади

щоденного зіткнення з реальністю. “Версії” Ольги Герасим'юк закликали не самоусуватися від дійсності, а вирішувати навіть найбільші проблеми. Команда Ольги Герасим'юк захищала права людини не на словах, а на ділі! Кожен випуск програми викликав цілу лавину листів та дзвінків від телеглядачів і мав широкий суспільний резонанс. Разом із проханнями про допомогу, ведуча “Версії” отримувала чимало листів, у яких глядачі(!) хвилювалися за життя авторів програми, боячись розправи над тими, хто наважується казати правду. Жодна з програм Ольги Герасим'юк не минулася для її учасників безслідно. Були повернуті власникам незаконно відібрані у психічно хворих людей квартири, а після виходу в ефір програми про аварійну ситуацію у Новоїстрівському почали виплачувати зарплату робітникам. Такі перемоги — можливо, невеликі, але перемоги — супроводжували кожну з програм Ольги Герасим'юк. Професіоналізм команди “Версії” було визнано не тільки в Україні, а й за її межами, про що свідчать численні перемоги та нагороди на вітчизняних та міжнародних фестивалях — Гран-прі Першого міждержавного телевізійного форуму країн СНД та Балтії “Співдружність”, перша премія європейської Третньої міністерської конференції з питань здоров'я та захисту довкілля, перша премія Міжнародного медіа-фестивалю “Єдиний світ-99”. Про сьогоднішню найпопулярнішу ведучу телеканалу “1+1” та реалії журналістської професії в Україні веде розмову журналістка Марія Вишневецька з Ольгою Герасим'юк.

трус не лише безсилля перед владою. Ця людина показує часом такі зразки мужності, мудрості, витривалості, такі чудеса сили духу, що, нам здалося, не можна змарнувати шанс показати це глядачеві, який давно вже скис, звик до безкінечного плачу про те, як усе безнадійно погано. Наші люди настільки потужні! Вони дають силу жити далі. В час, коли ми кажемо, що крім розлученості й агресії нічого чекати від співвітчизника, люди запросто віддають останню копійку, щоб допомогти комусь піднятися, дарують будинок для молодшої родини, яку переслідують рідні батьки. Ідуть із найдалшої області в Черкаси, щоб допомогти паралізованій жінці, забирають просто зі студії до себе сироту. Просто розумієш, що жити варто. Ось через що нам важливий проект “Без табу”, який ми в новому році плануємо ще трохи змінити й наблизити до “Версії” у студійному варіанті.

— 3 огляду на останні передачі, і в “Без табу” Ви намагаєтесь обстоювати права людини, а передача з Вами, як на мій погляд, стає гостро публіцистичною. Яким, на Ваш погляд, є в правовому аспекті статус самих журналістів у нашій державі?

відповідної нагороди? Це позиція професіонала, громадянська позиція чесної людини чи поза?

— Я не відмовляюся од професійного визнання — це завжди важливо й цінно. Ми написали у зверненні до колег, що надзвичайно ціную високу оцінку своєї праці, але не можемо прийняти саму нагороду через те, що ситуація в державі з журналістами ганебна й ми закликаємо всіх згуртуватися й протестувати проти цього. Але найперше — згуртуватися самим у час, коли можливо висмикнути з наших лав журналістів по одному й убивати.

Це швидше позиція ідеаліста, бо згуртування після того було дуже мляве. Навпаки ж деякі колеги просто на врученні нагород назвали такий крок прагненням зробити собі ім'я, хоча ми цього вже давно не потребуємо. Дехто засудив мене і Юлію Мостову за те, що цим самим ми позбавили інших журналістів можливості стати “Людиною року”, про що хтось дуже мріяв. Усе це говорить про жалюгідний стан журналістської душі й у такому товаристві не хочеться носити корону.

— Яким є Ваше людське та журналістське кредо? Чи ідентичні вони?

— Нікого не судити. Пам'ятати, що в кожного своя правда, яка не “правдіша” за мою. Нікого не використовувати. Змінюватися й визнавати, що міг раніше не розуміти те, що зрозумів сьогодні. Заявляти вголос, коли страшно, коли соромно, коли помилився.

Людське й журналістське не можуть не збігатися, інакше треба визнати, що журналіст не людина, або що журналіст — дві людини: одна живе так, а друга не так.

— Ви є сьогодні популярною особистістю на українському телеекрані. Чи не обтяжує Вас популярність?

— Ні. Вона позбавляє приватного простору — це факт. Але коли хочеш бути хорошим журналістом — не можеш залишатися невідомим журналістом. Популярність накладає обов'язок — це другий факт. Це обов'язок бути адекватним своїй популярності — або популярності клоуна, або популярності людини, чия думка важлива. Це не може обтяжувати, це тримає в суворих рамках, що не робить життя солодким існуванням “зірки”, як це може видаватися. Це життя людини, що не має права на те, що прощають іншим.

— Чи легко сьогодні бути в Україні популярним і, водночас, порядним і чесним журналістом і чому? Чи ці поняття несумісні?

— Абсолютно легко. Я таких знаю. А от якраз непорядним і нечесним важко бути популярним, їх звуть інакше — одіозними. Їхні імена всі знають, але завжди вживають з неприємними додатками на зразок “сволота”, “черв'як” — кожному, власне, своє.

— Що Вас сьогодні найбільше радує і найбільше засмучує?

— Радує те, що світ чим далі, тим цікавіший. Що життя триває — і чим важче воно, чим буває страшніше, тим кращий урок про те, що життя треба любити, тим виразніше бачиш прекрасне. Для того життя й важке, щоб ти це зрозумів. Засмучує — те, що швидко воно летить, робить дні батьків короткими, а хочеться, щоб жили вони поряд завжди.

— На що сподіваєтесь і про що мрієте в недалекому майбутньому?

— Сподіваюся встигнути зробити ще багато нових і несподіваних речей у професії, сподіваюся довго не старіти, щоб це було можливо. Мрію, що наші діти завтра покажуть нам, як треба змінити життя, що вони це знатимуть. А найголовніше — що вони щодня

Ольга ГЕРАСИМ'ЮК: «НЕ ПОЧИНАЙ СВІЙ ДЕНЬ ІЗ «НЕ», БО ТВОЇ СЛОВА СТВОРЮЮТЬ РЕАЛЬНІСТЬ!»

ВІЗИТКА

Ольга Герасим'юк народилася на Полтавщині, в Пирятині, у 1958 році в сім'ї вчительки і механіка. Закінчила середню школу із золотою медаллю. За рекомендацією тодішнього “Комсомольського знамені”, як переможця спеціального конкурсу, вступила на факультет журналістики в Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка, який закінчила з червоним дипломом. 17 років працювала в друкованій пресі (“Комсомольское знамя” — “Коза” — “Независимость”, журнал “Людина і світ”, УНІАН). Стажувалася в США: US New & World Report, Gannett News Service (Вашингтон), Голландії, працювала стрингером у Бі-Бі-Сі. П'ять років тому почала працювати на телебаченні в програмі “Післямова” (ТК “Нова Мова”), з 1996 року — автор-ведуча ТРК “Студія 1+1”, де був здійснений проект “Проти ночі” (Диплом Національної Ради з питань радіо і телебачення), “Версії” Ольги Герасим'юк і тепер “Без табу”. Член Спілки журналістів України.

НАГОРОДИ:

- лауреат “Золотої ери України-99”;
- двічі лауреат євразійського телефоруму в Москві, диплом МВС Росії в Міжнародному телефестивалі “Правопорядок і суспільство”;
- гран-прі міжнародного фестивалю “Екоєфір-99”, організованого Тасіс;
- гран-прі телефестивалю ВОЗ у Лондоні;
- лауреат телефестивалю “Єдиний світ-99” у Лондоні;
- золота медаль в телеконкурсі Спілки журналістів України “Незалежність-99”;
- Орден Трудової Слави IV ступеня;
- лауреат загальнонаціональної програми “Людина року 99”;
- премія імені Валерія Марченка Українсько-американського бюро захисту прав людини 1998 – 1999 рр.;
- премія “Всенародне визнання за кращу авторську програму року (2000 р.)”;
- “Найкращий журналіст 1999 року” — премія фонду “Український вимір”.

— Незважаючи на те, що Ваша публіцистична програма “Версії” йшла не завжди в зручний час, тобто пізно ввечері або вдень, вона все ж мала широку аудиторію. В ній Ви обстоювали права українців, які живуть, приміром, у Польщі; викладачів та студентів одного з Київських навчальних закладів, у яких забирали приміщення. Скажіть, чи легко Вам було робити це в ті перші роки незалежності нашої держави?

— Обстоювати права людини ніколи не було просто. В кожен період історії країни — не просто по своєму. На початку незалежності — тому, що до цього поняття взагалі ніхто не звик — ні ті, чий права порушені, ні влада, проти якої найчастіше й доводиться виступати. Перші слова про “права” звучали як крамола. Тепер — захист, може, ще тяжчий, бо влада виробила “імунітет”, і шлях, який долає правозахисник, обставлено надійними бар'єрами. До того ж бідність, у якій зав'язла країна, однозначно унеможлиблює свободу. Та ще до того ж люди досі так і не змогли зрозуміти, що передусім треба вивчити раба із себе.

— Чи завжди Вам удавалося, захищаючи знедолених і уполікованих героїв своїх передач від чиновницького свавілля, відстоювати свою журналістську позицію, як представника “четвертої” гілки влади і чи завжди Ви почувалися при цьому захищеною?

— “Четверта влада” для мене насправді звучить як “четвертий важіль”, яким оперують політики, “розбираючись” між собою. Такої преси, що була би “розвідником” від народу в тих сферах, що обираються народом для порядкування в країні в інтересах народу — такої “влади” у нас немає і на сьогодні бути не може. Це таке ідеалістичне уявлення про роль преси в нашій

державі. Захищеним журналісту почуватися неможливо. І, мабуть, марно нещодавно нам дозволили мати при собі зброю, хоч вона нічого не гарантує. Для кожного рано чи пізно може настати мить, коли не допоможе ніяка популярність (прикладі є). А доти, доки ця мить не настала, бажано добре вивчати закони й керуватися ними у своїй професійній діяльності. Професійно підходити до проблеми й у гонитві за сенсацією не писати дурниць. Вивчати проблему, а не подавати факти в смаженому вигляді. Від журналістів зараз також дуже багато буває біди. І такий непрофесіоналізм, поверховість часто використовують.

— Незважаючи на популярність програми, “Версії” все-таки зникли з ефіру. Що стало причиною? Ви себе вичерпали чи на передачу було накладено табу?

— “Версії” ніхто не забороняв. Ми розпочали роботу над новим проектом, а тому регулярний вихід “Версії” став неможливим, бо силами творчої групи з чотирьох чоловік просто фізично не вдається це робити. А вже зйомка документального проекту — це тиждень щільної праці у відрядженні й три дні монтажу. Плюс кілька відряджень, що готують “Без табу”. Тому ми перейшли на зйомку документальних проектів у дусі “Версії”, що виходять не регулярно, а як окремі спецпроекти, яких минулого року вийшло в ефір сім. У телебаченні це нормально (у нормальному телебаченні, я маю на увазі) — мобільність, нові й нові проекти телепродукту. Це цікаво. Це дає нові можливості професіоналу.

— Ви сьогодні працюєте в програмі “Без табу”, чим Вас приваблює саме цей жанр тош-шоу?

— Цей жанр дає можливість поставити документальну п'єсу з життя нашої людини, яка демонс-

— Багато що залежить від самого журналіста. Він сам обирає собі статус — або виконує замовлення, або він — проти. Останнє важче. Але так було і є завжди, до речі, не треба думати, що лише в Україні. Я входжу до міжнародної спільноти жінок, що займають провідні позиції в журналістиці й пресовому бізнесі світу. Ця організація щороку номінує журналісток на отримання нагороди за мужність у професії. Те, що можуть розповісти мої колеги з усіх континентів про тортури, арешти, вбивства журналістів, — часом схоже на божевілля. Однак люди, що обрали собі цю професію як спосіб життя, щодня беруть до рук диктофон, ручку, камеру, мікрофон. Практично — все залежить від самого журналіста, коли він особистість. Тому я не казала б, що журналіст безправний. Він просто в небезпеці. Але це його робота.

— Яким Вам видається загалом український інформаційний простір?

— Він представлений досить різноманітними ідеологічно виданнями — з дуже різною потужністю і можливостями. Він мало доступний для населення, а отже, навряд чи може зватися простором. Він малонаціональний. Він демонструє дуже нерівний професіоналізм. Він дуже добре контрольований. Він не без дуже добрих професіоналів.

— Чи маємо ми сьогодні в Україні незалежні ЗМІ?

— Незалежних ЗМІ не буває. Втім, я знаю одну незалежну газету в Закарпатті — колишній учитель видає тижневик на власні гроші, сам заробляє на рекламі, сам пише те, що думає, сам відбивається в суді від позивачів. У принципі, зразок повної незалежності.

— Чому Ви були в числі журналістів, які у своєму зверненні до колег відмовились од високого професійного визнання і

МИНУВ РІК СТАРИЙ, НАСТАВ МОЛОДИЙ

Минув перший рік третього тисячоліття. Для когось — звичайний, іншим — ні. Утім, молода людина завжди прагне бути незвичайною, одним словом — найкращою. Молодь — не майбутнє, це — сьогоднішнє. Вона прагне здорової насолоди. Інша справа, що часто насолода стає збоченням, втечею від самого себе. Тоді вже по суті — марево насолоди. Тоді — зрив. Наша “криза” цьому якнайкраще сприяє. Вплинути на психологію такої людини легко, і це природно. Без цього вона не формувалася б. А коли вже “дистали”, як то кажуть, — тут і “дах рве”.

Немає ґрунту під ногами, твердої традиції від батька до сина, немає доброзичливості між людьми. Не дивні тут і психічні патології. А яка може бути доброзичливість, якщо людей сьогодні у нас нічого

не об'єднує? Вони й ставляться один до одного як вороги. Говорити про національну ідею — банально. Батько народний сказав: не спрацювала.

Тож молодь вибирає пепсі, тампакс і орбіт на додаток. Головне — здорові зуби. Конфлікти свідчать про динаміку і пошук шляху до виходу. Недосвідченість, гарячковість молоді спрацьовує у нашій ситуації “на відмінно”. Молодь важко обдурити лукавими політичними промовами, вона інстинктивно відчуває лицемірство. У свою чергу, лицеміри інстинктивно відчувають, де їх чекає справедлива “подяка” за недобродійство.

До того ж, стикнулися два різнобіжних світогляди: свобода молодих та тоталітаризм “радянських” людей. Виходить не дуже

гарно: старші виправдовуються підлістю і використанням свого службового становища (єдине, що в них залишилося), молоді адекватно прагнуть протидіяти будь-якими методами. Це — про так званий “актив”. Загалом же забив на все і всіх. До певного моменту. Цього моменту боїться тільки одна сторона. Іншій нема чого втрачати.

Минулий рік не відзначився Вчинком чи Подією для усієї молоді. Хіба що вона відчула більшу свободу і прагнення дій. Їй набридли політичні ігри. Рано чи пізно вона об'єднається. А поки що кожна молода людина робить свою справу. Вона вчиться, працює — одним словом, формується. Їй — думати про сьогоднішнє.

Нехай щастить! З Новим роком, молодим роком!

Олександр Солонець

Сергій Квіт народився 26 листопада 1965 року в Ужгороді. Перша робота — слюсар вагонного депо. Стрімка спортивна кар'єра, і — майстер спорту та чемпіон України з фехтування. З четвертого разу вступає на підготовче відділення факультету журналістики Київського університету. На п'ятому курсі факультету — уже редактор відділу журналу “Слово і Час” Інституту літератури НАН. З 1994 року — головний редактор журналу “Українські проблеми”. З 2001 року — декан-організатор факультету політичних наук і журналістики, професор НаУКМА. Його праці: “Свобода стилю” (1998), “Основи герменевтики” (два видання — 1998 та 1999), “В межах, поза межами і на межі” (1999), “Понад часом” (1999), “Дмитро Донцов. Ідеологічний портрет” (2000).

Сергій Квіт — співзасновник Асоціації “Нова література”. Доктор філологічних наук, доктор філософії.

— Рік, що минув, у літературі знаменний хоча б тим, що Євген Пашковський одержав Національну премію імені Тараса Шевченка за роман “Щоденний жезл”. Інший прозаїк, В'ячеслав Медвідь, представлений Шевченківському комітету за роман “Кров по соломі”. Вважаю цих людей модерними і яскравими літературними явищами.

Друге — Спілка письменників. Головою став Володимир Яворівський. Виглядає, що нове принципове бачення відсутнє в керівництва. Лише проголошені наміри, як і про співпрацю з іншими письменницькими організаціями. Особисто представляю Асоціацію “Нова література”, є ще “АУП”, чимало видавництв,

які навчилися працювати без підтримки держави й Спілки. Яворівський має карт-бланш, але обмаль часу на реалізацію стартової довіри до нього. Очевидно, що ця інституція із заснування була приречена як явище тоталітарне — для контролю та цензури. Якщо вона змінить принципи, стабілізується організаційно — буде потрібною для захисту профспілкових, видавничих та інших інтересів її членів.

— Як і для чого постала “Нова література”?

— Створена вона у 1988 році, як юридична особа — 1994 року, це перша незалежна письменницька структура. Виникла на антитоталітарному протесті. На початку 90-х ми пропонували перетворити Спілку письменників на книговидавничу потугу. На жаль, цього не сталося. Хоч можемо реально співпрацювати: на рівні організаційному та видавничому.

— Які зміни сталися в нашому літературному процесі за останній рік?

— Він став більш самодостатнім. З'явилися, зміцніли видавництва, котрі вміють працювати з авторами, знаходити їх, “розкручувати”, продавати їхню продукцію. Відзначив би Івано-Франківське “Лілея НВ”, “Кальварія” у Львові — ті, що непринагідно стикаються з сучасною українською літературою. Газета “Книжник рев'ю” (редактор Костянтин Родик) формує теж новий книжковий ринок, наш ринок.

Стосовно нашої Асоціації, проводимо постійно мистецькі акції. Ос-

тання з них — щорічний поетичний вечір Володимира Цибулька “Чоловічі ігри” в Національній філармонії. Видаємо журнал “Українські проблеми”...

— Літературна мода: яка вона сьогодні у нас? Нові імена, віяння...

— Не говорив би про якісь напрямки. Не той час, коли можна узагальнювати. Наш час — для створення текстів. Фантастично, але нова доба — “самостійна Україна” — не створила принципово нової ситуації: ні в суспільстві, ні в культурному житті. Ще не маємо своєї літератури у власній державі. Всі визначні досягнення досі формуються на хвилі протесту і заперечення, а не

— Мистецтво має внутрішні закони. Мені імпонує Донцовська теза “мистецтво для митців”. Літератор сам відчуває, що він має право зробити. Фраза “суспільна функція літератури” викликає нормальний скепсис, адже довгий час література у нас була ужитковою, служила комусь. Для суспільства мистецький текст несе комунікаційність. Українська література завжди жила із своїм народом, для її повноцінного розвитку необхідним є власний масовий читач. Письменник може не сподіватися, що сьогодні його зрозуміють, він пише для “свого” читача, в майбутнє. Від кроків автора до читача часом мистецтво втрачає, часом — набуває культура. Це — літера-

— Над чим працюєте?

— Завершив роботу над третім виданням “Основа герменевтики”. Займаюся Гайдеггером і Стусом, сподіваюся видати монографію. Зацікавила їхня обопільна ідея відповідності слів своїм сутностям, тобто первісним значенням. Відповідність як відповідальність за висловлене, певна етичність... Те, що у Гайдеггера побудоване як філософська концепція, у Стуса є поезією і самим життям.

— А герменевтика?..

— Це — процес мислення. Філософія, адаптована до конкретних тем і методологій. Важливо знайти спільність у розмові, зрозуміти один одного.

ЛІТЕРАТУРА ПРАГНЕ НЕ «ІЗМІВ», А ДІЙСНОСТІ

турний процес. Коли Цибулько збирає повний зал у Національній консерваторії — це не мінус. Скандаль, “революції” в літературі — ознака руху. Їх теж не варто боятися.

— Чи потрібна національна ідея в мистецьких текстах?

— Найкраща ідея — в мові. Мені близькі погляди Мартіна Гайдеггера та Василя Стуса про культурні рамки мови. Через просте, але живе, автентичне українське мовлення одержуємо досвід минулих і теперішніх поколінь, їх світогляд. Ідеологія тут має сенс, як у вісниківців 30-х рр., якщо автори є майстрами, вміють подати ідею в мистецьких образах. Але й це не має бути принципом усієї літератури, втісненням її у певні рамки — той же соцреалізм. У цьому плані видатним майстром є Медвідь — мислячий, філософський митець, в текстах якого відсутні плакатні фрази. Він вміє інтелект помирити з художністю, що не легко.

Добре було б створити епічні тексти історичної тематики, такі ж фільми. Але не маємо їх навіть про козацтво! У кращому разі бачимо викривлені факти й погляд з іноземних джерел. Немає хорошого епічного полотна про УПА. Це не нормально. Але штучно їх викликати теж не можна. Декларації нікому не потрібні, як і графоманство.

Наше законодавство ще й погіршує ситуацію. Треба здобути власний книжковий ринок, який належить сьогодні Росії. Досі розвиток української культури є справою ентузіастів, як за часів окупації.

— На Ваш погляд, література і життя взаємозумовлені?

— Той же постмодернізм у літературі — гра з найцікавішою новою інтерпретацією старого. Якщо його спроектувати на дійсність — це буде життя за подвійними стандартами. Наша сучасність — світ нечесний, тут домінує право сильного з етикеткою справедливості. З погляду ідеології постмодернізм — це обман, гра поза правилами культури.

— Ця дійсність була завжди...

— Так, але раніше було й адекватне сприйняття світу, а пізнання зла передбачає розуміння добра. Зараз уявлення про добро і зло розмите — люди не мають жодних орієнтирів, вони ошукані дійсністю. Ці ж терористичні акти — наслідок такого стану справ, а не причина. Коли іслам називають мракобіссям, підґрунтям тероризму — нонсенс. Навпаки, це висока рафінована культура, філософія... Разом з тим, іслам — жива релігія і традиційне суспільство.

Ми повинні бути різними, більше знати один про одного, а головне — бути чесними із співрозмовником. У світі немає протистояння між релігіями, є конфлікт між віруючими та безбожниками. Хотів би згадати папу Римського. Він заходить до синагоги, мечеті, до православної церкви. Скрізь його щиро вітають. Його поведінка є метафорою діалогу. У цьому тисячолітті людина повинна відмовитися від насильства.

— Не утопія?

— Треба цього прагнути. Усі лю-

Новий рік завжди молодий. Є люди, у котрих кожен день, година, хвилина — нові. Це і є молодість. У нас в гостях — творча молодість.

Роман Малко, 25 років. — Межа своєрідна, коли аналізуєш здобуте, перспективи. Рік, що минув, видався досить цікавим. Вийшла моя перша збірка віршів "Шкіці з натури". Просто виграв конкурс "Смолоскипу", взяв друге місце і завоював видання збірки. Не можу сказати, що великий резонанс був, але люди зацікавилися, знайомих побільшало. Підходжу до цього по-філософськи: сьогодні подобається, завтра — ні. Як річка тече... Нова робота додала досвіду. Працюю в газеті, дотикаюся до різних сфер, які часто залишаються поза увагою звичайних людей. Бачу кухню життя зсередини.

— **Який фах, Ромку, маєш?**
— За фахом — історик, але це мене ніколи не тішило. Історія цікавить мене не як наука. Подобається працювати над практичною історією — реагувати на події, досліджувати

даєш людині знімок — просто в шоці. Була в тому місці, у той час, але не побачила подію, хоч вона — увесь світ. Цікаво і людей хапати такими, якими вони є, хоч це й викликає в деякого спротив.

— **Загальне емоційне враження від часу, доби — позитивне чи негативне?**

— Я — щаслива людина, тому подобається не тільки якийсь момент, подія — усе життя. Попередні роки, правда, були трохи паскудні, але важливий сам процес життя. Виходжу зранку на балкон, світить сонечко, — мені добре. Є проблеми — долаю. Я — пластун у житті. Це дається знаками. Життя — гра. Вийдемо переможцями — добре, ні — наступного разу будемо ними.

— **Яке воно, пластунське життя?**

— Раніше був активним членом "Пласту", виховував дітей, організовував табори. Щороку мали по кілька мандрівних таборів у горах. Приємно, коли ти ведеш дітей, зовсім зелених, у гори, і вони десь за 10 днів зовсім по-іншому дивляться на

ських могил, зайдуть у церкву, — і зміняться. Вони чутливі, мов мембрана. Бачив дітей, які були ніякими, а через 10 днів — здоровими українцями з бажанням бути найкращими... Тим займався, доки був у Тернополі. Коли приїхав до Києва — потрапив в інший темп життя, в інші умови. Хоча у праці й дотикаюся до молоді, — шкода, коли діти виростають на клеї, плані чи іншій біді.

— **Як далеко подорожував?**
— Зустрічав попередній Новий

рік у Барселоні, мив ноги в Середземному морі. Завжди вдається поїхати кудись "на шару". Мабуть, тому, що маю багато хороших друзів. Цей Новий рік зустрічав у Будапешті. Взагалі, весело намагався жити. Людина, яка зупиняється перед т р у д н о щ а м и ,

мує його по-своєму: один сидить у в'язниці, другий іде в монастир, третій просто живе і виконує свою місію.

— **Зустрічати Новий рік за кордоном — традиція?**

— Коли я був маленьким, якось так все виходило, що на Новий рік із кимось сварився. Набридло це діло і я вирішив, що дома більше ніколи не буду рік зустрічати. Уже з десяти років їжджу чи в Карпати, чи в інші краї, якщо є можливість. Минулого року були на зустрічі молоді Тезе — мо-

останнього часу можеш згадати?

— Мабуть, мандрівка в Карпати. Звик щороку разів 10—15 вибиратися в гори, інші гарні місцини, але на цей раз мусив сидіти і працювати тут, душитися від спеки. Тому, коли на День незалежності випало кілька вихідних, зібрав банду і поїхали у ці, щоразу нові для мене, Карпати. За 3 дні пережили все. Були і дощ, і спека. Купалися в гірських потоках, вилазили на вершини гір. Залишилося найбільше позитивних вражень, емоцій.

— **Ти — людина адреналінова?**

— Люблю гарячі річі. Як-що воювати — то воювати, писати — то писати, любити — то любити. Помітив, що не люблю світланку і сутінків, коли світло — незрозуміле. Сприймаю день або ніч, коли доокруж яскраво, чи суцільна темінь. Крайнощі. Мало переймаюся буденним життям. Не варто продавати душу за якісь побутові блага. Постійно прагну змін. Сталість мені не подобається, рух — моя стихія.

— **Які сподівання чи мрії маєш на рік, що настає?**

— Кожна людина, як пере-ходить рік, з якимсь трепетом відкидає щось від себе і залишає у старому часі. Натомість з'являються нові надії та сили для їх здійснення. Хотів би продовжити себе у поезії, видати цікаву книжку. Хочу удосконалитися у журналістиці, фотографувати. Можливо, залишу частину цього світу, як і шматок мого життя для майбутнього. Ще сподіваюся зміни для величнійшої ідеї, для держави. Будемо думати, працювати. Загальний паскудний стан треба змі-

ВІД ЖИТТЯ ТРЕБА

реальні речі, а не копатися в книжках, хто що сказав. Краще поспілкуюся з живою людиною. Сучасність — непроаналізована історія, лише запитання. Прагну знайти сучасні відповіді... Фотографую. Я взагалі художник у душі, маюю ікони, всілякі такі речі. Закінчив художню школу. Далі не пішов, "відриваюся" зараз для душі. Спостерігаю світ і ловлю момент — для когось непомітний. А може, хтось і не хоче бачити? Інколи

ОДЕРЖУВАТИ КАЙФ

світ. Ти не кажеш їм, що треба любити цю землю, що Україна дуже гарна, найкраща в світі. Вони пройдуться горами, поспілкуються зі старими бабцями, куплять вишиванку чи просто її одягнуть для фотографії, доторкнуться до повстан-

вреншті-решт зійде на пси. А людина, яка бачить хороші речі, прикро-щі оминає — буде щасливою, досягне багато чого. Говорю тут не тільки про гроші. Говорю про задоволення від життя. Власне, Бог створив нас для того. Кожен отри-

настир Франції щороку організовує такі заходи для людей з різних країн. Збираються, говорять високі речі — про Бога, шукають порозуміння. Приїжджають православні, католики, протестанти...

— **Якусь найприємнішу мить**

Музика — культурна. Піднімає життєвий тонус, розслабляє, зрештою, лікує... Коли вона антикультурна — це не музика. Таким можна назвати сьогоденні офіційний звуконабір в Україні. Він — чужий нам, неактуальний у нашій культурі. Перша ознака — російськомовність. Офіційна "музика" руйнує особистість, відчуття безпеки, спільності наших людей. Залишається лише інстинкт самозбереження, а тоді — не до музики, а до "мови жестів". Розмірковує гість "Молодої країни", працівник музичної сфери Юрко ЗЕЛЕНИЙ.

— Я — музичний оглядач ФДР "Український радіосервіс". Перше наше завдання — прощтовхування на нашому захарашеному іноземним сміттям ринку сучасної української музики. Без нас вистачає пропаганди московського ширпотребу. Навіщо створювати державу, коли інтереси свого, власного, не захищені?... Європа, демократія. У Франції крутиться не більше 30% іноземної музики. За нашим законодавством — 50х50... А практично? Навіть в Тернополі у форматі FM-станцій нашої музики — мізер. Усе в країні давить особистий несмак якогось директора або чиясь нездорова політика. Не йде, скажемо, популярний *ТНМ Конго*, інші "засвічені" рок, поп-гурти. У крашому випадку чуюмо їх вночі... Нові хороші команди? Та ж *Моторола* з Хмельницького. Їх просто забороняють крутити, багато таких.

— **Якщо конкретизувати FM-станції?**
— Радіо "УХ" московським продуктом найбільше забуває тернопільський ефір. А як розшифровується? Українська хвиля. Реєструвалися — наголюшували на вітчизняності, вдала PR-кампанія — і просто "УХ".

— **Моніторинги FM-продукту проводяться?**

— Робляться моніторинги, пропагандивні акції "Слухай своє". Після них — тимчасове збільшення в ефірі нашого продукту, галас проходить і статус-кво відновлюється.

— **Відсотково як чується FM-ефір за мовою?**

— Левова частка у західного, англо- чи німецькомовного продукту (50—60%), 30—40% — у росіян, в найкращому варіанті 10% віддають нам.

Є приємні винятки. Львівська радіоініціати-ва "Нова хвиля" просто не крутить московських речей. Там — альтернативна західна музика, українська різного формату. Ніхто не повірить, але перший такий прецедент створила саме київська радіоточка. У 1998—99 рр. "Радіо столиці" (теперішня "Сталіца") показало, що є кого розкручувати і серед наших виконавців. Уся нова музична генерація пройшла через її ефір.

Ініціати-ва Романа Кальмука зробила те, що не робить закон. На жаль, комусь це не сподобалося і було спущене штучне банкрутство.

— **Яким чином ви прощтовхуєте український продукт?**

— Музикант не повинен тицяти свої диски по усіх станціях і конторах. Він дає їх у наш та інші сервісні центри, а ми запускаємо продукт у світ, рецензуємо його. Обслуговуємо 75% радіостанцій країни. І якщо власники тих станцій кажуть, що немає вітчизняного продукту — вони лукавлять. До того ж дається продукт безкоштовно.

Нещодавно *Росава* презентувала свій диск.

МУЗИЧНА КУЛЬТУРА: ПРОЦЕС ПІШОВ

Це — культура і сучасна цивілізаційна хвиля.

— **Що ж нам так заважає нормально презентувати свою музику?**

— Не створене відповідне інформаційне поле. Вмикаємо телевизор — *Руки вєєрх*, радіо — *В-2*, йдемо на концерт — *Філя Кіркоров*. Так і складається думка, що нема свого. А економіка? Вивозиться з України капітал. Щоб потрапити на український канал, музиканту треба їхати в Москву, тусуватися по клубах, засвітитися, тоді в російській ефір потрапляє безкоштовно, а ходовий в Росії продукт наші шоумени ставлять без питань. Прямим же шляхом наші канали вимагають за прем'єрну прокрутку кліпа мінімум 500 доларів, за наступні — по 100, натомість російських "звезд" крутять безкоштовно.

— **Чим аргументується така "політика"?**

— Мовляв, російське — популярніше і дає рейтинг програмі, каналу... Рейтингові висновки насправді хибні — немає ж окремих каналів для російської та української музики. Говорю тут про мовну ознаку продукту. Так, *Наталку Могилевську*, що видає чужу нам пісню, не вважаю українською співачкою.

— **Кого ж вважаєш нашими?**

— Багато своїх. Та сама *Росава*, *ТНМ Конго*, *Тартак*, *Марійка Бурмака*, рок-гурт *ДАТ*, рівненський рокобіли *От вінта*, усіх не назвеш. Часто своїх шляк трапляє від палок у колеса. *Мертвий півень* зарився у Львові. Скрізь кажуть: не формат, не формат... У *ТНМ Конго* останній альбом називається "Не формат", так дістало це тупе, совкове поняття. Натомість у Москві співати українською модно. Платять го-

норари, всюди запрошують. *Океан Ельзи* і *ВВ* пробрили наш ефір через ту Москву. *Оксана Білозір*, яка почала працювати в рок-поп стилістиці, випустила свій хіт "Лелеки" саме там, там він буде й розкручуватися.

— **Кого би ти з молодих музикантів викремив?**

— Сучасна українська музика стоїть набагато вище за способом мислення, ніж східноєвропейська загалом, не говорячи про московську. Часто не має можливості творчий задум технічно втілити. Зрештою, *Мумі Троль* чи *Земфіра* записуються чи зводяться у тому ж Лондоні. Це — недешево. Ані Лорак на одну пісню ви-

МУЗИЧНА КУЛЬТУРА: ПРОЦЕС ПІШОВ

тратила 15 тисяч доларів.

— **Який же спосіб мислення нашої музики?**

— Його визначив західний світогляд. Древня культура затягує світ. *Катя Чілі* за кордоном стає культовою, *Дедкенданс* черпає свою популярність з етніки нашого коріння. Автентика сьогодні модна в усіх музичних стилях. І хоча Ірландія має кілька мільйонів населення, її автентика ставить націю в найрозвинутіші. Світові гранди використовують ці джерела: *Кренберіс*, *Конер*, *Ю-2*. Команди *Енія* або *Кленер* навіть не бачать потреби у великій дозі сучасного аранжування етніки. Електронна музика постійно використовує семпли з Близького Сходу, Африки... Тут на вершині — *Діп форест*, попсова *Інієма*. Україна може багато що спродукувати. Тільки не варто плутати музичну етніку зі штучною радянською шароварщиною. Кожний край має свої традиції: Галичина, Слобожанщина, Придніпров'я, Причорномор'я.

Є проект "Еутерпа", який ведуть *Скрябін*, *Юлія Лорд*, *Нічлава*. Використовується етнографіка Яворівщини (Львівська область). Ним вже цікавляться західні провідні фірми звукозапису. *Катя Чілі* рік тому була в Едінбурзі на фолк-фестивалі, котрий організовує *Пітер Гебріел*. Можливо, під лейблом Пітера "Piel уолт м'юзік" вдасться видати кілька цікавих наших етнічних проектів.

— **Ти — один із організаторів тернопільського "Нівроку"...**

— Так. Фестиваль стоїть на двох стовпах: альтернатива і україномовність. Цього року святкували десятиріччя. Перший етап уже про-

ходив у Луцьку. Зібралася класна підбірка української модернової музики. Немає хед-лайнерів — виключно нові молоді імена. Скажемо, рок-попсова *Крихітка Цахес* (Саша Кольцова — провідна), *Димна суміш*, арт-готік-рокова формація *Оркестр Янки Козир*, у цілому — 20 команд. Про себе уже сказали тернопільські проекти *Ті, що падають вгору* та *Птаха-проджект*, цікава хард-хорова *Квадреджесіма*.

— **Чи реальний зараз український диско-проект?**

— Передбачається, що в наступному році вийде "Козак-диско" — народні пісні, покладені на диско-ритм. Насправді таких речей майже немає. Під іншим кутом зору — у нас викривлена танцювальна культура. Звикли танцювати по-совковому тільки під упца-упца. А в західних клубах танцюють під усе. У трансових — під транс, у диско-клубах — відповідно, у бард-клубах збираються і рокові команди. Культові команди грають там, і не дивно, коли шістдесятирічна пані витанцює під *Оазис* лицем в лице. У нас такі речі не проходять. Є такі одиничні клуби, як "Лялька" у Львові.

— **Де танцюють під альтернативу і їдять сало в шоколаді...**

— Так. Безумовно, треба продукувати українську диско-музику, з іншого боку — міняти споживачку думку. Знаю у Києві *Бригаду Нензу* (з Червоноградщини) — постійно робить стильні екстравагантні вечірки. Альтернатива, електронна музика, діджеї, котрі грають на платформах... Процес пішов.

● Сторінки підготував

ЧОБОТАРІ БЕЗ ЧОБІТ — КРИМІНАЛЬНА ІСТОРІЯ НЕ БЕЗ МОРАЛІ

Закінчення.
Початок у числах 36, 38 за 2001 рік

Те, що ми впродовж п'яти років і до сьогоднішнього дня спостерігаємо в акціонерному товаристві "Славутич" — це типовий зріз явища, яке є характерним для всієї сфери виробництва в Україні, а саме: намагання все тієї ж скорумпованої комуністичної номенклатури тихою сапою прибрати до своїх хижих рук колективне майно трудящих. А щоб реалізувати цей намір, треба усунути законних власників за допомогою кримінальних елементів.

6. ХТО ОСНОВНИЙ ФІГУРАНТ?

Карну справу за звинуваченням колишнього "президента" АТ "Славутич", яка "потягла" на кільканадцять томів, уже розглянуто в судовому процесі і фігурант отримав термін ув'язнення.

Проте, чи засуджений Р. Папаян є насправді основним фігурантом в широкомасштабній, системній афері (або, якщо хочете, системі афер), до якої було втягнуто також і АТ "Славутич"? Чи міг би він так відверто і нахабно вдаватися до численних порушень закону, якби він і його "сотовариші-подельники" не мали надійного прикриття згори, тобто, кримінально-реформаторськи висловлюючись, — "да-ху" над собою?

Причому, даху дуже потужного. Настільки потужного, що суддя М. Новиков зі столичного Арбітражного суду долучив до справи про банкрутство "Славутича" претензії, котрі не тільки вочевидь виссані з пальця, а й прямо суперечать українському законодавству.

Судить самі. Вже після того, як новообране правління АТ встановило повну картину шахрайства, склало список усіх кредиторів і кредиторів, а слідство у справі Р. Папаяна наближалося до кінця, на сцені подій з'являється партнер Р. Папаяна з Санкт-Петербурга А. Хачикян, який вимагає від "Славутича" 1,9 млн. грн. вигаданого боргу, додавши до "боргу" пеню в розмірі 180 %! До цих претензій додається ціла тека сфальсифікованих документів.

А через тиждень по тому, як арбітражний суддя М. Новиков з дивовижною оперативністю прийняв ці документи до справи про банкрутство "Славутича" (того ж дня, як їх зареєстровано в канцелярії суду), у тому-таки Арбітражному суді з'являється представник Санкт-Петербурзького ТОВ "Золотий Хрест" О. В. Муравйов, який на додаток до вищезазначеного шахрайського пакету "документів" подає судді М. Новикову ще й таке цікаве пояснення:

"...був укладений договір № 35 від 22 серпня 1996 року, зобов'язання по якому АТ "Славутич" виконало не повністю та неналежним чином. Сторони зазначеного договору знаходяться в країнах, які дотримуються Угоди про порядок вирішення спорів, пов'язаних зі здійсненні господарської діяльності, підписаної 20 березня 1992 року країнами-членами СНД. Ст. 11 п. "е" зазначеної Угоди передбачено, що права та обов'язки сторін можуть визначатися угодою сторін і мати пріоритет перед національним законодавством" (виділення моє — **Є. Г.**).

Хотілося б з цього приводу ще раз запитати наших доблесних законодавців, чи знають вони про те, що арбітражні суди нашої держави приймають до розгляду претензії з Росії до суб'єктів нашого господарювання на суми в мільйони доларів, з посиланням на наддержавні юридичні норми, прийняті у Москві майже десять років тому, тобто через три місяці після того, як український народ проголосував на референдумі за свою незалежність?!

Чи не бачимо в діяльності судів і суддів слід того самого "даху", який забезпечує діяльність папаянів? І чи не вмовач у цю важливу справу свого пальця наш гарант, якщо по всій Україні, практично в кожному акціонерному товаристві, під пильним поглядом відповідного державного адміністратора так само працює під "дахом" свій фігурант?

А тому не тільки на сумному досвіді одного "Славутича" можна написати посібник з кучмономіки під назвою "Методи створення і збагачення нової криміналізованої еліти в процесі державного шахраювання під гаслами економічного реформування."

7. СПРАВА РЯТУВАННЯ ПОТОПАЮЧИХ...

Ніхто не потопав. Бо тоді, у 1999 році, справи на фабриці розвивалися загалом позитивно.

Незважаючи на те, що владно-адміністративна сторона, замість того, щоб допомагати акціонерам, періодично викидала на арену цього "цирку" нові "номери", виробництво потихеньку функцінувало за рахунок розвитку малих підприємств, які виготовляли гарне взуття, а правління "Славутича" поступово розраховувалося з боргами.

Час від часу різні державні органи і установи намагалися "причепитися" до діяльності фабрики, але правління АТ діяло відкрито і прозоро, у повній згоді із призначеною державними адміністраторами ліквідаційною комісією і згідно із законом. Це була нелегка, нудотна, невдячна робота, в якій влада завжди має перевагу. Акціонери оспорювали безпідставні кредиторські вимоги, повертали на фабрику дебіторські борги, ремонтували будівлі і комунікації.

Коли навесні 1999 року акціонери підбили попередній баланс, виявилось, що залишок боргу на суму 384,8 тис. грн. (у тому числі 205,8 тис. грн. несплаченої зарплати) повністю перекривається часткою активів фабрики: 104 тис. грн. на розрахунковому рахунку, 24 000 пар взуття на суму понад 300 тис. грн., 16 тонн продуктів харчування на складі.

Отаким "банкрут". Тобто насправді не було ніякого банкрутства. Було лише велике бажання чиновників-кучмістів прибрати до своїх загребущих рук ласий шматок власності трудящих.

А "Славутич" усе-таки живе!

Протягом двох років офіційного банкрутства підприємства правління АТ зберегло в робочому стані виробництво, всю навколови-робничу та соціальну інфраструктуру фабрики і станом на березень 2000 року було у повній готовності до введення підприємства у повноцінний режим, перша черга якого на 600 робочих місць лише чекала слушного моменту.

Для цього треба було тільки завершити деякі формальності ліквідаційної комісії й отримати кредит під обігові кошти. Уже й замовники були, котрі чекали на підписання контракту для виготовлення перших партій взуття.

Спливав час. Правління борсалось в судово-арбітражних тенетах влади, а рядові акціонери — особливо люди старшого віку — інколи навідувалися на фабрику: "Коли ми вже почнемо працювати? Жити немає за що!"

Люди не розуміли ситуації: "Як же це так? Ми перемогли на зборах, ми хочемо працювати, є робочі місця, є покупці нашої продукції, а

фабрика простоє!"

Люди не розуміли, чому це, згідно із Законом "Про банкрутство", не голова правління АТ, а голова ліквідаційної комісії (сама назва якої вочевидь є абсурдною, бо про яку ліквідацію тут може йти мова?!) має підписувати заяву про матеріальну допомогу, наприклад, на похорон ветерана фабрики, та ще й за рішенням зборів кредиторів, з якими вже фабрика повністю розрахувалася?

Раптом (знову раптом?) наша доблесна Верховна Рада приймає Закон — а гарант під-

Валентина Кантур — голова правління АТ "Славутич"

писує без жодного вето — "Про відновлення платоспроможності підприємств" (фактично новий закон про банкрутство). Здавалося б, за назвою закону, його мета збігається з метою акціонерів. Причому, цієї мети вже практично досягнуто, адже платоспроможність "Славутича" відновлено, треба закривати процес банкрутства заключним ліквідаційним балансом і пускати підприємство в нормальну експлуатацію.

Аж, ні! Бо в новому законі передбачено, що керівником підприємства-банкрута при-

значається арбітражний керуючий (керуючий від імені і за дорученням державних адміністраторів) — такий собі князь-монополіст, який автоматично звільняє керівництво підприємства, тобто, по суті, ліквідує правління АТ, а отже, і саме АТ.

8. ЧИ ТІЛЬКИ СОВЕЦЬКА МЕНТАЛЬНІСТЬ ПРИЧИНОЮ?

Слово ментальність означає спосіб мислення. А спосіб мислення і структура мислення залежать не тільки від освіти та інформованості конкретної людини, а й від її генетичної спадковості й емоційного життєвого досвіду — у кого було чого більше: радості чи горя.

Генетика? Відомо, яка може бути генетика після голодоморів, відстрілів кращих особистостей та нужденного життя цілого народу впродовж кількох поколінь. Радість? Звідки їй узятися, коли й зараз, після епохи "залізної завіси" і постійного підкагешного страху, люди все ще бояться чиновника і готові віддати йому останнє у вигляді хабара, аби він лише "допоміг".

Громадянам України дуже бракує почуття власної гідності й самоповаги, а звідси й бракує справжньої поваги до тих, хто на це заслуговує. Замість самопринизливого запобігання перед хамми, давно треба набратися шляхетної поваги до себе і презирства до тих, хто живе брехнею і лицемірством. Бо тільки за таких умов може існувати справжній патріотизм і тільки тоді Україна може зберегти незалежність.

На жаль, істина про нікчемність переляканого й бездумного народу добре відома владним адміністраторам і їхньому олігархічному оточенню. Добре відомо, що надурити можна тільки слабаків, тільки тих, хто сам дасть себе надурити.

Тому, коли стало відомо, що фабрика, яка перебуває в центрі столиці у прекрасному ро-

бочому стані, звільнилася від боргів і готова хоч зараз почати працювати, але тільки штучно утримується в невизначеності шляхом владної еквілібристики, з'явилися "інвестори". Тобто перекупники акцій.

Власне, вони "з'явилися" цілком організовано. Маючи на руках повний список акціонерів з адресами й телефонами (звідки їм цей список узяти,

як не від самих владних адміністраторів і, як усі розуміють, не за порожнім конвертом), вони протягом кількох днів святкування Дня Незалежності об'їхали домівки акціонерів і за безцінь купили майже 25 % акцій АТ "Славутич" (тобто папірців на право володіння акціями).

При номінальній ціні акції 13 грн., "інвестори" купували (бо люди продавали) спочатку по 1–2 грн. Протягом двох місяців ціна на акцію піднялася до 4–5 грн. Аж тут з'явилася ще одна група "інвесторів"-конкурентів, які запропонували за великі пакети 400–800 акцій по

7 грн. за штуку. Ажіотаж! Народ бігав від одного офісу до другого, щоразу, як ціна скупки піднімалася в одному з них на 30–50 копійок.

А щоб цей процес відбувався активніше і акціонери не дуже замислювалися про своє майбутнє, "інвестори" увійшли у відповідний контакт з податковою адміністрацією і "Київ-енерго", пропонуючи (питання винагороди ми тут розглядати не будемо), щоб ці організації подали клопотання до суду про якнайшоріше переведення АТ на "банкрутування" за новим законом. А це означає: усунути правління, призначити арбітражного керуючого, який не переймається інтересами колективу акціонерів.

Для більшої ясності ними одразу було запропоновано на посаду арбітражного керуючого відповідну особу — пана Некрилова, молодого чоловіка 25–27 років, який був присутній на засіданні Господарського суду.

Суд так поспішав, що вирішив не на користь "Славутича", не зважаючи навіть на те, що справа перебуває на розгляді у Вищому Арбітражному Суді України.

Офіційно вважається, що акції скуповує "Фортіс ЛТД, штат Нью-Джерсі". Звичайно, скупка відбувається через брокерів, але подіють, що за цим стоїть відомий російськоорієнтований концерн "Індустріальний Союз Донбасу", один із засновників якого нещодавно був призначений Л. Кучмою на посаду міністра енергетики.

ЗАМІСТЬ ЕПІЛОГУ

Станом на кінець року "Фортіс" скупив 32 % акцій "Славутича". Ще раніше, коли цей процес тільки починав набирати ознак ланцюгової реакції, правління АТ намагалося протидіяти, закликаючи людей не продавати свого права на майно, водночас залучаючи до скупки акцій вартих довіри спонсорів і партнерів. Тоді підприємства-орендатори спромоглися купити до 3 % акцій (у виробничників усі гроші в обороті, немає вільних), інша виробнича фірма — 10 %.

Згодом з'явився ще один альтернативний покупець, який протягом двох тижнів піднімав ціну скупки з 8 до 20 грн. і, таким чином, набрав пакет 26 % акцій. На цій стадії багато хто з акціонерів фабрики вигідно продав свої папери (бо вище від номіналу, а отже, вже немовби й з дивідендами), отримавши по 8–12 тис. грн.

Хоча, звичайно, разом зі своїм правом на майно, люди продали фактично не тільки своє право на завтрашній день, а й свої робочі місця на день сьогоднішній.

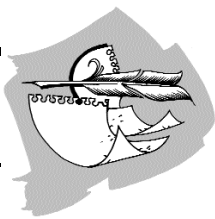
Нині члени правління АТ "Славутич" завершують "ліквідаційні" справи і в теперішній ситуації дуже сумніваються, що фабрика коли-небудь виготовлятиме взуття: "Ось тепер прийде новий хазяїн..."

Ця історія ще не має кінця. Як не має кінця день, який продовжується з кожним новим ранком завтра.

Отже, якогось завтра ми вам ще розповімо про те, що вам знову придумав влада, яка досить ефективно бореться проти свого народу. А поки що мене бентежить інше: чи відповідатиме колись за це все наш гарант?

Чи може справа не дійде до відповідальності, а натомість, за такою самою технологією надурювання, державні адміністратори, які явно працюють в імперських інтересах Росії, встигнуть забрати у народу все його майно? Чи тоді існуватиме незалежна Україна?

● **Євген ГОЛИБАРД**
Фото **Володимира ЩЕРБИНИ**

Комісар Хома Неживий прагне перемоги над куркульським світоглядом Івана Івановича. Половець із ідеологічних мотивів не хоче зайняти посаду головного каламаря. Теофіл Попідтиненко перший у Малополовецькому зрозумів суть марксистсько-ленінської ідеології: пролетаріат не повинен стидатися торб!

Комісар Хома наказав фурманові не приїздити до нього вранці.

Тяжкі думи нагнули його голову долі, й для того, аби розібратися в плетиві тих думок, потрібен був вільний час, щоб не зустрічатися з людьми, щоб їхні голоси не перебаранчали тій внутрішній розмові, що звучала в ньому.

Коли йдеш до ревкому пішки, дорогою мало кого й зустрінеш. Ховаються... І думається, думається — про вселюдське щастя в комуні, про те, скільки ворогів у комуні й що з ними робити. Чи, може, їх усіх, як каже нова "свята трійця..." км!.. Але ж дуже багато не перебаранчали тій внутрішній розмові, що звучала в ньому.

Але чорт, що сидів на ньому, мабуть, чув Хомині думки й, лагідно давши йому ляпаса, наставляв — найлегше, мовляв, жити, Хомо Неживий, це — дотримуватися партійної клятви, робити те, що скажуть тобі зверхники, тоді ти ні за що не будеш відповідати й станеш навіть щасливим з того, що підкоряєшся чужій волі, як будуть щасливі й ті, кому ти так само перекажеш ту волю, через те, що нижчі за тебе передадуть ту волю нижчим і меншим. Отож буде мовби ланцюг єдиної великої волі.

— А як партії не стане? — засумнівався Хома.

— Партія била, єсть, партія всегда будіт єсть! — розгнівався Хомин ідеолог. — І пильно придивляйся, який знак подасть тобі партійна пророчиця, бо вона з самого народження вивищується над тобою. Адже товаришка Алла Беляєва належить до нового обраного народу й за цією ознакою буде для тебе священиком-левитом. І досить уже тобі гратися в націонал-комунізм!

Так учив-повчав бідного Хому його ідейний керівник, що запрягся Сатані привести цю простецьку душу до світлого майбутнього в शेолі.

Хомина душа знову жадала боротьби. Звичайно, з ворогами комуні. Але не з дурними, як-от багаті та горлаті Масли, а з такими, як бідна, але не свідомо свого соціального стану пророчиця Секлетина чи Іван Половець, що, безперечно, затаїв ненависть до совєцької влади за справедливий покару його сина та батька.

Нехай хоч словесна, а сутичка з таким розумним ворогом, може, підбадьорить його, Хому, який після губерньської партійної конференції занепавав духом.

І хоч він був свідомий своєї влади й революційної правоти, проте, перш ніж зайти до Половцевої хати, відчув себе мовби роздягненим, що стоїть на березі сірої листопадової річки, вкритої дрібною хвилькою, яка скидається на бляшану тертушку. Зловив себе на думці, що ось-ось затремтить усім тілом і ухне.

— Гм! — сказав він і перекинув ногу через перелаз.

Половці собак не тримали й ніхто на нього не покотився, тільки здоровий сірий кіт, якого викинули з хати за якусь провину, бокком поступившись йому дорогою, спочатку дзвінко вереснуло, а відтак хрипко зашипів, і затим згинці, так само бокаса, югнув до сіней.

Хомин ідейний керівник радісно замолотив свого жеребця ратицями.

— Наш-ша пабеда, і враг біжит, біжит, біжит! — проспівав ворог роду людського.

— Ти ж міне ни дискридитіруй перед куркуляками, — лагідно попросив Хома чорта. — Я ж буду сражатця з ними до кінця!

— Ладна, хахол, сражайся с ими за нашу общаю родіну Росеюшку, как я сражаюс!

Одвірок був низький і Хома, оберігаючи свого ліпшого друга, аж склався в животі, входячи до хати. Зирнув на лаву. Там усе ще стояла розкрита труна. Віко лежало на долівці, мусить бути, хтось спав у домовині й ще не встигли її накрити.

— Ви тут спите? — кивнув Хома великим пальцем.

— Авжеж, — закивав головою Іван Іванович. — Здрастуйте, здрастуйте!

— Та вже добридень, — буркнув Хома й сів на лаву під образом Миколи Чудотворця. Але одразу й підхопився, бо чорт боляче потяг його догори за носа, а затим замолотив по боках, як коняку.

"Ізвеняй, товаришу, — подумки сказав

Хома до чорта, й не знав, як йому вже й стати, щоб не образити антирелігійні почуття свого ідейного спільника. — Ти уш сам покажи міне верне направленіє".

Проте чорт примушував його крутитися, бо образів у Половців було чималенько. Врешті ідеолог трохи заспокоївся, пересівши на ліве Хомине плече так, щоб той прикривав його від святощів своєю поstattтю.

— Стой і ні падставляй міня пад удар! Ні то лішу тібя мужской гордасті!

"Я постараюся, товаришу нечистий!" — подумки пообіцяв йому Хома.

— Та й чого це ви, Половцю, спите в труні, а не з законною жоною? А вона ще — гм!.. — сказав вголос, відставив ногу й похитав носком чобота.

— А на що це ви натякаєте? — й собі запитала Хому господиня.

— А на те вкотре намікаю, щоб твій труну прибрав із хати та не лякав людей. Ніби тут і справді мертві.

— Неживі? — й собі натякнула Югина. — Чи нас ви вже залякуєте мертвими?

— Не агітуй! — суворо протяг комісар.

І Югина замовкла. Підказав Хомі його ідейний зверхник заповітне слово, що заціплює роти пашекуватим. А Хома вже передав те слово в спадок своїм партійним товаришам у першому, другому й третьому поколіннях.

Але тоді ще не всі розуміли

Віктор МІНЯЙЛО

РОЗДІЛ 3 РОМАНУ «ВІЧНИЙ ІВАН»

страшну силу цих двох слів — "не агітуй", тож Іван Іванович, хоч і дуже обережно, щоб не дратувати народну владу, мовив лагідно:

— А нема, Хомо Пудовичу, такого декрету, щоб труну, яку я собі змайстрував, та тримати, ну, скажімо, в погребі чи в свинюшнику. Й нема такого закону, щоб забороняв спочивати в труні. На те й совєцька влада, щоб кожен мав собі напохваті труну! Бо за царату навіть багатий не міг наперед запасати собі труну!

— Ох, і зловредний ти, Половцю! Навіть коли ти й хвалиш совєцьку владу, то й тоді треба тримати наган напохваті!

— Не розумію я, Хомо Пудовичу, чого ви од мене хочете. Відняли батька, й синові білі кісточки десь дощі полошуть, відбрали б і останній кусень хліба, й навіть мене, найстаршого тепер у роду, хтіли б загнати в землю без труни!

— А й справді, не розумієш ти нас. Бо ми, комуністи, добра тобі хочемо. Навіть караючи тебе, куркуляку, ми думаємо про вселюдське добро. А караємо тому, що ти своєю поведінкою відбиваєш людей від комуні! А комуна — та ти знаєш, яке це діло?! Це така радість, таке щастя, що якби навіть увесь люд поліг, то було б не даремно, бо ті, що зостануться, будуть нарівні з вашим Богом, такі вони будуть чисті, як перемиті! Й вони знов заселять землю новими прегарними людьми. Та не будуть ховатися зі своїм хлібом — він буде обчий. І не будуть у ліси тікати від рідної влади в "зелені", та всі будуть думати одну правильну думку — про сіцілізм та комунізм, та любити нашу совєцьку владу, нашу Росею!

— Боюсь я комуні, — безрадісно сказав Іван Іванович. — І щастя вселюдського остерігаюся. Та хочу я, аби не тривожили моєї дружини, та сина, нещасного штунду, та ще одного — каліку, та невісток, та внуків!

— Та без комуні не будуть вони жити. Бо комуна — то є, сказано, щастя! А ти, мати твою в обшмуглянну обмотку, не хочеш добра не тільки всевітньому пролетар'ятові, а й своїй хатній малій буржуазії! А ми ж даємо тобі, нашому ворогові, право жити на землі, та ще й дихати з нами одним воздухом! А могли б і закрутити той крантик, що воздух пускає... Щоб ти дихнув кілька разів кризь мотузку, та й вивалив язика... Та щоб тобі легені розірвало без того воздуху!..

— Як гарно ви це знаєте... — задумливо сказав Іван Іванович.

— Комуніст, — така вже його служба, повинен знати, як людям жити і як помирати... й кому жити, й кому помирати... Бо це й у вашому Святому Письмі сказано... що грішники будуть понищені...

— Ох, як мені стра-а-ашно!.. — захитався Половець з боку на бік.

— От, значить, я й переміг тебе в нашій клясовій боротьбі — бо ти, мати твою в солдатській лазні, боїшся мене!.. А ще хтів я доброті тобі вчинити. Прийшла, значить, вказівка з повіту, щоб трохи розвантажити волосних ревкомів та влаштувати у волосних селах свої сільські ревкоми. Я вже обміркував, кого поставити малополовецьким сільським рев-

— Ходіть, люди добрі, до мого замістителя Туфіля Кіндратовича в монопольку.

Люди непорозуміло кліпали, бо ніяк не вкладалося в голову, щоб жебрак Теофіл мав собі не тільки торбу, а й батька.

— Ну, мати же твою в стару онучу, — крили колишні фронтовики, перейнявши партійну лайку в Хоми, — та мене, хазяїна, ніхто на кутку не кличе по батькові, а тут старець так величається!..

— А так і тра! — припечатував свою мову Неживий, стукаючи кулаком по столі, — сказано ж бо в нашому новому Святому Письмі, — воздайте, мовляв, всякую шану пролетар'ятові!..

Отак, допитавшись про все, пішов Іван Іванович до монопольки.

Застав там саму тільки пророчицю Секлетину, призначену в сільревком писарем.

Дуже охайна була стара дівка, тож приміщення мало свіжий і чистий вигляд. І хоч і не полюбляв Іван Іванович Секлету, однак подумав: "А недаремно ж панотець призначив її проскурницею!"

Дівка підвела очі від паперу, котрий старанно виписувала, висопивши кінчик язика, забачила свого сусіда, всміхнулася і, не чекаючи привітання, повідомила:

— А Туфіль Кіндратович ще спочивають.

— Та й доки ж йому спочивати — сонце вже ген-ген де!

— Вони тепера керівник, то щоб люди поважали, не тра квалитись.

Іван Іванович насупився: "А ще накинула його нам у куми!"

Мов почувши його думки, Секлетина напорочила.

— ...І царство його буде довгим, але не вічним. І кінчиться воно, коли Хрест Господній здолає сатанинську зізду!..

— Гм, гм!.. — Іван Іванович роззирнувся. На прилавку монопольки, який люди, за старою звичкою, називали шинквасом, стояли в ряд торби різного розміру, починаючи з більшого, на яких було написано: "Торба на партію", "Торба на государство", "Торба на приводящих в ісполненіє", "Торба на комсомол", "Торба на борців за світову революцію", "Торба на нещасних негрів", "Торба на самообкладання" і ще якісь — Іван Іванович не розібрав.

— Оце вже найбільша новина, — покрутив він головою.

— "Подайте, не минайте", — самими очима всміхнулася пророчиця. — Як хто поткнеться, так і давай внесок до торби. Це Туфіль Кіндратович придумали. Так вони й казали Хомі Пудовичу, — не можу, мовляв, без торб, торба, сказати б, або смерть!.. Хома Пудович дуже хвалив Туфіля Кіндратовича й казав відповідально — пролетар'ятові нема чого стидатися торб, бо, мовляв, і слово це означає бідаків, які не мають нічого, крім торб. І ще сказав, — це, мовляв, правильно, що торбу для партії поставили найбільшу, бо вона, наша партія, дбає про те, щоб усі були з торбами. Й сказав, щоб поставили ще торбу для якоїсь приспілки. А що воно таке, то він ще не знає і чекає вказівки з повіту.

— І це ви вдвох із Теофілом справляєтесь... з усіма тими торбами?

— Ще в нас робить Тодоська Невмивана, Туфільова жона. Підмітає підлогу, ходить кликати на розправу й випорочне торби. Не знаю, куди вона те все носить... Це, мусить бути, державна таємниця... Тільки недовго вона працюватиме, бо незабаром у неї настатане декретне — це вона має привести дитя для пролетар'яту. Туфіль Кіндратович дуже пишанються — ми, мовляв, із Тодоською вступнули дитину незгірш за буржуїв. Ну, а за пролетар'ят кажуть, що він буде вічно, а багатих кровопивців не буде. Й що ми, мовляв, зробимо пролетарями всіх, для цього й революцію зчинили!..

— Ну, а як ви на це дивитесь?

— ...І порушать хрести з Господніх храмів, і буде плач і скрегіт зубовний, і настануть глади страшні, й вимре мало не половина землі української, і гряде побоїсько велике, й укриється земля трупом і череп'ям, і все те триватиме доти, аж поки знову воздвигнуться золоті хрести на оновлених храмах, і зригне тоді земля сатанинське кодро в тартарари!

— Амінь, — сказав Іван Іванович. Але від того йому легше не стало. Бо в пророцтва збудливих старих дівок не вірив...

«ТИ — УЧЕНЬ ЛИСЕНКА...»

музею вдячні родичі Левка Миколайовича, — прилучається до розмови Іван Ількович. — Ревуцькі належали до широко освічених людей. Впродовж багатьох років Микола Гаврилович був попечителем Іржавецької сільської школи, дуже

любив літературу і мистецтво. Разом з Олександром Дмитрівною він прищеплював своїм синам любов і повагу до праці, до людей. В домі Ревуцьких часто лунали українські народні пісні.

— **Коріння Ревуцьких — глибоке, крона розлога, козацького роду...**

— До речі, з Левком Миколайовичем я спілкувався майже 30 років. Неодноразово бував у його затишній київській квартирі. Він також приїздив сюди, в Іржавець, не забував отчого дому. І обов'язково заходив у Будинок культури, де я працював директором. Усім цікавився, уважно слухав. Словом, мила людина. З селянами був, як кажуть, на одній нозі. Заворожував їх своєю посмішкою у сиві козацькі вуса.

— **У 9-му томі Української радянської енциклопедії на 312-й сторінці розповідається про трьох Ревуцьких — Дмитра, Левка і його сина Євгена. А ще є й четвертий Ревуцький, Валеріан, спасибі, ви гарно представили його в експозиції.**

— На жаль, це славне ім'я майже невідоме широкому загалу України. Валеріан — син фольклориста, літературознавця, одного з основоположників українського музикознавства Дмитра Ревуцького. До речі, йому 5 квітня 2001 року виповнилося 120 років від дня народження. На 8 років старший рідного брата Левка.

Валеріан Дмитрович — дійсний член зарубіжних академій. Професор, лауреат міжнародних премій і Всеукраїнської імені Івана Котляревського, автор цілої низки книг, значну частину яких подарував нашому музею. Це, зокрема, такі: «В орбіті світового театру», «Нескорені березільці — Йосип Гірняк і Олімпія Добровольська», «Віра Левицька: життя і сцена», «П'ять великих акторів української сцени», «По обрію життя. Спогади». Тут цікаво розповідається про Марка Кропивницького, Ганну Затиркевич-Карпинську, Миколу Садовського, Марію Заньковецьку, Панаса Саксаганського. А на цій ось полиці твори унікальні: «Лесь Курбас: у театральній діяльності, в оцінці сучасників», «Лесь Курбас і його доба». Всі ці книги по-

бачили світ за кордоном — у Парижі, Нью-Йорку, Торонто.

— **А народився пан Валеріан Ревуцький в Іржавці...**

— Так. 14 червня 1911 року. Отже, 91-й вже пішов. Вищу театральну освіту славний син України отримав у Москві. Потім працював викладачем історії світового театру у Львові. З 1951 року мешкає у Канаді, яка стала для нього другою батьківщиною. У місті Ванкувері, де компактно проживають українці. Валеріан Дмитрович неодноразово бував на своїй маленькій батьківщині, у селі Іржавець. Коли вперше завітав сюди, то цілував рідну землю. Десь, мабуть, років 5 тому разом із ним, його дружиною Валентиною, Євгеном та їхніми онуками я їздив у Прилуки на урочисте відкриття меморіальних дошок Левку і Дмитру Ревуцьким. Ці дошки встановлені в центрі міста — на приміщенні гімназії № 1, в якій колись навчалися брати. Скажу ще про Євгена Львовича Ревуцького — щирсердечну людину. Характер у нього золотий, такий же, як у батька. Лагідний, відвертий, доброзичливий. Спасибі йому, багато експонатів, сімейних реліквій він подарував музеєві. Пан Євген — професор, доктор медичних наук, лауреат національної премії України імені Тараса Шевченка, автор десятка наукових праць.

— **Та, безумовно, найвидатніша з видатних постатей Ревуцьких — Левко. Оглядаючи експозицію, поринаєш у світ композитора, де панують музика, творчість, щедрість.**

— Тут багато фотознімків, які зробив сам композитор. Книжки, ноти Петра Чайковського, Миколи Ли-

ську діяльність він залюбки поєднував із педагогічною.

Після визволення України від фашистів Левко Ревуцький повертається в Київ з Ташкента і стає головою Спілки композиторів України. У повоєнний період створює низку творів, які примножили його славу. Разом з Борисом Лятошинським і Максимом Рильським здійснив редакцію незавершеної опери Миколи Лисенка «Тарас Бульба». Ця великомасштабна робота стала значним внеском митців у скарбницю національної культури.

Він здійснив понад 120 обробок, сольних і хорових. Робота над ними розкрила композиторові безмежні можливості розвитку національного мистецтва, національного в широкому розумінні, прямого використання народної мелодії як теми музичного твору. З-поміж перлин пісенної народної класики: «Чуєш, брате мій», «Рекрутська», «Солдатське поле», «Свято», «Ой, хмелю, мій хмелю», «Козак од'їжджає» тощо. Свіжістю, соковитістю сповнений цикл «Сонечко», куди увійшли веснянки, колискові, обрядові, ігрові та хороводні пісні. Вражає дивовижна фантазія і винахідливість композитора у трактуванні персонажів, чистота інтонацій дошки. Як сказав Максим Рильський про Левка Миколайовича: «Взявши пісню від народу, як алмаз її гранив».

— **Максим Рильський дуже шанобливо ставився до Левка Ревуцького. Їх єднала велика дружба.**

— Два велети духу, два корифеї національної культури, два її сурмачі. Ось, до речі, як звернувся поет до композитора на одному з його

ювілеїв:

*Ти учень Лисенка,
ти України син,
Але зрідні тобі
і мужній Бородин,
і глибокий Чайковського,
і світлий сум Шопена.
А скільки юнаків ти
вирядив у путь!
Як радує тебе,
що навкруги ростуть
Твої соратники,
як памолодь зелена.*

Анатолій ТУРКЕНЯ

МАНДРІВКА В НЕЗНАНЕ

ВІД РЕДАКЦІЇ

Очевидно, не всі наші читачі достеменно знають, що видатний український поет, патріарх нашої літератури Дмитро Григорович Білоус у 50—60-ті роки минулого століття керував літературним об'єднанням при видавництві “Молодь”. Звідти, як відомо, в українську літературу дружно йшла когорта шістдесятників. Про них нам обіцяє оповісти шановний Дмитро Григорович у наступних числах нашої газети. А сьогодні — своєрідний поетичний репортаж.

Команда лишалася юною в роки шістдесяті, коли плвли ми вітрильною шхуною, в незнане прийдешнє плвли.

Коли вечорами кошлатими збирались творчі й видавці, й між куртками і між бушлатами ще й блузок були комірці.

Ми слова шукали, покiрного законам і правди, й краси. І вітер пориву незмірного в тугі лопотів паруси.

Збиралися ми понеділками, ще й досі мені впам'ятку,

що це були не посиділки — дерзання на кожнім витку.

Стрічалися ми з генералами з Парнасу... Урок — не один... Ми слухали їх, замирали ми від образів, мовних перлин...

Увічнено навіть світлиною (недавно було чи давно): в метро ми спускались з Тичиною, коли будувалось воно...

Цікаво: писемною й усною в нас форма навчання була.

Була наша студія кузнею і Літінститутом була.

Ах, доля суденця вітрильного! Гойдало. Ще й град налітав. І вітер пориву всесильного тугі паруси напинав...

Із римами із окаянними справлялися ми вже тоді. І разом із нами, киянами, й приїжджі були молоді.

Був Гуцало Женя — із ніжинців, з Москви — орлекрилий Вінгран*.

3 Черкас — Симоненко. З Теліжинців наш Драч, круточолий Іван, Олійник, Тельнюк з Немировичем, з Одеси — Борис Нечерда, Підпалый, Томенко з Онковичем І Сом — парубоцька хода.

І Стус, непокірний Зоїлові, Орач, і Моруга, й Мовчан, Сингай, Забаштага з Браїлова, Василь Сідаренка, Каплан,

Холодний, Лодько, Коломієць, ще Кодру (румун), Литвинець, і Варда Євген (ассірієць), і Житник, і Бердник Олесь.

Олена Сазонівна** з “Молоді”, і Чередниченко, й Лупій, Сіренко й Засенко... Як жолуді, твердими були в градобій.

Тоді “з-за бугра”, “з того берега” почули ми про Самчука, Осьмачку і Юрія Шереха, Багряного й Маланюка...

Були в нас тоді одностудійці, дівчата — як бджілки в рою, вродливіці наші, розумниці — як мову любили свою! За рідне соромитись нічого, лепіли ви кожен наш звук. Тамарочко цвіт-Коломійчихо, Приходько, Гриненко, Кашук.

Молодші дівчаточка, любочки, що зовсім же юні були — Жиленко, Йовенко і Чубачка, й Скирда — як тепер розцвіли!

А все з дерзновень і зухвалостей.

Це ж наш “Ніж у сонці” стримить! Рве вітер розбурхано шквалистий, і грім грозовито гримить... Заняття іде. Як на лезі я, бо студію можуть закрити. Хрущова змістили. Й поезія вже в нас про нового звучить.

Чита Мозолевський: “По-прежньому дела по наклонной пойдут, когда и товарища Брежнева товарищем не назовут...” —

І ледве на гальмах спустили ми, але не було каяття. Для влади ми стали немилими і діло йшло до закриття.

Як радив Шевченко — учімося, стараймося думать, читать. “Любімося та й розійдімося!” — прощався я після занять.

Усі відзначалися шляхетністю, а студія — рідний наш дім. Я гордий своєю причетністю, що був за наставника їм.

І хочу сказати єдине я — що радощів звів земних. Щасливою чуюсь людиною: я вчив їх, я вчився у них.

● **Дмитро БІЛОУС**

* Вінгран, Сингай, Забаштага, Коломійчиха, Чубачка — так любовно, панібратськи називали одне одного студійці.

** Олена Лук'ячук — завідувач масового відділу видавництва.

Микола СОМ

ВИБИРАЛИ НЯНЮ УСМІШКА

У малюковій групі дитячого садочка “Самостійна Україна” по обіді настав сонний час. Се той час, коли всі няні засинають багатирським сном. Саме тоді щасливі дітки починають активно спілкуватися між собою: досхочу базікати, співати, сміятися, скавучати, мукати, хрюкати, кукурікати. Одне слово — заявляти про своє існування.

На середину спальні-усипальні виступає активіст першої малюкової групи Льова Сірий.

— Товариство! — радо вигукує Льова, старанно вимовляючи капосну букву “Р”. — Збори нашої групи оголошую відкритими. Тільки тихше, щоб ніхто раптово не почув, що ми вмієм говорити. Нехай наші недоріки думають, що ми ще безмовні, бездержавні. Отже, для ведення зборів треба обрати прези-

дію. Є пропозиція обрати до президії Маню Реву.

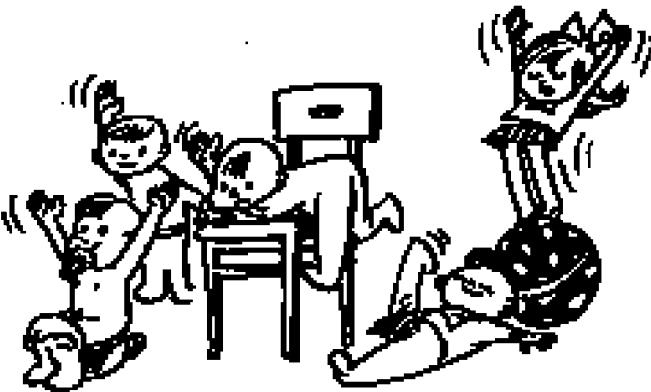
Ніхто не встиг навіть шморгнути носом, як Льова Сірий підкинув угору правицю і швидко вигукнув:

— Одногосно! Прошу до президії шановну панну Маню.

Маня Рева граціозно уможується на дитячий горщик, а Сірий натхненно просторікує:

— У часи демократизму і широкої гласності нам треба обрати нову няню. Стара нас не розуміє, не читає нам газет, не дбає про наше духовне зростання. Які будуть пропозиції?

Ощасливлена Маня Рева поривисто піднімається із дитячого горщика. На відміну од Льови Сірого вона ще слабо вимовляє букву “Р”, а тому хитрувато уникає слів із сею каверзною буквою.

— Колеги! — звертається Маня до одноповзункового товариства. — Я теж такої думки. Наша няня бездуховна, темна ще й двомовна. Сяка-така лайлива баба. Не вчасно міняє успіяні повзунки, не знає жодного анекдоту. Здається, не вміє читати. Ганьба! А тому я хочу, щоб нашою нянею була моя мама.

— А я не хочу! — вилазить із-під ліжка рудочубий вилупок Петко-невмиивака (негативний тип!). — Твоя мама серцеїдка. Вона одбила

дядю Шеву в нашої сусідки тітоньки Ганнусі. Ось чому я пропоную вибрати нашою нянею міліціонера дядю Костю.

— А я проти! — верещить із ліжка Синьйор Помідор, який замість руки піднімає довгу та кістляву ногу. — Дядя Костя несправдешній міліціонер. Він поганенький даїшник — той, кому дають на лапу. А свистить, неначе соловей-розбійник. Нещодавно він оштрафував мого папаню лиш за те, що

мій папаня переходив вулицю не впоперек, а вздовж.

— Тоді нехай нашою нянею буде моя бабуся Маруся, яка уміє грати на губній гармошці, — несміливо лепече якесь новеньке, кирпате створіння.

— Цить! — грізно викрикує Кузя Нупогоді — вірний друг і соратник Льови Сірого. — Ти не з нашої вулиці. А твоя бабуся — стара відьма. Вона обіцяла одірвати мені вуха.

Тут учинився такий галас, що не стало чути демократичної гласності. Угору полетіли повзунки та подушки.

— Борітеся-поборете!
— Все найкраще — дітям!
— Смерть капіталістам!
— Ганьба реформаторам!
— Слава Україні!

Раптом у коридорі дитсадка почулися солдатські кроки ще неперебраної няні.

— Браття мої! Друзі! — закричав із переляку Льова Сірий. — Ану замірть. Як говорить наш відомий демагог, телевізійний дід Панас: усі — у ліжечка. Хай баба Яга думає, що ми спимо... А збори для виборів нової няні перенесемо на завтра. Заодно ми виберемо собі ріднесеньких бать-

І МАДАМ ШАНЕЛЬ НА ДОДАЧУ...

Зараз всі щось розводять: той кактуси, той золотих (чи яких там?) рибок, той папужок, той канарок...

Як на мене, то найкраще розводити японців.

— Яких це... я-японців? Спра-авжніх?
— Та вже ж не яких. Тих, що ото в Японії живуть. Чув? Мацуяма, Фудзіяма, Окаяма, Фокусіма... Кюсю...
— Що-що? Яке... сюсю?
— Та не сюсю, а — Кюсю. Острів є в них такий — Кюсю.

— Сам ти... кюсю. Та ще й мацуяма з окаямою! Як це їх розводити, коли вони такі ж як і ми?!

— Не такі, а — кращі. Бо коли б вони були такі, як ми, то й не говорив би... Чув, що про них кажуть: японці не тільки добре живуть, а ще й добре працюють. І коли ми їх у себе нарозводимо, то вони в нас теж вкалуватимуть... е-е... працюватимуть, як на своїх островах. І швидко зроблять Україну такою ж багатю, як і їхня Японія. О! Торопаєш? Ми не лише з економічної кризи вийдемо, а відразу ж потрапимо в трійцю найпередовіших

країн світу: Японія, Україна... Ну, може, ще Америку впустимо, третьою буде.

— А коли у них не вийде?

— Ха! В Японії у японців вийшло, а на Україні не вийде? Де вони ще такі землі знайдуть, такі надра! Та в нас жменю борошенця сипни — макітра вареників вродить! Ні, для заможного життя нам тільки японців і не вис-тачає!

— Та це ж достобіса їх треба нарозводити.

— Немало. Але я все передбачив. Коли що, ми їм на допомогу, знаєш кого розведемо? Швейцарців. Кажуть, у своїй Швейцарії вони теж чудеса творять. Отой самий соціалізм, на якому в нас спіткнулися товариші, вони вже давним-давно збудували — без жодної трудової п'ятирічки, без жодної вказівки політбюро. І без отих самих... без КДБе... А ми що нарозводили за сімдесят з гаком? Не соціалізм, а самих лише комуністів. А хіба вони так працюватимуть, як ті японці та швейцарці?

— Стривай! А чи не краще не японців та швейцарців розводити, а одразу ж — рот-

шильдів, морганів, фордів, тіссенів, га? А в громадське харчування — макдональдів. Мо' нарешті нас швидко і якісно нагодують... А чого? Дайош в кожному сім'ю по одному рокфелеру! І ми одразу ж станемо найбагатшими.

— І мадам Шанель на додачу.

— Тю! Та в мене є своя мадам. Як тільки що, так і співає: як дам!.. То я її і зву: мадам Якдам.

— Але мадам Шанель не для тебе, а для твоєї половини, бо це ж парфуми і все інше, що треба жінці — на світовому рівні!

— Тоді — беру!

— Беру, давай!.. А ти потрудись та виведи собі мадам Шанель. Треба ж хоч іноді й нам працювати. Що вони, образяться? Ну, мадам Шанель, чи всі оті ротшілди-рокфелери — що ми їх розводимо.

— Тю! Хай розводять нашого брата. І квіт. Скільки захочуть — хто їм не дає. І різні там Японії відразу ж збавлять темп, бо так розігналися, що й зупинитися не можуть. Їм би совітського народу підкинути, хай би тоді спробували потрапити в передові держави!

● **Валентин ЧЕМЕРИС**

Малюнки
Юрія КОЗЮРЕНКА

САРМА ЗВУЧИТЬ, ЯК СУРМА...

Пам'яті Миколи Сарми-Соколовського

Це ім'я стало мені відоме у вісімдесяти роки двадцятого століття. Відшукуючи портрети бандуристів, аби проілюструвати задуману збірку віршів "Гомери України", знайшов і світлинку із зображенням кобзаря, художника, діяча національно-визвольного руху Миколи Сарми-Соколовського. На тій світлинці він молодий красень, у вишиванці, з бандурою в руках. На жаль, не довелося мені почути його гри та співу, але цю прогалину заповнили численні вірші розмаїтих ритмів, добре віднайденій звукопис рідної, пісенної мови. Мелодійність, розкутість, вільність віршованої мови, поєднані зі свіжістю думки, логічна послідовність викладу змісту — все приваблювало, збагачувало уявний образ людини поважного віку.

Чимало інтимних, глибоко ліричних віршів, та переважна більшість тих, що потрапляли до мого зору, високопатріотичного звучання, і при такому знайомстві з віршами раптово з'явилася думка: "Сарма звучить, як сурма! Слово Сарми — закличне, сурма теж хіба не кличе до наступу, до дії, до перемоги?"

Виникло бажання обов'язково привітати його з днем народження, з високою датою. Стало відомо, що його спіткала важка недуга. Про це і він сам повідомляв у листі, котрого продиктував своїй дружині Варварі Степанівні, а вона й надіслала мені.

Сумно стає від багатьох віршів. От хоча б і такого:

*Перед кожним моїм бажанням
зачинені двері.
Щоб, нарешті, відчинилися —
треба довго в них стукати.*

*Та є в мене такі бажання,
перед якими двері
аніколи не відчиняться,
бо я вже втратив силу
стукати в них.*

19 травня 2000 року Україна відзначала 90-річчя з дня народження свого славного сина. І перед ним, ніби в калейдоскопі, миготіли епізоди власного життя, як рядки автобіографії:

*...три втечі з-під конвою,
два роки партизанки,
пастка оперативників МГБ,
трибунал,
п'ятнадцять днів смертної камери,
із заміною розстрілу
на двадцять п'ять років
північних концтаборів,
де я з попереднім ув'язненням
відбув сімнадцять років.
Як наслідок мого давноминулого,
мене мучить кашель:
щоб викашляти колючий дріт,
я б'ю себе кулаком у груди,
аж мені черепом відпльовують:
Карелія, Інта, Мордовія.*

Після мого вітання почалося і листування. Отримую від нього одну за одною книжки: "Коріння пам'яті" (1997 р.), "Дорогою жнив" (2000 р.), "Моя причетність до ОУН" (Видання журналу "Самостійна Україна", Київ — Торонто).

Я теж надіслав йому книжку, а незабаром і вірша, присвяченого йому. Він охоче відповідав мені і була відчутна радість, що з'явився ще один адресат у нього, адже він важко хворий і не має живого зв'язку з людьми, прикутий до ліжка... А перекинутися словом, то вже ніби зустріч, хоча й не тривала.

Ці кілька листів передають його стан. Хай же познайомиться з ними й читач.

"Дорогий друже Олексю, здоров, славний!"

Оскільки ти козак, то я Тебе по-батькові не величаю, хоч і поважаю дуже, як відомого поета України. Ти напевне колись мав розкішного чуба, від якого залишилася половина біля лівого вуха, яка виглядає сивим крилом. Ти увесь час намагаєшся сиве крило накинати на лисину, однак Ти далеко летиш і сягнув аж до журналу "Визвольний шлях", що видається в далекому Лондоні

(справді, два вірші були там передруковані з українських видань. — О. Ю.). Твої вірші воістину досконалі. "Визвольний шлях" охоче друкує і мої вірші теж. Друкую й новели. Якщо Тобі не довелося прочитати мою новелу, постарайся прочитати. Вона називається "Пролог". Ти у листі назвав мене Гомером, але я ще Гомер тільки до половини, бо ще трохи бачу. Все одно цього листа друкує моя дружина. Я, як переконаний націоналіст та багаторічний в'язень советської імперії, довго був підпальним каральної цензури і лише зараз я дихаю вільно і навіть 23 травня цього року мені вручено диплом лауреата премії Фонду ім. Т. Шевченка. А це значить — я переміг, але моя радість у сумі з гіркотою: вже п'ять років, як я паралізований і моя бандура п'ять років німує на стіні, наче та шпаківня-пустка. Я кобзарство започаткував ще у Миргороді з 1927 року від кобзаря Івана Максимовича Яроша, який хлопчаком був поводитирем у Михайла Кравченка. А вже юнаком став кобзарем. У 1930 році за мою причетність до підпільної організації СУМ мене було засуджено на п'ять років Соловецьких таборів, що були розташовані в лісах Карелії. Покарання я відбував на Парандовському тракті, де сам собі зробив бандуру і розважав співом та грою бідних невольників. І вже тоді я знав думу про Мазепу. Пізніше, коли вже збудувався Біломорський канал, я сфотографувався в селі Шижня. Світлина збереглася, датована 1932 роком. Це було дуже давно. Карелія наче наснилася мені. А в 1997 році фундація ім. Олега Ольжича видала мою книжку поезій "Коріння пам'яті", і я тобі, як побратимові, надсилаю це "Коріння", як часточку свого серця. Якщо Ти цікавишся історією кобзарства, то звертайся до мене. Я дуже багато кобзарів знав і Тобі охоче розповім. Бажаю Тобі, друже, міцного здоров'я. Коли одержиш книжку "Коріння", телефонуй: 2-29-43. З Тобою говоритиме моя дружина, яка тебе вітає, як нашого спільного друга.

Молитовно Твій о. Микола Сарма-Соколовський.

Красно дякую за вітання з ювілеєм. Для мене була вельми приємна несподіванка. 30.6.2000 р."

Книжка справила на мене добре враження і свої думки я висловив у листі до нього. Ось частинка з листа.

"Прочитав Вашу книгу, переживав побратньому Вашу Голготу. Слава Богу, що Ви розповіли поетично, схвилювано про своє життя-буття, затаврували нелюдів, катів нашого народу. Ваші короткі вірші, наче влучні кулі..."

Надсилаю свою книжку "Гомери України". Ваше життя викликає в мене багато думок, поруч з Вами в моїй уяві проходить велика галерея справжніх синів України, борців за її Волю. Уклоняюсь їх пам'яті і Вам.

Бажаю, щоб завжди було з Вами оте почуття, передане у віршах "Постукаю серцем у браму", хай переважає настрій, який огорнув і мене:

*Любов — це коли хочеться
дивитись і дивитись,
слухати і
відчувати й відчувати...*

(Лист від 17. VII. 2000 р.)

Сарма-Соколовський, закоханий у поезію Павла Тичини, Володимира Сосюри, знайомиться навіть в останні свої літа з поетичними новинками, і до своїх віршів, як епіграфи, бере рядки наших класиків. Із вірша Сосюри, за своїм настроєм, ставить слова "Такий я ніжний, такий тривожний", або з Тичини "Надо мною, підо мною горять світи"... Слова Олександра Олеся "Сміються, плачуть солов'ї" викликали в нього такі рядки:

*Я завше вірив у свободу,
А нині маємо її,
І знов сміються солов'ї
І б'ють піснями в груди, —
Любімо ж Україну всі,
бо другої не буде.*

І сина Олеся — Олега Ольжича — шанує не лише як діяча визвольної боротьби за Україну, а й за його поезію. Йому не давало спокою забруднення нашої мови, засилля низькопробної літератури типу "руський мат", порнографії. Він любить образотворче мистецтво і навіть у нестерпній ситуації, під арештом, йому мріється:

*...бачу диво:
вже хата біла, а не мур,
квітнуть квіти Катерини Білокур.
а з нею — моя півонія кривава.*

В одному листі він висловлює своє бажання розповісти мені про багатьох кобзарів, яких він знав, але так і не пощастило скористатися його обізнаністю в кобзарстві.

Навіть у тяжкий час недуги його не покидала думка про долю рідного краю:

*Мені болить і нині Україна:
яку ж її покину по собі?!*
Рожевих мрій розпалась павутина —
нам далі нидіти в журбі.
А все одна у нас халепка,
колись про неї написав Мазепа:
"Всі покою щиро прагнуть,
А не в еден гуж тягнуть:
Той направо, той наліво,
А всі — браття, то-то диво!"

Я надіслав свою збірку "Пізня осінь". Отримую відповідь:

"Дорогий друже Олексю, здоров, славний поете України! Я прещиро вдячний Тобі за чудовий вірш, присвячений мені, і дякую за книжку "Пізня осінь", але прочитати її моя Варя ще всю не встигла. Вона друкує все, що я диктую: на кінцевій зупинці намагаюся якнайбільше зробити. Та на заваді моя сліпота. Ти, Олексю, мене тишиш своєю справжньою дружбою. Фундація ім. Олега Ольжича запланувала видати книжку моїх тридцяти новел. Я чекав нетерпляче її виходу в світ, бо мене страшило політична ситуація "доктрини" Президента. Лише покладаюся на Бога.

Друже Олексю, обов'язково надішли мені адресу Спілки кобзарів з індексом та прізвищем голови Спілки. Вже авансую Тебе щирою вдячністю. Тебе вітає моя дружина. І дай Боже, щоб лист цей не був останній, бо стан мого здоров'я вельми хисткий. Однак міцно обіймаю Тебе, мій хороший друже. Зичу Тобі всіх гараздів і швидкого одужання після операції. Молитовно Твій Микола Сарма-Соколовський.

13. V. 2001 р."

Час іде. Від Миколи Мірошніченка довідаюся про погіршення стану здоров'я патріота-кобзаря. Та ось таки знову отримую листа.

"Дорогий друже Олексю, здоров, славний поете!"

Я давно тебе бачив, однак ясно пам'ятаю, не тільки Твого сивого чуба, подібного до крила. І пам'ятаю Твої рахманні очі, повні творчої мислі. (Певне ж таки, ми бачились у Дмитра Паламарчука в Ірпені, але то

така давня зустріч та й занадто коротка, що я не можу, хоч туманно, пригадати її... Запитати ж Паламарчука теж не можу, бо його кілька літ як провели в найдовшу дорогу. — О. Ю.) Мислю і я, навіть спілкуючи і щось пишу. Надсилаю тобі мій скромний поетичний дорожок, збережи його, як пам'ять про мученика-поета. А я Тебе, друже, пам'ятаю і на тому світі. А що є Бог, так свідчить поява на Україні Папи Римського, як гостя, Найсвятішої особи, перед якою навіть схилився наш Президент Кучма, який у політичній боротьбі виграв, не зважаючи на Москву. Багатьом політикам варто переглянути своє ставлення до Кучми. Я вірю, що у майбутніх президентських виборах виграє Віктор Ющенко. За нього може проголосувати багато українців. Допоможи пану Віктору і нам усім, Милосердний Боже! А тобі, друже, я і моя дружина бажаємо міцного здоров'я та всіх гараздів!

Молитовно Твій
о. Микола Сарма-Соколовський.
29.6.2001 р."
До конверта вложено вірші.

Микола Сарма-Соколовський

ЗА ПІЗНЬОЇ ОСЕНІ

*Нев'януchoму співцеві
української поезії Олексі Ющенкові*

*Мряка у небі і на землі.
У ній криється село
в непорушній тиші.
Одлетіли останні журавлі,
однак лишилися тепло
Твоїх гоїних віршів.*

29. 6. 2001 р.

І насамкінець:

МОЯ СКАРГА

*"І кропилом будем, бра-
те,
нову хату вимітати".
Т. Шевченко*

*Ще немає України,
Маємо лиш назву.
І з духовної руїни
вийдемо не зразу.
Біда наша знов і знову
Здається марою:
Занедбали рідну мову,
цвєнкаєм чужою.
В церквах наших жпєпастирі —
носії омани,
Молитви їх не пластирі —
сінь в Господні рани.
А отара як отара,
їй би тільки ризи
та високі митри:
ошукані руколизи
патріархом хитрим
всєнької Росії
другим Олексієм.
Час до праці, брати, стати,
щоб робилось діло —
вимітаймо нашу хату
московським кропилом!
2001 р."*

На цьому й закінчилося наше листування.

Невдовзі земля Новоселиці, як називав кобзар місто Новомосковськ, а область Січеславською, прийняла славного сина у вічні обійми...

Виконую кобзареве прохання — аби зберігся його останній подих у останньому вірші, закінчую ним цю оповідь, та додаю ще її кількома рядками вірша, присвяченого йому:

*Я кобзи Вашої вчуваю гру:
То серце обізвалося грозиво,
То Ваша обізвалася душа,
І "САРМА" вже звучить,
як "СУРМА" — слово, —
Воно до мене в гості вируша.
То ж Ваше слово визріле, пророче,
На крилах соколиних доліта,
І вірю я — побачать Ваші очі,
Як розцвіте Вкраїна золота,
Омріяна,
нескорена,
жадана,
Спаливши віковічні горе, лжу,
І скаже: — Слово Сарми полум'яне
На довіг літа людям збережу!*

КОЛО-ЧАКРА, ЧАКРАДЕВ, КОЛОДІЙ

КОЛОДІЙ І ХОЛІ — СВЯТО УКРАЇНСЬКЕ, СВЯТО ІНДІЙСЬКЕ

Серед українських свят, які дішли до нас із сивої давнини, є і трохи призабутий *Колодїй*, відзначаючий упродовж тижня навесні, коли стрічаються весна і зима. Що засвідчує зв'язок свята з Сонцем, бо колісницю Сонця в індійській міфології мчить семерик коней, які символізують дні тижня.

Свято багате на обрядові дії. Першого дня відзначають народина Колодія. Кладуть на стіл полінець і сповивають його — отже, Колодїй народився. Тричі обходять довкола столу, славлячи Колодія, Сонце й Весну, потім сідають за стіл: "Пошануймо, люди добрі, наше Сонечко весняне, яке прибуло до нас в образі Колодія". На столі обрядові напої та наїдки. Літніх, недужих і дітей причащають "Колодїєвими напоями" з цілющих трав, що їх радять пити особливо кволим. Колодїєві напої підносять ще й сварливим та заздрисим (УНМ, 322 — 327).

Колодїй — понеділок сирного тижня, коли справляють *колодку*. *Колодка* тут — полінець: цього дня заміжні жінки прив'язують його до ноги нежонатого парубка. І той мусить *волочити колодку*, поки не відкупиться. *Справляти колодія* — випивати на викуп за *колодку*. А *віддавати колодку* — звичай, коли на Пасху дічина христосується з парубком і дає йому писанку. За це хлопець має *найняти танець* — замовити музику до танцю.

Колодка — і замок (взяти в *колодки* — замкнути). Що цілком прикладається до заповненого злими зимовими силами Сонця. В'язницю треба одімкнути, щоб сонце вийшло, народилося. *Вбиватися в колодки* — набиратися сили.

Колодїй, сирний тиждень і масляна взаємопов'язані й мають чимало спільного з Холі, індійським святом весни, яке завершує холодний сезон і пов'язується з сонячним богом Вішну — Всевишнім. І для Колодія, і для Холі характерні ритуали, пов'язані з магією родючості: їх, як на дослідників, індоарії принесли з місць свого попереднього проживання, тобто і з України. Обрядово-магічні дії дійства на весняне рівнодення близькі до пасхальної обрядовості, що сходить до язичницьких часів — вона перейшла до пасхальної обрядовості слов'янських народів, серед них і українців.

Колодїй причетний до весняного рівнодення і відзначається в лютому. Холі теж пов'язане з весняним рівноденням і відзначається в місяці пхальгун (лютий-березень за індійським місячним календарем, відлік днів — із середини місяця).

Первісний звичай фарбувати курячі яйця трансформувалося в обливання на Холі один одного розчиненими фарбами, особливо червоною. І в слов'ян, і в індійців червоний колір пов'язаний із родючістю, снагою (барва воїнського стану — червона). На масляну в деяких слов'янських ареалах возять жердину з колесом, яке весь час крутять. А на Холі танцюють довкола жердини з колесом угорі (символом Сонця) і крутять його мотузками.

У Колодїї відчутні сліди матриархату. Це суто жіноче свято — на ньому верховодять жінки. А на Холі дічина або жінка може залишатися до будь-якого хлопця чи чоловіка. Може навіть безкарно лупцювати його, якщо той не сприймає її заливання.

На Колодія жінки та чоловіки бенкетують і співають сороміцьких пісень. І тільки на Холі можна вживати алкогольні напої й співати подібних пісень. В оселях, на сходках і навіть у храмах декламуються еротичні уривки з "Багавати-пурани" — твору про життя Крішні.

Інша назва Колодія — *Сирний*

тиждень. Навколо "колодки" на столі розставляють вареники з сиром, масло, сметану, яйця й горілку. Для свят Крішніного кола неодмінні молочні продукти, надто кисле молоко, з яким пов'язаний навіть особливий обряд. Сам Крішна — пастух, зріс серед пастухів. Існує безліч оповідей про те, як малий Крішна цупив у пастушок сир, масло, сметану й молоко.

На Колодія танцюють колові танці. А на Холі дівчата й заміжні жінки імітують хороводи юних пастушок навколо Крішні. А Крішна в Індії — бог насамперед жінок.

На Колодія жінки випивають у корчмі на виручені за "колодку" гроші. На Холі гурти ходять по селу з піснями й танцями, а зароблене йде на колективне чагування.

Крішна-дитина

Особливість Колодія — соціальна рівність. Тут не важить, багатий ти чи бідний, вищий стану чи нижчого. Те саме маємо і в Холі, найдемократичнішому з усіх індійських свят — на ньому всі рівні. З чого висновують, що свято надзвичайно давнє.

На Колодія навіть перевсварені забувають взаємні образи й мирно відзначають свято. На це свято належало миритися. Сьомого дня, з відходом Колодія, на цілий рік одійти заздрощі й ворожнеча. Так і на Холі — тут не буває образ, що б хто не витівав.

Степан Килимник схильний гадати, що "колодка" — "узи Гіменей" і що в основі свята — давнє божество шлюбу (УР, 24). В індійській міфології Вішну і його дружина Лакшмі (балт. *Лайме*, слов. *Лада*) пов'язані з одруженням і сімейною злагодою. Коли розгніваний Шіва спопелив бога кохання Каму, той відродився як син Крішні й Рукміні (пор. латиське прізвище *Рукмане*). А Крішна й Рукміні функціонально тотожні Вішну й Лакшмі.

УКРАЇНСЬКЕ КОЛО, ІНДІЙСЬКА ЧАКРА

Коло в назві *Колодїй* може означати — "сонце", "сонячний диск" (*Колесом, колесом сонечко вгору йде*). Українському *коло* відповідає санскр. *чакра*, споріднене з авест. *чахра*, грец. *киклос* і лат. *циклос* — "коло", "колесо", "круг".

У санскриті *чакра* — *колесо, диск, район, округа, спілка, військо, влада* (СРС, 204) і теж пов'язане з Сонцем. Сонце має епітети *Чакра, Чакрабанду*, ("З диском"), *Чакравара* — "Брама Сонця" (санскр. *dva* — "двері", "ворота") та ін. (HN, 80—81).

Чакра-диск — атрибут і зброя Вішну-Крішні. Вішну — сонячне божество, а Крішна — його земне втілення. Саме з Сонця-Сур'я викувано диск-чакру для Вішну й тризубець для Шиви. І Вішну має імена *Чакрагріт, Чакрадгара, Чакрапані* —

"Чакродержець", *Чакреша, Чакрешвара* — "Владика чакри", *Чакраюдга* — "Озброєний чакрою" (HN, 80—81). Санскр. *чакра* й укр. *коло* творять багато значеннєво тотожних термінів і словосполучень:

чакраяна — віз, укр. *кола* (*Вийди, мила, з коли, покажи личенько родові*);

чакра — обрій. Укр. *видноколо, виднокруг* (*Вже сонце в крузі*);

чакра — гурт, спілка. Пор. *коло родичів, коло друзів*. У запорожців *козацьке коло* (рада), *віщове колесо, судне колесо* — судові збори козаків, *радне колесо* — збори з важливих питань;

чакра — вир. Укр. *коловорот, коловерт, коловертень*;

чакра — коловий танок. Укр. *коло* — танок;

чакра — територія, область. Укр. *околиця, округа*. Індія колись ділилася на округи — *чакри* (*чакли*). Тому був термін *чакрадар* (*чакладар*) — "начальник округи", який сьогодні став прізвищем;

чакрават — вихор. Укр. *круговерт, коловерт*;

чакрадріш — видноколо (санскр. *drish* споріднене з укр. *зриту*);

чакра-в'юха — колове розташування людей або військ (*Увесь поїзд із музиками йде за молодим і стає коло діжі кругом* — *колесом*). Запорожці не раз захищалися, обгородившись возами;

гхаті-чакра, "колесо з глеками" — колодязь. Укр. *колодязь* містить *коло* — "колесо" й означає "колотят", "витягання води колесом". *Гхаті-чакра*, колесо з глеками — сучасний *чигир*. Цей пристрій діставати воду знає ще "Рігведа". Укр. *коліш* — колесо на валу над колодязем (у хінді *чакрі*). Індійське *Чакрапур* — "Чакропіль" тотожне українському *Чигирин*. А пенджабське воїнське ім'я *Чухир* (похідне від *чакра*) тотожне українському прізвищу *Чигир* (детальніше про *чигир* і *Чигирин*: ТРС, 120—130); *Чакраван*, "Наділений чакрою" — ім'я (санскр. *ван* — суфікс, наявний у слов'янських іменах *Іван-*

індійський кіноактор (його дочка — *Швета*).

Індійському *Чакраварті-Чокроборті* відповідає слов'янське прізвище *Коловерт*. Його мав боярин Євпатій *Коловерт*, захисник Рязані від татаро-монголів (XIII ст.). *Чакраварті-Чокроборті-Коловерт* — воїнське ім'я, а в назві *Рязань* якраз і відбито термін на означення воїна — *раджанья*. Тож назва *Рязань* означає "Воїнь".

ІНДІЙСЬКИЙ ЧАКРАДЕВ, УКРАЇНСЬКИЙ КОЛОДІЙ

З українських даних випливає, що Колодїй — давнє, ще дохристиянське божество, якому поклонялися наші предки. Оскільки свято весняне й у ньому виразні сонячні мотиви, то, найімовірніше, йдеться про молоде весняне Сонце, яке увиходить в силу, збільшує день, проганяє холоди й несе тепло. А з ними — весну, пробудження землі, врожай і добробут.

"Рігведа" знає "колесо Сонця". Важливу роль колесо-чакра відігравало під час обрядів, пов'язаних із двома сонячними фазами — весняним рівноденням (масниці, масляна) і літнім сонцестоянням (Купала). А Колодїй — з масницького циклу (*цикл* теж *чакра-коло*). На масляну, зустрічаючи весняне сонце, возять жердину з колесом, яке весь час обертається; потім це колесо спалюють. У чехів була старовинна гра — пошуки золотого кільця-Сонця, схованого за хмарами й зимовими туманами.

Тож і *Коло* в назві *Колодїй* може уособлювати Сонце й означати "Сонце". А *дій* або *дей* споріднюватися із санскр. *deva* й хінді *dev* — "бог". Прізвище *Дей* побутує в українців, *дей* входить у двоосновні козацькі й сучасні прізвища (*Болудей, Білдей,*

Сонце-Сур'я

Крішні.

Тож у такому разі *Чакрадев* і *Колодїй* означають не лише *Чакробог* і *Колобог*, а й *Сонцебог*. Грецький Аполлон — сонячне божество, як і Вішну-Крішна. І теж має диск, що символізує Сонце. Боспорські правителі шанували Аполлона. Скажімо, 180 року до н.е. цар Перісад IV (ім'я має індійські паралелі), підніс знаменитому святилищу Аполлона в Дельфах золоту таріль, яка символізувала Сонце. А грецький Аполлон, індійський *Гопалан-Гопала* й український *Купала* тотожні і функціонально, і походженням імен (ТРС, 93 — 99). Аполлон і Гопалан-Гопала-Купала вічно юні, епітет Аполлона — *Юний бог*.

Тож *Чакрадева-Чакрадев-Чакробог-Сонцебог* на означення Вішну-Крішні — значеннєвий двійник *Колодея-Колодїя-Колобога-Сонцебога*. Вони пов'язані з народженням Юного, Весняного Сонця. "Влесова книга" знає божества *Вишень* і *Кришень*, а ці імена в нинішніх українців — прізвища. Так само в українців відбите й прізвище *Колодїй*, пов'язане з цими божествами. От хоча б у письменників: поети Василь *Колодїй* і Віталій *Колодїй*, прозаїк Євген *Колодїчук*.

Слід зазначити й таке: назви свят *Колодїй* і *Холі* (*Хола, Холака*) виявляють фонетичну подібність. Як і англ. *holyday* (*холідей*) — "свято", "канікули" (досл. "святний день"). І як в українців побутує прізвище *Колодїй*, так у англійців побутує прізвище *Холідей*.

Колодїй збирав людей у тісне родинне коло. Тому *коло* в імені *Колодїй* може споріднюватися і з санскр. *kula* — "родина", "рід". І тоді санскритське ім'я *Куладева* (хінді *Кульдев*) — "Родинне/Родове божество" знову-таки відповідатиме українському прізвищу *Колодей, Колодїй*.

Ой спасибі, Колодію,
Що зібрав докупки.
Гостювали, цілувались,
Аж злипались губки.

СРС — Санскритско-русский словарь. — М., 1978.

ТРС — *Наливайко С. І.* Таємниці розкриває санскрит. — К., 2000.

УНМ — *Товстуха Є. С.* Українська народна медицина. — К., 1994.

УР — *Килимник С.* Український рік у народних звичаях. Кн. II. — К., 1994.

HN — *Gandhi, Maneka. Hindu Names.* — New Delhi, 1993.

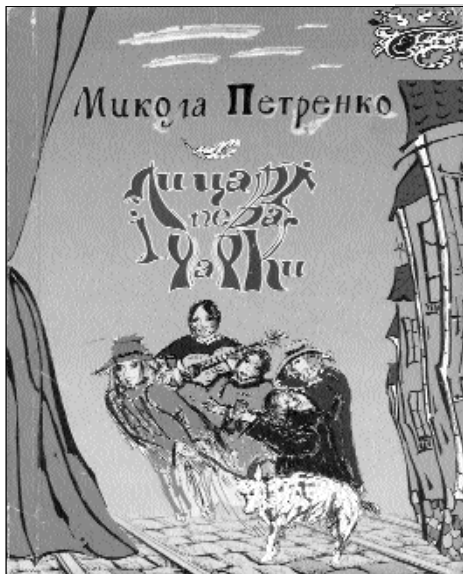
Степан НАЛИВАЙКО

Хоровод на честь Крішні

Іван-Йован, Радован, Милован). Ім'я може відповідати слов. *Коливан; чакравартін* — "чакровертун", "колесовертун". Найвищий титул самодержавного царя в Давній Індії, цар над царями. Колись важливий термін, а сьогодні — прізвище *Чакраварті, Чокроборті* (бенгальська форма). Двоє бенгальців із прізвищем *Чокроборті* прислужилися й Україні: один переклав бенгальською давньоукраїнське "Слово о полку Ігоревім", а другий написав для індійських бібліотек підручник української мови. Мітхун *Чакраварті* — відомий

Матирдей тощо). Ім'я *Балудей* засвідчують боспорські написи III століття, як і імена *Сакдей, Хардей, Гермодей* — всі вони мають індійських двійників. Причому імена й прізвища з *дей-дій* не іранські, бо в іранських мовах *дев* несе негатив — "злий дух", "демон". Позитивне *дев* тільки в індійських, слов'янських і грецьких мовах. Тож цілком можливо, що й *Колодїй* містить *дій* — "бог". І що *Колодїй* означає *Колобог, Сонцебог*, мовою хінді *Чакрадев* (санскр. *Чакрадева*). А ім'я *Чакрадев* справді існує, причому належить воно Вішну-

ТРАГІЧНЕ І КОМІЧНЕ

Поет і прозаїк Микола Петренко — людина цікава, серйозна, скромна й делікатна. У гонористому товаристві львівських літераторів східняк-полтавець пан Микола козакує з давніх літ. Усі знають, що в Петренка незвичайна доля і трагічна біографія. Трагічна — значить історична. З юних років майбутній поет зазнав фашистської неволі, а пізніше — радянської каторги в резерваціях Сибіру та Камчатки. Тільки через сорок вісім років йому всмінулося щастя зустрічі зі своєю сестрою Настею, яку рідня давно оплакала, а брат Микола написав хвилюючу поему, "присвячену сестрі Насті, яка загинув

те, я жива!"

Факт, звичайно, неймовірний. Але подібні одиссеї вже траплялися у світі між людьми! Щось таке я і сам читав, або чув. Однак уявив собі, як би ця хвилююча історія переказав у довжелезному романі хтось із наших патріотів-романістів. Але не Петренко. Микола Петренко описує пошук сестри на загальному, сірому тлі колишньої радянської імперії, де люди (навіть рідні) були далекими в єднанні і чужими у рідній хаті. Повчальні рецидиви розбрату ще живуть донині.

Як брат зустрів свою сестру — це тільки коротке есе із нової книжки М. Петренка "Лицарі пера і чар-

ки", що з'явилася у Львівському видавництві "Сполом". Вона нарешті доповзла й до Києва, де продається у книгарні "Наукова думка".

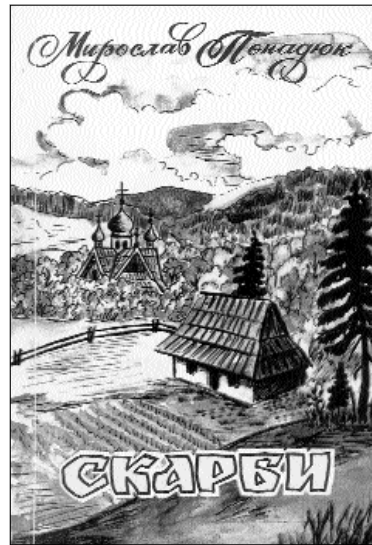
Книжка виняткових мемуарів. Сама назва щось важливе промовляє: де трагічне, де комічне і завжди — конкретне, ніби протокольно про особу, явище. Ціла галерея колоритних літераторів, а також тих людей, що змарнували свій талант. Книжка весело й розкуто оповідає про справжніх лицарів пера, про поетів, композиторів, художників. То звідки ж тут така притика — всюдисуща чарка?

Ні, я не вроджений ханжа, не запопадливий, підступний лицемір. Пам'ятаю свої власні витребеньки й походеньки в захмелілому гурті київських літературних неофітів. У Львові теж таке було. Чому ж і не згадати? Автор книжки також був у тому товаристві: у вечірній час засідали незабутні і неперепутні люди: Ірина Вільде, Володимир Гжицький, Петро Козланюк, Ростислав Братунь, Михайло Рудницький, Володимир Лучук та інші львівські класики. В житті лишилися їхні твори, їхні друзі і дотепні жарти та пригоди після чарки оковитої. Та головне у цих есе-придбінцях не чарка, ні — не чарка, а пошук рідних душ в імперській п'яні

й темні ночі. Тут є також і серйозна засторога для майбутніх чарколюбів: лицарі пера, не будьмо лицарями чарки! Немало є у нас печальних і трагічних прикладів, недічних наслідування.

Чи не вперше у цій книжці М. Петренко у богемних, іноді анекдотичних ситуаціях голосно й доречно сміється. Чому й не усміхнутися людині, яка стільки натерпілася лиха у житті своєю? Та й немає тут ні злого умислу, ані примітивного приниження поважної особи. Автор наш кепкує над людськими вадами, над нашою (а часом і своєю) недосконалістю. Тож трагічне і комічне геть переплелось, важко роз'єднати. Читаючи Петренка, я ще раз пригадав цікаве спостереження Тараса Шевченка, що записане чужою мовою, бо звернене, насамперед, до людей чужих, ворожих. Та воно про нас, про наш характер: "Земляки мої, в том числе и я, самую серьезную материю не могут не проткнуть хоть слегка, хоть едва заметной шуточкой. Земляк мой (разумеется невольно) в потрясающий оригинал "Гамлета" всучит такое словцо, что сквозь слезы улыбнешься".

Микола СОМ

ЧИ БАГАЦЬКО НАС Є?

Дивлюся на сучасні огорожі в рідному селі: не тини і не паркани — цілі стіни із бетону та заліза. Наші односельці вже давно одгородились од світу, од близьких сусідів і рідні. Кожна хата нині стала неприступною фортецею. Сумно й страшно... Ще по війні у ранньому дитинстві пам'ятаю двері без замків, двори без перепон. Почужілі люди розбратилися. Рідко хто веде свій родовід від діда-прадіда, від клаптика коханої землі. А було ж, було: разом (себто — родом) збирались на весілля, на толоку, на великі празники. Родичались, і любившись, і співали: "Зеленеє житище й овес — тут зібрався рід наш увесь". Або: "Роде наш красний, роде наш прекрасний, не цураймося, признаваймося, бо багачко нас є..."

Із таким ось почуттям — печалі й тривоги — розкриваю книжку освітянина і просвітянина Мирослава Попадюка "Скарби" із багатозначним підзаголовком "Покутські родини".

Вони — то чисте джерело,
Що духом праведним жило.
Мов до сумління,
Йдем до них,
Аби дзвін віщий
наш не стих, —

пише автор у простому, невибагливому вірші. А в коротеньких зарисовках М. Попадюк оповідає нам про історичні і трагічні долі тих людей, які єдналися та братились у далекий, неповторний час. У невеличкому карпатському містечку Снятині жили-були великі люди: І. Франко, В. Стефаник, М. Черемшина, Л. Мартович, М. Кропивницький, Н. Кобринська, М. Лисенко... Автор відкриває також сторінки яскравого життя і досі незнайомих нам людей з родини Бражанських, Гамораків, Гоївів, Карп'юків, Кисілевських, Кобринських, Озаркевичів, Проців, Луковецьких, Козубських та Стефаників. З особливим пієтетом снятинський краєзнавець підходить до важкого та змістовного життєпису Стефаника. Тут висновок один: велета світової літератури могла народити тільки багатостраждальна Україна — більше ніхто.

Хочу вірити, що книжка "Скарби" Мирослава Попадюка написана не тільки для районних читачів, учителів та учнів. Краєзнавча книга може бути гарним прикладом для інших: освітян і просвітян, хто візьметься писати український родовід. "Чи багачко нас є?..."

Микола СОМ

ХТО ВИ, ЗАСПІВЧАНІ?

На таке простеньке запитання може якнайкраще відповісти тільки Володимир Іванців — відомий літературознавець та поет. Щойно під його орудою (редактора та упорядника) вийшла антологія Білоцерківського літературного об'єднання "Заспів", що підсумовує свій творчий доробок за півстоліття. У великому та славетному місті, де віднедавна існує філія Київської письменницької організації, нарешті знайшлася людина, яка стала літописцем творчого процесу. Антологія Іванціва (чого б нам так її не називати?) насамперед потрібна Білій Церкві — місцевим літераторам, журналістам, бібліотекарям, учителям та учням. Та й усенькій моїй Київщині, либонь, цікаво знати тих поетів і прозаїків, які живуть і творять у Білій Церкві. Чого варте лиш одне ім'я: Віктор Міняйло, Шевченківський лауреат, автор багатьох відомих романів, інших прозових творів, почесний громадянин Білої Церкви. Ще із шістдесятих років я знаю і шаную

творчість багатьох вихованців студії "Заспів", серед яких поважні імена Володимира Іванціва, Віктора Грабовського, Олега Хоменка, Юрія Коваліва, Надії Нікольникової, Дмитра Солодкого, Бориса Шлапака, Андрія Гудими, Ніни Опанасенко та інших. У цьому літературному ряду я з особливою симпатією згадую незабутнього прозаїка і літературного критика Олега Хоменка. Працюючи в ЦК, Олег ніколи не гребував зухвалим товариством київських та білоцерківських молодих поетів.

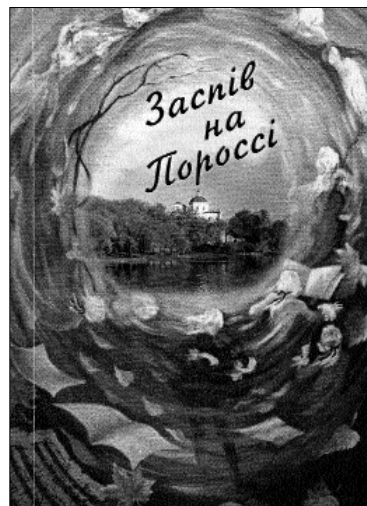
У розлогії, гостро-полемічний передмові до літературної антології В. Іванців детально оповідає про різні періоди із розмаїтого життя своїх друзів-заспівчан. Тут є все: і перші творчі муки, і чорні дні розчарування, і доноси в КДБ, і толока соцреалізму, і фальшиві ноти "Заспіву", і відкритий, чистий голос. Доречно сказати, що від першої публікації Богдана Вечірнього, датованої 1928-м роком, справді віє свіжий вітер поетичних

пошуків:

*Здіймає зойк під сиву хмару
Димар — дитина злидарів.*

Цей же вітер нам доносить свіжий і приємний голос молодих поетів, серед яких я особисто знаю трьох: Галину Калюжну, Оксану Пугач та Олену Корчедим. Це чудове тріо, де першим голосом співає талановита Г. Калюжна, яка за першу поетичну книжку відзначена престижною премією імені Василя Симоненка.

На превеликий жаль, мені не сподобалася переважна більшість віршів, написаних російською мовою. І не тільки тому, що ці віршенята російськомовні. Зовсім ні. Річ у тому, що деякі віршотворці забувають, що художня література починається із художньої мови. А звідки може досконали знати учорашній українець мову нашої сусідньої держави? Тільки з бідного жаргону, із білоцерківського (чи київського) суржика, із недовершеної шкіль-

ної програми.

Р. S. I ще одне. Мені здається, що слово "поросся" (антологія називається "Заспів на Пороссі") викликає небажану посмішку. Будьмо серйознішими... Є ж прекрасне слово Надросся — навіщо плузувати із самих себе?!

Микола СОМ

ЗОРІ ГАСНУТЬ, А ІДЕЇ — НІ

Коли гасне зірка першої величини, світло від неї ще багато років йде до людей. Такою зіркою на філософському небосхилі був Микола Кузанський, видатний німецький вчений, філософ, науковий предтеча всесвітньо відомих учених Миколи Коперніка, Джордано Бруно, Галілео Галілея. І саме наприкінці минулого року виповнилось 600 років від дня народження цього вченого.

З цієї нагоди студенти-другокурсники Київського Національного авіаційного університету, котрі опановують ази філософської премудрості, провели студентську наукову конференцію. Що й казати, до неї сумлінно готувалися, писали доповіді, малювали портрети, перекладали українською праці Кузанського, адже перекладів праць мислителя рідною мовою немає. На жаль, у минулі часи не надто переймалися творчістю філософа-пантеїста. Навіть у довідниковій літе-

ратурі годі було шукати ім'я М. Кузанського. Тож по допомогу зверталися до Інституту Гете в Києві, до бібліотек.

...Десятки студентів слухали своїх колег Дмитра Кінаша, Максима Немировського, Аллу Костюк, Олену Орлянську, Настю Годунову, Аллу Поплавську, Олену Постул про життя і науковий доробок Миколи Кузанського — його оригінальні філософські праці "Берил", "Полювання за мудрістю", "Про вчене незнання", "Книга простака".

Конференція допомогла студентам не тільки поглибити знання з історії німецької філософської думки XV століття, відзначити пам'ять мислителя, що своїми науковими працями обігнав свій час, вніс вагомий доробок у скарбницю світової філософської думки, а й відчувати власні сили у царині філософської думки.

Валерій БУБЛИК,
викладач кафедри філософії
Київського Національного
авіаційного університету

З ОБРАЗОМ ХРИСТА

У Києво-Могилянській Академії відбулася презентація колективної монографії "Образ Христа в українській культурі". Автори її взяли за дослідити вплив Ісуса Христа як історичної особи на українську літературу та малярство. Це — погляд на образ Христа, відтворений у найдавніших пам'ятках історії, монументальному живопису. За словами одного з авторів, важливе завдання книги — не лише збагачувати знаннями, а й хвилювати наших сучасників, відлунюватися в їхніх серцях. Адже без цього неможливо осмислювати власне буття.

Монографія — спільна праця Національного університету Києво-Могилянська академія, яка, до речі, відзначає своє 385-річчя, та Києво-Печерського заповідника. З'явилася книга у видавництві "Академія".

Ольга АЛЕКСАНДРОВИЧ